

Onderzoeksrapport naar de teruggevonden F-16 videobeelden Hawija (Irak)

12 Februari 2026

INHOUD

Voorwoord	5
1. Inleiding	7
1.1 Aanleiding	7
1.2 Opdracht	7
1.3 Werkwijze	8
1.4 Leeswijzer	11
2. Reconstructie	13
2.1 Detachement, 3 juni 2015: maken, bewaren en gebruiken van beelden	13
2.2 Ministerie van Defensie, begin juni 2015: ontvangen, bewaren en gebruiken van beelden	23
2.3 Beelden in onderzoek Openbaar Ministerie	27
2.4 Beelden in intern onderzoek Ministerie van Defensie	29
2.5 Beelden in onderzoek Commissie-wapeninzet Hawija	30
2.6 Beelden gebruikt door Ministerie van Defensie	34
2.7 Traceren originele overvluchtbeelden	37
2.8 Inzicht bronnen Commissie-wapeninzet Hawija en afronding feitenreconstructie	39
3. Analyse	41
3.1 Betekenis geven aan de feiten	41
3.2 Het verhaal van de teruggevonden F-16-videobeelden in het kort	41
3.3 De betekenis van de teruggevonden F-16-videobeelden	46
3.4 Een beschouwing: so close, yet so far	49
3.5 Lessen op basis van het onderzoek	50
4. Conclusies en aanbevelingen	53
Samenvatting	56
BIJLAGE 1: Samenstelling commissie	59
BIJLAGE 2: Instellingsbesluiten commissie Brouwer	61
BIJLAGE 3: Onderzoeks- en gespreksprotocol	71
BIJLAGE 4: Verklaring omtrent validatie	79
BIJLAGE 5: Verklaring omtrent AVG	81
BIJLAGE 6: Aanbiedingsbrief hoor/wederhoor	83
BIJLAGE 7. Verwerking hoor-wederhoor	85
BIJLAGE 8 Brief inzake verlenging	91
BIJLAGE 9: Afkortingen en verklarende woordenlijst	93

VOORWOORD

WAT EN WAAROM?

Onderzoek naar antwoorden op vragen als ‘wat’ en ‘waarom’ kan ingewikkeld en onvoorspelbaar zijn, vooral als dat ook teruggrijpt op hetgeen 10 jaar eerder plaatsvond. Zeker ook als de relevante feitelijkheden zich voor een deel afspeelden binnen het scenario van een oorlog.

Het was een oorlog, waarnaar vanaf een vliegbasis in Jordanië opeenvolgende detachementen van onze luchtmacht vanaf oktober 2014 met hun F-16's door onze regering gestuurd werden, ter ondersteuning van de strijd tegen ISIS in Irak en later ook in Syrië. Een oorlog op leven en dood zoals de F-16 vliegers die ik in het onderzoek sprak, mij vertelden. Zij deden dit in het kader van ‘Operation Inherent Resolve’ een coalitie die stond onder Amerikaans commando.

Begin juni 2015 vond door Nederlandse F-16's een bombardement plaats op een ISIS steunpunt in de Iraakse stad Hawija waarbij helaas burgerslachtoffers te betreuren waren. Vragen die in de nasleep van het bombardement opkwamen, spitsten zich onder meer toe op videobeelden gemaakt door een Nederlandse F-16. Deze beelden werden uren na het bombardement gemaakt om een eerste zicht te krijgen op de effecten daarvan. De beelden leken later, toen daar naar gezocht werd niet meer aanwezig. Deze waren volgens het Ministerie van Defensie overschreven, zo deelde het mee aan een door de regering in 2021 ingestelde onderzoekscommissie naar het bombardement op Hawija: de Commissie van onderzoek wapeninzet Hawija. De commissie had voor haar onderzoek herhaaldelijk om deze beelden gevraagd. Later in maart 2025 vond men de beelden toch terug, echter nadat de onderzoekscommissie haar onderzoek inmiddels had afgesloten. Dat riep nieuwe vragen op. Wat was er met die beelden gebeurd in de periode dat deze ‘overschreven’ waren en *waarom* waren deze niet eerder teruggevonden?

Op deze vragen geeft onze commissie antwoord in de hierna volgende onderzoeksrapportage. Hierin wordt de lezer onder meer meegenomen naar een diepgaande feitenreconstructie en naar een beschouwing die de titel draagt ‘So close, yet so far’. In de rapportage worden in de antwoorden op de ‘wat’ en ‘waarom’ vragen naast verklarende omstandigheden ook misverstanden en (organisatorische) tekortkomingen geduid. Van een willens en wetens handelen of nalaten daarbij, waaronder het achterhouden van videobeelden, is naar onze overtuiging nooit sprake geweest. Lessen zijn er wel van te leren!

Het onderzoek was zeer intensief, tijdrovend en kenmerkte zich door het uitvragen van vele documenten, veel noodzakelijk gepuzzel met details, door een uitgebreid data onderzoek binnen de datatransmissie-systemen van defensie en tenslotte door het horen van vele betrokkenen. Onze commissie heeft haar onderzoek in onafhankelijkheid en onpartijdigheid verricht. Daarbij is zij op een adequate en professionele wijze ondersteund vanuit het Ministerie van Defensie. Onze dank daarvoor gaat in het bijzonder uit naar onze gesprekspartners die zich in de gevoerde gesprekken, die voor hen niet altijd makkelijk waren, open en gericht op medewerking opstelden en naar de Projectdirectie Ondersteuning Commissies (POC) van het Ministerie van Defensie.

De Commissie van onderzoek teruggevonden F-16 videobeelden Hawija(Irak),
Namens deze,

Harm Brouwer (Voorzitter)

1. INLEIDING

1 1.1 Aanleiding

In de nacht van 2 op 3 juni 2015 hebben twee Nederlandse F-16's op de Iraakse stad Hawija een bombardement uitgevoerd (vanaf nu 'de aanvalsvlucht'). Deze wapeninzet vond plaats in de context van de Operation Inherent Resolve (OIR), een militaire missie in reactie op de opmars van Islamitische Staat (IS). OIR werd geleid door de Verenigde Staten en ook Nederland leverde door middel van luchtsteun een bijdrage aan de missie.¹ De wapeninzet Hawija vond plaats tijdens de inzet van het derde Nederlandse detachement², dat was gestationeerd in Jordanië.

- 2 Bij de wapeninzet Hawija zijn helaas burgerslachtoffers te betreuren, een feit waarvan de Tweede Kamer lange tijd onvoldoende op de hoogte was gebracht. Daarom heeft de Tweede Kamer in mei 2020 een motie aangenomen die de regering verzocht onderzoek in te stellen naar deze wapeninzet. In november 2020 is een onafhankelijke commissie ingesteld om dat onderzoek uit te voeren: de *Commissie van onderzoek wapeninzet Hawija* (vanaf nu: 'de Commissie-wapeninzet Hawija').
- 3 De Commissie-wapeninzet Hawija heeft haar onderzoek in januari 2025 afgerond met de publicatie van haar rapport. In haar rapport heeft zij onder meer vermeld dat zij voor haar onderzoek geen gebruik heeft kunnen maken van het beeldmateriaal gemaakt door een Nederlandse F-16 die de ochtend volgend op de wapeninzet over het doelgebied Hawija was gevlogen teneinde een eerste beeld te krijgen van de ontstane (neven)schade (vanaf nu: 'de overvlucht'). Naar aanleiding van herhaalde uitvragen om informatie dienaangaande, werd door het Ministerie van Defensie in november 2022 aan de Commissie-wapeninzet Hawija medegedeeld dat dit beeldmateriaal was overschreven.
- 4 Echter, in maart 2025 heeft het Ministerie van Defensie het beeldmateriaal van de overvlucht alsnog getraceerd. Dit roept vragen op: wat is er met deze teruggevonden F-16 videobeelden gebeurd nadat deze beelden zijn gemaakt en waarom zijn deze beelden niet eerder teruggevonden? In mei 2025 is een onafhankelijke externe commissie ingesteld om deze vragen te beantwoorden: *de Commissie van onderzoek teruggevonden F-16 videobeelden Hawija (Irak)* voorgezeten door dhr. mr. H.N. Brouwer (vanaf nu: onze commissie dan wel de Commissie-Brouwer).³

5 1.2 Opdracht

Wij, de leden van de Commissie-Brouwer, doen in dit rapport verslag van ons onderzoek. In haar instellingsbesluit heeft onze commissie als onderzoeksoopdracht meegekregen door het opstellen en vaststellen van een feitenreconstructie duidelijkheid te verkrijgen wat er met de teruggevonden F-16 videobeelden is gebeurd. Uit deze onderzoeksoopdracht volgen twee vragen die onze commissie in dit rapport beantwoordt:

1 De deelname van Nederland aan OIR liep van oktober 2014 tot en met 31 december 2018 met een onderbreking van juni 2016 tot januari 2018. In totaal zijn 11 detachementen naar Jordanië uitgezonden geweest.

2 Een detachement is een militaire eenheid.

3 Zie bijlage 1 voor de samenstelling van de Commissie-Brouwer en haar instellingsbesluit.

1. Wat is er met de teruggevonden F-16 videobeelden gebeurd nadat deze gemaakt zijn tot en met het moment dat deze werden teruggevonden?

2. Waarom zijn deze beelden niet eerder teruggevonden?

6 Onder de teruggevonden F-16 videobeelden verstaan wij de originele overvluchtbeelden van 4 minuten en 25 seconden die in maart 2025 zijn getraceerd (en kort daarna ook openbaar gemaakt). Het betreft bewegende beelden in en rondom het doelgebied gemaakt door een Nederlandse F-16 die de ochtend volgend op de wapeninzet Hawija door het detachement in Jordanië was gevraagd nog eens ‘over te vliegen’. Dit zodat het detachement aanvullende informatie over de impact van de wapeninzet kon verzamelen om die te gebruiken voor een eerste analyse daarvan.

7 Van het beeldmateriaal dat tijdens deze overvlucht is gemaakt, zijn niet alleen de originele overvluchtbeelden van 4 minuten en 25 seconden bewaard gebleven. Ook bewaard gebleven zijn bewerkingen daarvan. Er is een kort fragment bewaard gebleven, een ‘knipje’ uit het origineel en er is beeldmateriaal uit het origineel opgenomen in twee compilaties met beelden van de aanvalsvlucht. Omdat deze drie bewerkingen beeldmateriaal van de overvlucht bevatten, heeft onze commissie ook deze drie in haar onderzoek en rapport meegenomen.

8 1.3 Werkwijze

Om bovengenoemde vragen te beantwoorden hebben wij voor onszelf een basisdocument opgesteld met daarin de relevante feiten ten aanzien van het maken, bewaren, gebruiken en traceren van het beeldmateriaal van de overvlucht. Het basisdocument is gemaakt in Excel. In het document is voor ieder jaar dat valt binnen de periode die ons onderzoek beslaat (2015-2025), een tabblad aangemaakt. Op ieder tabblad zijn in de rijen de gebeurtenissen opgenomen die in het betreffende jaar hebben plaatsgevonden, met in de kolommen de informatie daarover, inclusief op welk bronmateriaal wij ons voor de betreffende gebeurtenis baseren. Dit basisdocument gold als werkdocument en is het fundament voor de feitenreconstructie die onze commissie heeft opgesteld en vastgesteld – de feitenreconstructie die onderdeel is van dit rapport (Hoofdstuk 2) en ten grondslag ligt aan de analyse, conclusies en aanbevelingen van onze commissie (in Hoofdstukken 3 en 4). Het basisdocument is daarmee opgegaan in het uiteindelijke rapport.

9 De eerste stap voor het creëren van het basisdocument is geweest het raadplegen van de twee bronnen van informatie die onze commissie bij (aanvang van) haar onderzoek beschikbaar had:

1. het rapport van de Commissie-wapeninzet Hawija van januari 2025 waarin zij de bevindingen van haar onderzoek naar de wapeninzet Hawija heeft opgenomen, alsmede het daarbij gevoegde addendum van januari 2026 en het overgedragen archief daarvan;

2. en het feitenrelaas dat binnen het Ministerie van Defensie is opgesteld naar aanleiding van het traceren van de originele overvluchtbeelden van 4 minuten en 25 seconden in maart 2025.

10 Deze twee bronnen zijn uitgangspunt en startpunt voor het onderzoek van onze commissie en zijn doorgenomen op de relevante feiten die zij bevatten ten aanzien van het maken, bewaren, gebruiken en traceren van het beeldmateriaal van de overvlucht. Deze feiten zijn opgenomen in het basisdocument van onze commissie.

- 11 Vervolgens heeft onze commissie het basisdocument met de uitkomst van vier onderzoeksactiviteiten aangevuld en voorts een AVG check laten toepassen:
- 12 **1. Dataonderzoek**
Het dataonderzoek heeft bestaan uit analyse van de dataopslag- en -transmissiesystemen die binnen (het Ministerie van) Defensie werden en worden gebruikt voor het maken, bewaren, raadplegen en verspreiden van beeldmateriaal van/gerelateerd aan wapeninzetten. Deze systemen zijn doorzocht op de relevante feiten die zij bevatten ten aanzien van het beeldmateriaal van de wapeninzet Hawija.
- 13 **2. Documentenstudie**
Voor de documentenstudie zijn verschillende typen documenten geraadpleegd. Analyse van e-mailverkeer is belangrijk geweest om de routing van het beeldmateriaal van de overvlucht en de behandeling van de uitvragen van de Commissie-wapeninzet Hawija in kaart te brengen. Onderdeel van de documentenstudie is ook geweest analyse van de toentertijd geldende afspraken en regels alsmede de gangbare praktijk ten aanzien van de archivering van beeldmateriaal van/gerelateerd aan wapeninzetten.
- 14 **3. Gesprekken**
Circa 30 betrokkenen zijn gesproken voor het onderzoek van onze commissie. Wij hebben oriënterende en formele gesprekken gevoerd. De oriënterende gesprekken waren er om in meer algemene zin duidelijkheid te verkrijgen omtrent feiten, omstandigheden en gangbare praktijken. Van de oriënterende gesprekken zijn geen verslagen gemaakt. De formele gesprekken gingen meer over het (eventuele) maken, bewaren, gebruiken en traceren van het beeldmateriaal van de overvlucht door de betreffende persoon. Van de formele gesprekken zijn geanonimiseerde verslagen gemaakt.⁴ Het merendeel van de gesprekken was oriënterend van inhoud.
- 15 **4. Validatie**
De feiten, omstandigheden en gangbare praktijken die zo zijn verzameld voor het basisdocument zijn ter validatie voorgelegd aan een expert, een voormalig ervaren F-16 vlieger, op het gebied van het creëren, archiveren, raadplegen en verspreiden van beeldmateriaal van/gerelateerd aan wapeninzetten (zie bijlage 4).
- 16 **5. AVG check**
Voorliggend rapport alsmede het onderzoeks- en gespreksprotocol zijn getoetst aan de materiële normen inzake de verwerking van persoonsgegevens, waaronder het beginsel van minimale gegevensverwerking conform de richtlijnen van de Algemene Verordening Gegevensverwerking (AVG). Deze toetsing is verricht door bureau Hooghiemstra & Partners (zie bijlage 5).
- 17 De betrouwbaarheid en de volledigheid van het basisdocument zijn vastgesteld op basis van de zogenaamde cross-check. Onze commissie stelt vast dat haar onderzoek een gedetailleerde feitenreconstructie heeft opgeleverd, die een beeld geeft van wat er met het beeldmateriaal van de overvlucht is gebeurd sinds dat is gemaakt in juni 2015 tot aan het traceren daarvan in maart 2025.

4 Zie bijlage 3 voor het gespreksprotocol van onze commissie.

- 18 Onze feitenreconstructie (Hoofdstuk 2 van dit rapport) en de eerste drie paragrafen van de analyse (Hoofdstuk 3 van dit rapport) zijn vooraf gedeeld met de minister van Defensie voor hoor-wederhoor⁵ uitsluitend ten aanzien van Hoofdstuk 2. De hiervoor genoemde paragrafen van Hoofdstuk 3 zijn uitsluitend gedeeld teneinde daarmee meer inzicht in de betekenis van de feitenreconstructie te geven. De minister van Defensie hebben wij de gelegenheid geboden eventuele feitelijke onjuistheden uit Hoofdstuk 2 van het rapport aan ons door te geven. Voor zover volgens ons inderdaad sprake was van feitelijke onjuistheden, hebben wij het rapport op die punten aangepast.⁶ Na de aanpassingen op basis van de hoor-wederhoor en richting de afronding van het onderzoek is een conceptversie van het rapport nogmaals aangeboden voor een informele hoor-wederhoor om te toetsen of door nieuwe aanvullingen op ons rapport nog feitelijke onjuistheden opdoken. Het resultaat van deze informele hoor-wederhoor heeft niet tot inhoudelijke aanpassingen geleid. Onze commissie heeft daarmee afgezien van een tweede formele ronde van hoor-wederhoor. Tenslotte is de minister van Defensie gevraagd het concept te beoordelen op mogelijk gerubriceerde informatie.
- 19 **Het rapport van de Commissie-wapeninzet Hawija van januari 2025 en het addendum op het rapport**
In haar brief van 22 mei 2025 kondigde de Commissie-wapeninzet Hawija aan de minister van Defensie aan dat zij naar aanleiding van de hervonden F-16-videobeelden een aanvulling gaat maken op haar oorspronkelijke rapport in de vorm van een addendum. Hiertoe is het onderzoek van de commissie heropend.
- 20 Eerder had de Commissie-wapeninzet Hawija bij de aankondiging van de minister op 27 maart 2025, dat een extern en onafhankelijk onderzoek naar de teruggevonden videobeelden zou plaatsvinden, aangegeven dat dit onderzoek zich niet dient te beperken tot archiefonderzoek, maar zich ook moet buigen over de vraag wat er is gebeurd na het maken van deze videobeelden. De commissie stelde zich op bereid te zijn tot advies en medewerking aan dit externe onderzoek (later de Commissie-Brouwer). De Commissie-wapeninzet Hawija heeft daarop inbreng geleverd bij de formulering van de opdracht aan onze commissie.
- 21 Tijdens de onderzoeken van beide commissies werden de contacten tussen deze commissies verzorgd door hun secretariaten. Op 3 oktober en 21 november 2025 heeft op commissieniveau informeel overleg plaatsgevonden. Onderwerpen daarbij waren onder meer het door het Ministerie van Defensie opgestelde feitenrelaas en de voorlopige bevindingen van ons (data)onderzoek. Een en ander ook met het oog op completering van onze feitenreconstructie.
- 22 Op 13 januari 2026 heeft onze commissie conform afspraak het concept addendum van de Commissie-wapeninzet Hawija ontvangen, waarbij werd geconstateerd dat deze commissie ook diep is ingegaan op in onze opdracht geformuleerde vragen met betrekking tot de overvlucht. Op 20 januari jl. heeft onze commissie het concept van haar rapport aangeboden aan de Commissie-wapeninzet Hawija.

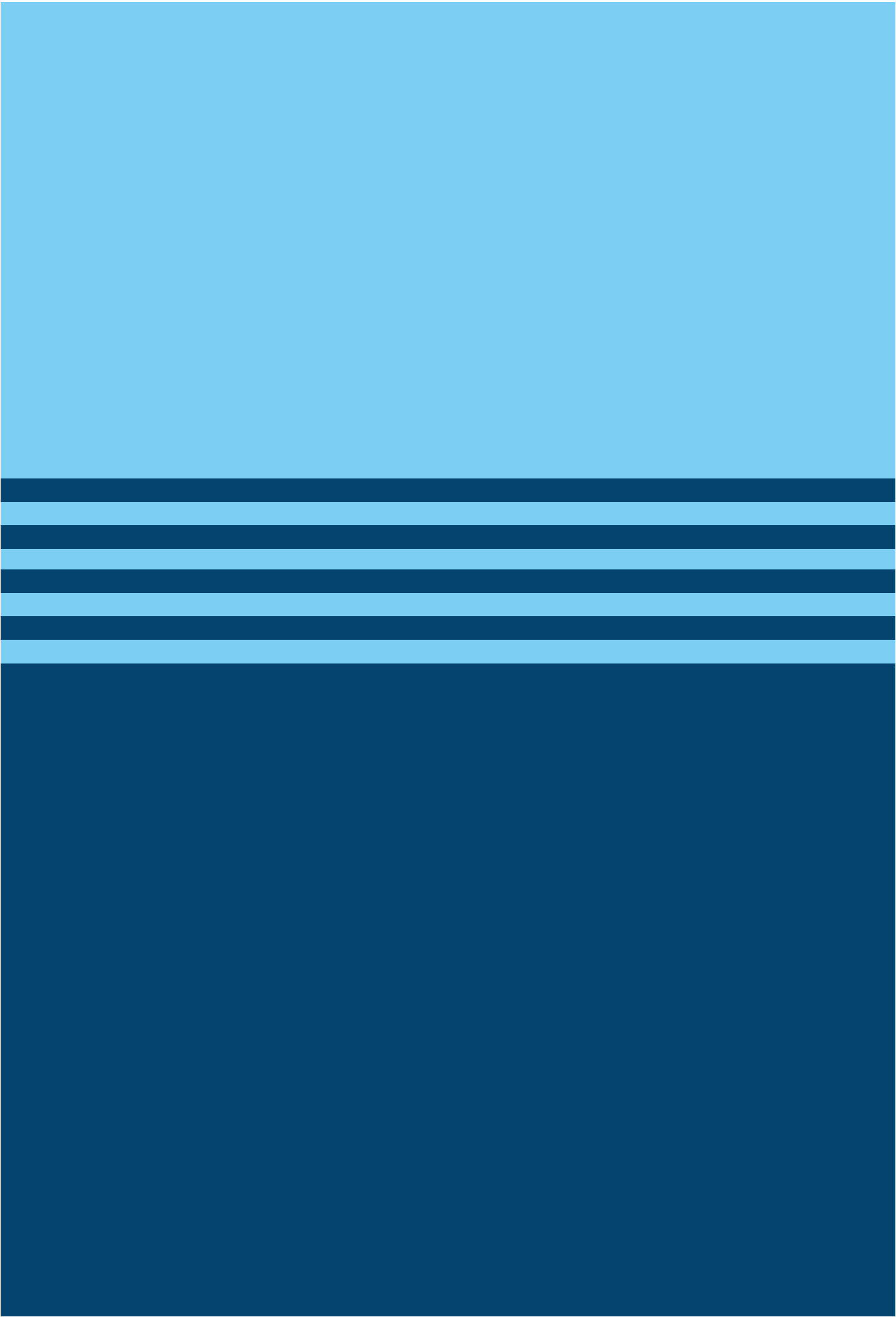
5 Zie bijlage 6 voor aanbiedingsbrief hoor/wederhoor aan de minister.

6 Zie bijlage 7 voor een overzicht van voorgestelde en al dan niet overgenomen wijzigingen.

- 23 Een aantal bronnen waarop de Commissie-wapeninzet Hawija haar hernieuwde bevindingen en conclusies in het addendum baseert, waren ons niet bekend. Deze bronnen zijn door onze commissie in het overgedragen archief van de Commissie-wapeninzet Hawija niet aangetroffen.
- 24 Gegeven onze opdracht te komen tot een volledige, herleidbare en verantwoorde reconstructie van de feiten is alsnog uitvraag gedaan naar deze bronnen bij de Commissie-wapeninzet Hawija en verzocht deze aan het overgedragen archief toe te voegen. De Commissie-wapeninzet Hawija heeft aangegeven dat een aantal van de gevraagde bronnen geen deel uitmaakt van het archief, maar dat deze via inzage op locatie van de commissie kunnen worden ingezien. Omdat de feitelijkheden uit deze bronnen op deze wijze geen onderdeel van onze feitenreconstructie kunnen worden, heeft onze commissie via nader onderzoek en een extra uitvraag bij het Ministerie van Defensie verreweg de meeste van deze bronnen aan het feitencomplex toch kunnen toevoegen.

25 1.4 Leeswijzer

Het nu volgende, tweede hoofdstuk bevat de feitenreconstructie van onze commissie met daarin de relevante feiten ten aanzien van het maken, bewaren, gebruiken en traceren van het beeldmateriaal van de overvlucht. In het derde hoofdstuk analyseren wij deze feiten en geven daaraan betekenis. De vragen die volgen uit de onderzoeksopdracht van onze commissie worden beantwoord in het vierde, concluderende hoofdstuk. Dat hoofdstuk bevat ook aanbevelingen die onze commissie naar aanleiding van haar onderzoek aan de minister van Defensie wil meegeven.

2. RECONSTRUCTIE

26 2.1 Detachement, 3 juni 2015: maken, bewaren en gebruiken van beelden

In de loop van de dag volgend op de wapeninzet Hawija, die in de nacht van 2 op 3 juni 2015 plaatsvond, worden binnen het detachement in Jordanië fragmenten en compilaties gemaakt, bewaard en gebruikt van de beelden van de inzet (de aanvalsvlucht) en van die van de ontstane (neven)schade (de overvlucht). Dit eerste deel van de reconstructie gaat daarop in.

27 A. Beelden aanvalsvlucht

Tijdens een aanvalsmiszie gebruikt de vlieger de Targetting Pod (TPG) voor doelaanwijzing waarna met een laser een precisie geleid wapen kan worden begeleid naar het doel. De resolutie en beeldgrootte is voldoende voor doelaanwijzing. De beeldgrootte en resolutie geven de vlieger een goed beeld van het directe doel en een klein deel van de omgeving zodat hij het doel kan identificeren. Om een groter gebied te kunnen zien zal de vlieger de camera moeten uitzoomen en op een grotere afstand vliegen. Daardoor worden de exacte details op het beeld onduidelijk. Na afloop van een aanval zullen alle beschikbare beelden gebruikt worden voor een Bomb Hit Assessment (BHA) om te bepalen of het juiste doel is geraakt. Het resultaat wordt zo spoedig mogelijk verwerkt in een mission report (MISREP) dat zal worden verstuurd naar de opdrachtgever, het CAOC in Qatar.

28 Op 2 juni 2015 22:30 uur⁷ landt de aanvalsvlucht, de vlucht die de wapeninzet Hawija heeft uitgevoerd. Direct na landing worden tijdens het nabespreken van de vlucht de beelden die de F-16's onderweg hebben gemaakt, teruggekeken.

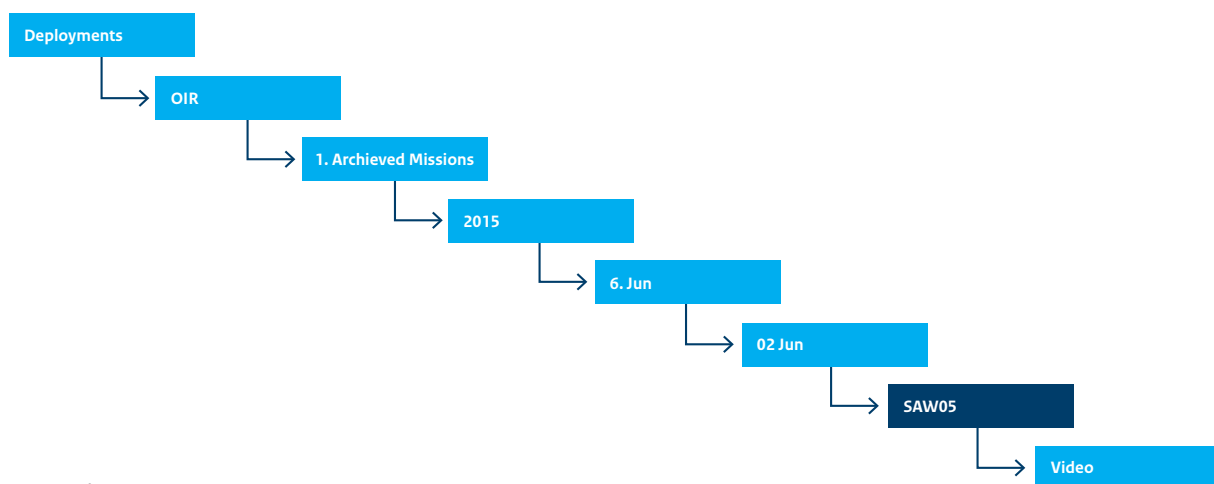
29 Het terugkijken van beelden is vast onderdeel van het nabespreken van een vlucht. Tijdens een vlucht maakt een F-16 voortdurend beelden. Dit zijn opnamen van wat te zien is op de drie displays in het vliegtuig: het rechterdisplay, het linkerdisplay en het head-up-display. Een vlieger moet deze opname-mogelijkheid van de F-16 activeren door een switch om te zetten. Dit is standaardonderdeel van (de start van) een vlucht. Uitzondering hierop is de situatie waarin een vlucht langer is dan de lengte van het beeldmateriaal waarvoor een F-16 opslagcapaciteit heeft. Omdat cruciaal is dat van de belangrijke momenten in een vlucht (het opstijgen, de eventuele wapeninzet, het landen) beeldmateriaal bewaard blijft, kiest een vlieger er in dat geval voor het opnemen tijdens onbelangrijke momenten (een lange heen- of terugreis) tijdelijk te deactiveren. Een F-16 slaat beelden op de digital video recorder, de DVR, op. Dat is een harde schijf die in een F-16 wordt geplaatst voor vertrek en er weer wordt uitgehaald bij terugkeer. Vliegers nemen hun DVR's na de landing mee naar de ruimte waarin vluchten worden nabesproken en raadplegen deze daar op een computer die daarvoor bedoeld is. Op deze wijze kijken zij beelden terug tijdens het nabespreken van een vlucht.

30 Zo ook tijdens het nabespreken van de aanvalsvlucht, de vlucht die de wapeninzet Hawija heeft uitgevoerd. De beelden worden bekeken vanaf de twee DVR's – de één van de Flight Lead (de formatieleider), de ander van de Wingman (diens ondersteuner) – voor de eerste analyse van vlucht en inzet, mede ten behoeve van het opstellen van het mission report, het MISREP. Het MISREP moet binnen

⁷ Alle tijden in deze reconstructie – tenzij anders aangegeven – zijn Zulu-tijden. Zulu is een tijdzone gebaseerd op de nulmeridiaan waarvan in de luchtvaart gebruik wordt gemaakt.

een uur na het uitschakelen van de motoren (*shutdown engines*) verzonden zijn naar het CAOC in Qatar. Het CAOC is het Combined Air Operations Centre, de hub van waaruit de lucht- en gevechtsleiding de missies coördineert, dat is geplaatst in Qatar. Het documentstijdstip van het MISREP van de aanvalsvlucht is 3 juni 2015 01:25 uur.

- 31 Binnen een detachement wordt een werkwijze afgesproken voor onder meer het bewaren van beeldmateriaal dat tijdens missies wordt gemaakt. Die werkwijze wordt vastgelegd in de Debrief Flow van een detachement. Voor het detachement van de wapeninzet Hawija is dat de 'ATF ME – Debrief Flow Change 4'. Daarin is opgenomen dat beeldmateriaal wordt bewaard als tijdens een missie wapeninzet is uitgevoerd ('ONLY IF KINETIC'). In dat geval is het aan de Wingman om binnen 24 uur na landing beeldfragmenten van de wapeninzet(ten) op te slaan in de submap 'VIDEO' van de missiemap. Fragmenten moeten van één minuut voor tot één minuut na inzet lopen en ook van eventuele andere belangrijke gebeurtenissen tijdens een missie met wapeninzet ('Significant Events') moeten beeldfragmenten worden opgeslagen.
- 32 Voor de opslag van beeldfragmenten van wapeninzetten is niet alleen een vaste plek (de submap 'VIDEO' van de missiemap), maar ook vaste plaatsing in die submap met naamgeving afgesproken. De mappenstructuur waarin dat gebeurt, is chronologisch ingericht: van jaar, naar maand, naar dag (zie Figuur 1 mappenstructuur missiemap detachement Jordanië).

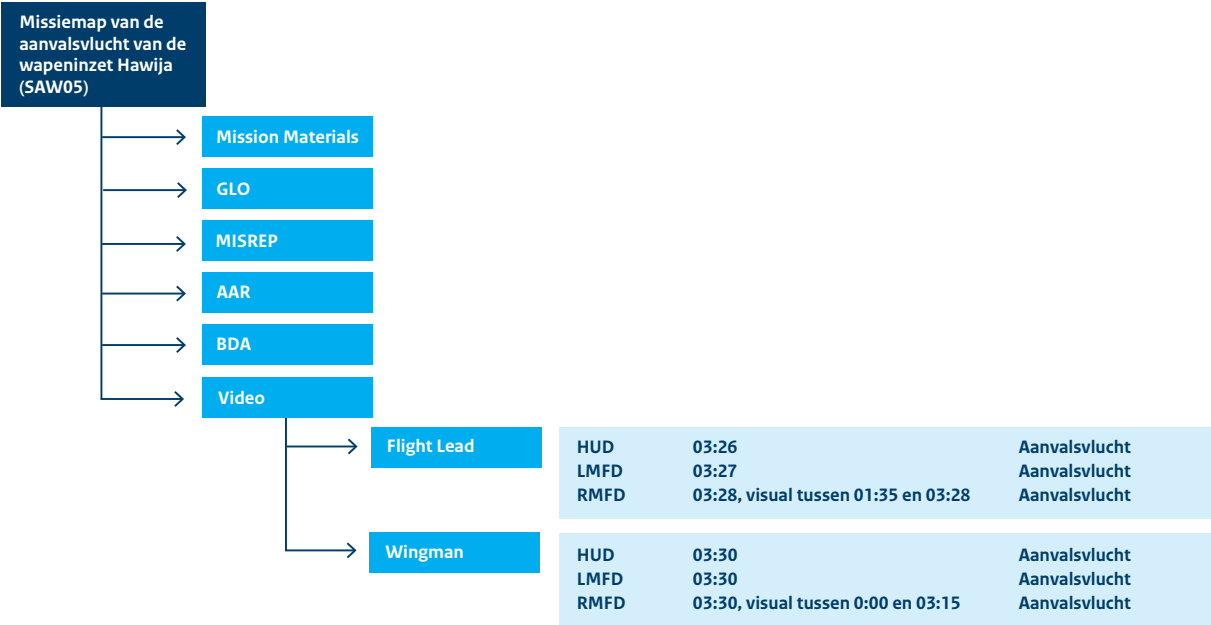

Figuur 1⁸ Mappenstructuur missiemap detachement Jordanië

- 33 Vervolgens worden per dag submappen aangemaakt voor de uitgevoerde missies die dag. Een missiemap heeft zes vaste submappen waarvan 'VIDEO' er één is (zie Figuur 2 submappenstructuur missiemap detachement Jordanië). Voor het beeldmateriaal van iedere betrokken vlieger wordt een aparte submap in de submap 'VIDEO' aangemaakt met in de mapnaam het trigram van de betreffende vlieger en afkortingen voor de ingezette wapensystemen. In die submap worden in drievoud de fragmenten van de inzet(ten) opgeslagen, omdat van alle drie de displays in de F-16 beeldmateriaal wordt bewaard. De bestanden krijgen als namen de afkortingen van de displays: 'RMFD' (right multifunctional display), 'LMFD' (left multifunctional display) en 'HUD' (head-up display).

8 SAW05 is de formatie die de aanvalsvlucht van de wapeninzet Hawija heeft uitgevoerd.

34 Voor het opslaan van de beelden van de aanvalsvlucht, de vlucht die de wapeninzet Hawija heeft uitgevoerd, wordt de in de Debrief Flow afgesproken werkwijze gevolgd. Op 3 juni 2015 tussen 11:31 en 12:31 uur worden in Jordanië zes beeldfragmenten geselecteerd uit het beeldmateriaal op de twee DVR's (de een van de Flight Lead, de ander van de Wingman) en opgeslagen. Het zijn drie fragmenten van de Flight Lead en drie van de Wingman. Van beiden wordt beeldmateriaal van alle drie de displays bewaard en de fragmenten lopen van één minuut voor tot één minuut na inzet. De fragmenten worden opgeslagen in de missiemap van de aanvalsvlucht in de submap 'VIDEO', waarin twee extra submappen worden aangemaakt: één voor de Flight Lead, één voor de Wingman. Zo komen in Jordanië de volgende fragmenten en submappen in de submap 'VIDEO' van de missiemap van de aanvalsvlucht van 2 juni 2015 tot stand (zie Figuur 2 submappenstructuur missiemap detachement Jordanië):

Figuur 2⁹ Submappenstructuur missiemap detachement Jordanië

35 **B. Beelden overvlucht**

Op 3 juni 2015 om 07:00 uur landt de overvlucht. De vlucht is om 01:55 uur vertrokken als Close Air Support (CAS) missie en is op verzoek van het detachement in Jordanië op de terugweg daarvan over het doelgebied van de wapeninzet Hawija gevlogen om als eerste voorlopig beeld extra informatie over de wapeninzet te verzamelen. Het 'overvliegen' was om 05:50 uur.

De overvlucht

Onze commissie hanteert de term 'de overvlucht' voor deze CAS-vlucht die op 3 juni 2015 's ochtends vroeg op de terugweg over het doelgebied Hawija is gevlogen en aldaar eerste, voorlopige beelden heeft gemaakt van de (neven)schade die de inzet in het gebied had veroorzaakt. Zie paragraaf 3.3.2 van hoofdstuk 3 voor een toelichting op het hanteren van juist deze term door onze commissie. Onze commissie hanteert de term 'de aanvalsvlucht' voor de vlucht die de wapeninzet Hawija heeft uitgevoerd in de nacht van 2 op 3 juni 2015.

9 In deze figuur is voor twee van de zes fragmenten opgenomen wanneer de fragmenten ook daadwerkelijk 'visual' zijn. Dat is omdat het in deze twee gevallen niet respectievelijk 03:28 en 03:30 aan beeldmateriaal betreft, maar (iets) minder: we kijken naar een zwart scherm behalve tussen respectievelijk 01:35 en 03:28 en 0:00 en 03:15.

- 36 Op datzelfde moment vloog ook een Amerikaans onbemand vliegtuig boven het gebied om beelden te maken voor het officiële Amerikaanse battle damage assessment (BDA) van de wapeninzet Hawija (zie tekstbox voor toelichting). De F-16's konden dus niet al te dicht bij het gebied komen, maar hebben het op afstand bekeken, waarbij door één van de F-16's opnames zijn gemaakt voordat ze terugvlogen naar de basis. Direct na de landing wordt de vlucht nabesproken. Onderdeel daarvan is ook hier het terugkijken van de beelden die de F-16's onderweg hebben gemaakt. Voor het terugkijken van de beelden die van het doelgebied en de omgeving Hawija zijn gemaakt, wordt de DVR van de Flight Lead gebruikt omdat hij als enige de beelden van het doelgebied en de omgeving heeft gemaakt. Zo wordt het MISREP opgesteld. Het documentstijdstip van het MISREP van de overvlucht is 3 juni 2015 07:45 uur.

De Amerikaanse BDA

Voor het maken van BDA's van wapeninzetten waren binnen de coalitie de Amerikanen verantwoordelijk. De Amerikanen waren daar van de coalitiepartners ook het beste toe in staat, omdat zij beschikten over:

- a) beter materieel om beeldmateriaal te verzamelen;
Het Amerikaanse onbemande vliegtuig dat tijdens de overvlucht boven het doelgebied Hawija hing om beeldmateriaal voor de Amerikaanse BDA te verzamelen, kon kwalitatief hoogwaardiger beeldmateriaal maken dan de overvliegende Nederlandse F-16 van de Flight Lead.
- en b) de capaciteit en expertise om dat beeldmateriaal vervolgens te analyseren.

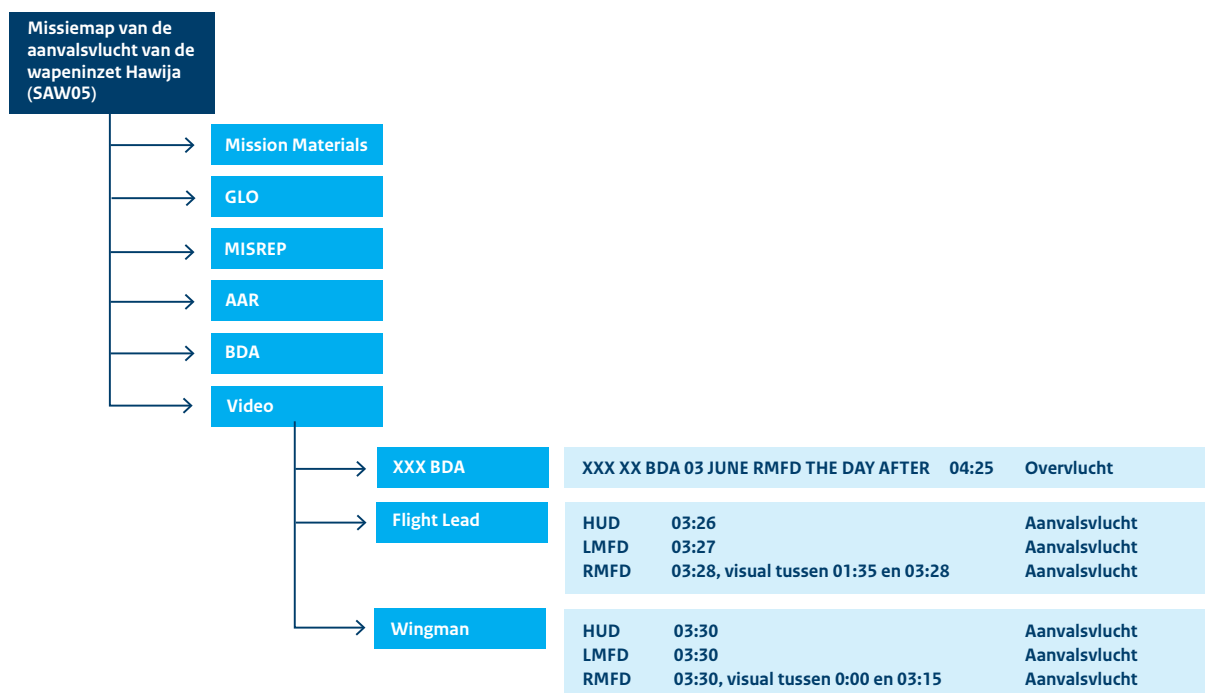
Ook van de wapeninzet Hawija hebben de Amerikanen een officieel BDA gemaakt. Op 5 juni 2015 14:09 uur zal de Amerikaanse BDA voor de Directie Operaties (DOPS)¹⁰ in Den Haag beschikbaar komen. De Amerikaanse BDA bevat zeven foto's (afkomstig uit het beeldmateriaal) gemaakt door het Amerikaanse onbemande vliegtuig dat beeldmateriaal voor de Amerikaanse BDA verzamelde. Op de foto's is met behulp van kleurgebruik en symbolen aangegeven waar welke schade is ontstaan door de wapeninzet. Dit BDA is voor de coalitie de basis voor het bepalen van nevenschade.

- 37 Een klein kwartier later, om 07:57 uur, wordt een fragment van 4 minuten en 25 seconden binnen het detachement in Jordanië geselecteerd uit het beeldmateriaal op de DVR van de overvlucht van de Flight Lead en opgeslagen. Het fragment wordt opgeslagen in de missiemap van de voorafgaande aanvalsvlucht in de submap 'VIDEO'. In die submap wordt een aparte submap aangemaakt (mapnaam: 'XXX¹¹ BDA'), waarin het fragment wordt geplaatst. De titel die aan het fragment wordt gegeven is: 'XXX XX¹² BDA 03JUNE RMFD THE DAY AFTER'. Zo komt deze submap in de submap 'VIDEO' van de missiemap van de aanvalsvlucht tot stand en worden deze overvluchtbeelden die centraal staan in het onderzoek van onze commissie, onderdeel van de missiemap van de aanvalsvlucht van de wapeninzet Hawija (zie Figuur 3 Submappenstructuur missiemap detachement Jordanië met overvlucht videobeeld):

¹⁰ Nu het Joint Force Command.

¹¹ Het trigram van de vlieger die de beelden heeft gemaakt.

¹² Afkorting voor de missie van de overvlucht.

Figuur 3 Submappenstructuur missiemap detachement Jordanië met overvlucht videobeeld

38 Voor het fragment van de overvlucht dat hier wordt opgeslagen, geldt de in de Debrief Flow afgesproken werkwijze niet. Die beschrijft namelijk het opslaan van fragmenten in het geval van wapeninzet. Hier betreft het echter ‘extra’ beeldmateriaal. ‘Extra’ in die zin dat er meer informatie wordt bewaard dan binnen het detachement middels de Debrief Flow is afgesproken. Het was niet ongevoon dat in het geval van wapeninzetten of andere bijzonderheden nadien werd overgevlogen om extra informatie te verzamelen; maar dat daar in dit geval ook beeldmateriaal van is bewaard, is wel ongevoon. Voor opslag van dit fragment is dan ook geen vaste plek aan te wijzen en geen vaste naamgeving voorgeschreven.

39 Degene die het fragment heeft opgeslagen, heeft ervoor gekozen het op te nemen in de submap ‘VIDEO’ van de missiemap van de aanvalsvlucht (in plaats van in de missiemap van de CAS-vlucht op de terugweg waarvan de overvlucht is gemaakt) en het een bestandsnaam te geven die informatie geeft over wat op het fragment te zien is: het is een fragment dat op 3 juni 2015 (‘03 JUNE’), de dag na de wapeninzet (‘THE DAY AFTER’) tijdens een andere missie is gemaakt (‘XXX XX’) om eerste informatie te verzamelen over de (neven)schade die de inzet in het gebied had veroorzaakt (‘BDA’), en het is beeldmateriaal van het rechterdisplay uit het vliegtuig (‘RMFD’) van de Flight Lead.

40 C. Schade plotten

Vanaf 3 juni 2015 07:00 uur en gedurende die hele dag tussen de bedrijven door wordt binnen het detachement in Jordanië gewerkt aan het in kaart brengen van de (neven)schade die de wapeninzet in en rondom het doelgebied in Hawija heeft veroorzaakt. Daarbij worden beelden van aanvals- en overvlucht geraadpleegd. Op een pre-strike luchtfoto van het gebied wordt visueel (met kruisjes en platte streepjes) aangegeven wat beschadigd is geraakt. Om dat te bepalen worden de DVR’s van aanvals- en overvlucht zelf gebruikt en niet de reeds opgeslagen beelden. Dat zijn er drie in totaal: twee van de Flight Leads en één van de Wingman (uitsluitend die van de aanvalsvlucht). Omdat de DVR’s nog niet zijn hergebruikt tijdens volgende vluchten (in dat geval zou het daarop opgenomen beeldmateriaal worden overschreven), staan daarop dan nog de integrale vluchten en op basis van dat beeldmateriaal wordt hier de schade geplott.

41 **D. Beelden voor het CAOC in Qatar**

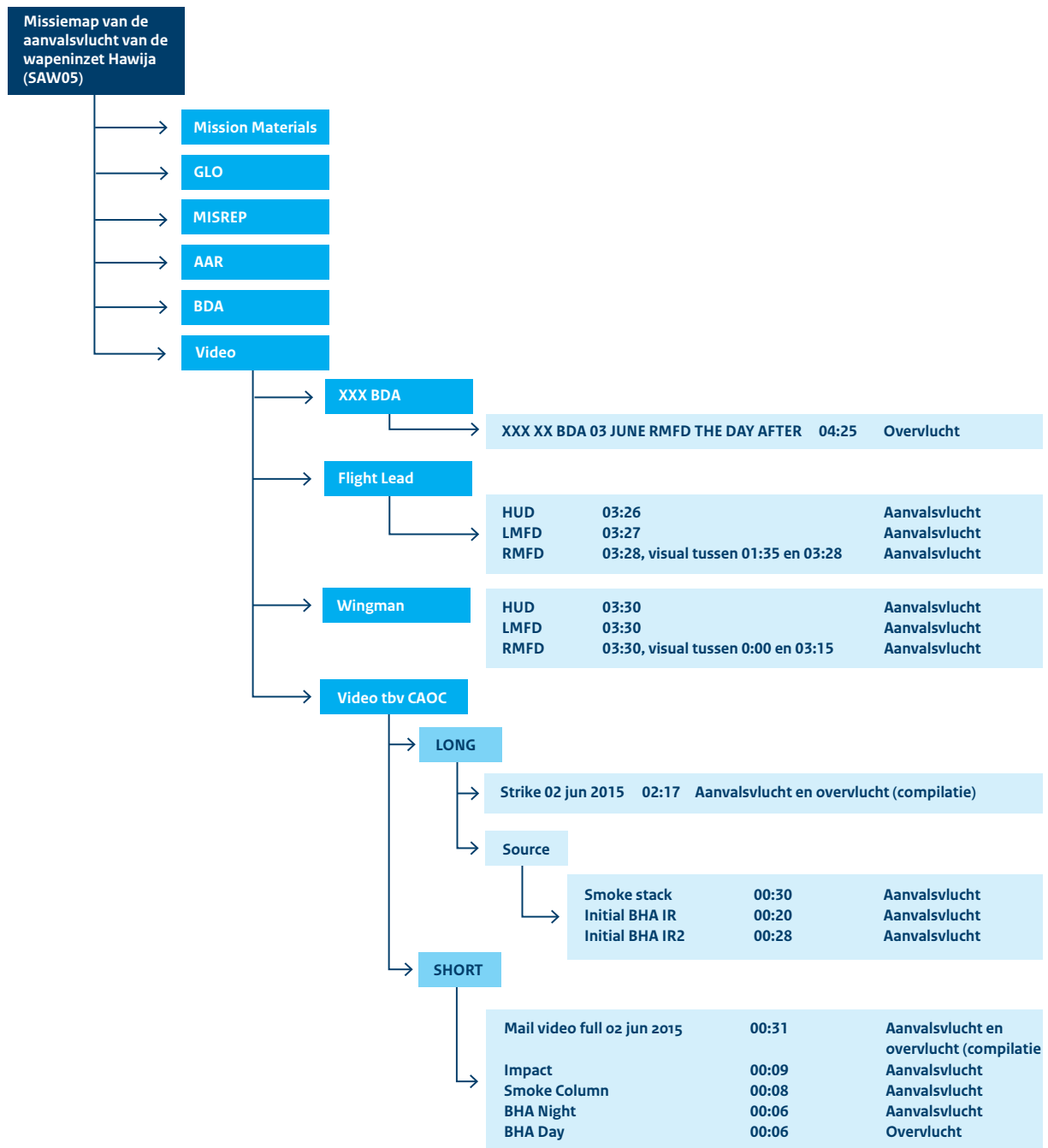
Binnen een detachement in Jordanië wordt regelmatig beeldmateriaal bewerkt om dat met het CAOC in Qatar te delen. Dit gebeurt wanneer het CAOC dat verzoekt. In het geval van bijzondere wapeninzetten of andere bijzonderheden tijdens een vlucht verzoekt het CAOC beeldmateriaal als aanvulling op het MISREP, dat het CAOC sowieso altijd ontvangt. Dit beeldmateriaal is voor een eerste indruk ter ondersteuning van het MISREP. De officiële BDA voor de bepaling van nevenschade volgt later. Wanneer het CAOC om beeldmateriaal vraagt, wordt binnen een detachement in Jordanië voor het CAOC een of een aantal fragmenten van het gevraagde beeldmateriaal geselecteerd en/of een compilatie van het gevraagde beeldmateriaal gemaakt – afhankelijk van het verzoek van het CAOC. Vervolgens wordt op de (compilatie van) fragmenten bepaalde tactisch-relevante informatie onleesbaar gemaakt om het beeldmateriaal te derubriceren. Dat is nodig om het materiaal te mogen versturen naar het CAOC.¹³

42 Ook van de wapeninzet Hawija is op deze wijze in Jordanië beeldmateriaal bewerkt op verzoek van het CAOC in Qatar. Onze commissie heeft voor haar onderzoek over de logfiles van het videobewerkingsprogramma kunnen beschikken waarmee de bestanden voor het CAOC zijn gecreëerd. Deze logfiles geven ook de oorspronkelijke opslagdata en -tijdstippen van de voor het CAOC gecreëerde bestanden weer. Tevens geven deze logfiles weer onder wiens account van in Jordanië gestationeerde vliegers de gecreëerde bestanden zijn gemaakt en opgeslagen.

43 Gedurende de dag van 3 juni 2015 worden in Jordanië voor het CAOC zeven fragmenten geselecteerd uit de opgeslagen beelden van aanvals- en overvlucht en twee compilaties gemaakt, die worden opgeslagen in de submap 'VIDEO' van de missiemap van de aanvalsvlucht. In deze missiemap wordt hiervoor de submap 'VIDEO TBV CAOC' aangemaakt. Zo komen in het detachement in Jordanië de volgende fragmenten en submappen in de submap 'VIDEO' van de missiemap van de aanvalsvlucht tot stand (zie Figuur 4 Submappenstructuur missiemap detachement Jordanië met zeven videofragmenten)¹⁴:

13 Hoe beeldmateriaal wanneer dat werd verzocht door het CAOC in Qatar, moest worden gemaakt en gedeeld met het CAOC was vastgelegd in een werkwijze die gold vanaf september 2014. De procedures voor het delen van geheime missie informatie, waaronder WVS files tussen het detachement in Jordanië en CAOC in Qatar, zijn vastgelegd in de **S2 Intellchecklist 1(NLD) ATF ME**, geldig vanaf september 2014 en met status NLD-Secret.

14 Anders: de Commissie-wapeninzet Hawija in Addendum: blz. 30 alinea 83; blz. 34 alinea 106 en blz. 44 alinea 134.

Figuur 4 Submappenstructuur missiemap detachement Jordanië met zeven videofragmenten

- 44 Voor de beelden voor het CAOC in Qatar is binnen het detachement in Jordanië ook beeldmateriaal van de overvlucht gebruikt: er is een fragment van 6 seconden overvlucht gecreëerd ('BDA Day', fragment #16 in Tabel 2) en in de twee compilaties die zijn gecreëerd is respectievelijk 26 en 7 seconden overvlucht opgenomen (26 seconden in 'Strike 02jun2015', fragment #8 in Tabel 2; 7 seconden in 'Mail video full 02 jun 2015', fragment #12 in Tabel 2).

- 45 De compilatie waarin 26 seconden overvlucht is opgenomen, fragment #8 in Tabel 2, zal in deze reconstructie nog herhaaldelijk aan bod komen. De compilatie zal namelijk in de loop van de tijd worden getoond tijdens de verschillende briefings die zullen plaatsvinden aan onder andere elkaar opvolgende ministers van Defensie en de compilatie zal worden verschaft aan de verschillende actoren die onderzoek zullen doen naar de wapeninzet Hawija: de MIVD, het OM en de Commissie- wapeninzet Hawija. In Tabel 1 hieronder is gedetailleerd weergegeven hoe en uit welke bronbeeldmaterialen deze compilatie in Jordanië is opgebouwd.

#	Van ... (min:sec) tot ... (min:sec) in de compilatie	Opslag datum	Opslag tijd	Is afkomstig uit fragment ... (bestandsnaam / # in figuur 1)
	0:00 - 0:31	03062015	22:11	RMFD / #4
	0:32 - 0:45			RMFD / #7
	0:46 - 0:56			RMFD / #4
	0:57 - 1:50			*
	1:51 - 1:59			XXX XX ¹⁵ BDA 03JUNE RMFD THE DAY AFTER / #1
	2:00 - 2:04			XXX XX BDA 03JUNE RMFD THE DAY AFTER / #1
	2:05 - 2:08			XXX XX BDA 03JUNE RMFD THE DAY AFTER / #1
	0:09 - 2:17			XXX XX BDA 03JUNE RMFD THE DAY AFTER / #1

Tabel 1. Opbouw compilatie 2 minuten en 17 seconden aanvals- en overvlucht (detachment Jordanië)

- 46 Het vierde deelfragment, dat met een asterisk is gemarkeerd in Tabel 1, is niet geselecteerd uit de opgeslagen fragmenten, maar rechtstreeks vanaf een van de DVR's van de aanvalsvlucht in de compilatie opgenomen.
- 47 Diverse kenmerken maken duidelijk dat fragment #8 in Tabel 2 een compilatie is: zo zijn er meerdere knipjes ('cuts') tussen de deelfragmenten, wordt er tussen de deelfragmenten gewisseld van perspectief (van ingezoomd naar uitgezoomd en andersom) en verspringen de tijdstippen in het display. Ook is te zien dat tussen de deelfragmenten wordt gewisseld van beeldinstellingen die door de vliegers zijn geselecteerd (infrarood black is hot, infrarood white is hot, TV). Dat in deze veelgebruikte compilatie ook beeldmateriaal van de overvlucht is opgenomen, is het best te herkennen aan de letters 'TV', zichtbaar op het scherm. De TV-modus werd primair gebruikt tijdens vluchten overdag en de overvlucht vond overdag plaats (de aanvalsvlucht 's nachts).
- 48 **E. Overdracht missiemap**
Na toevoeging van de beelden voor het CAOC in Qatar is de submap 'VIDEO' van de missiemap van de aanvalsvlucht van de wapeninzet Hawija compleet. Tabel 2 hieronder is een weergave van deze submap 'VIDEO', waarin al het op 3 juni 2015 binnen het detachement in Jordanië bewaarde bewegend beeldmateriaal van de wapeninzet Hawija staat.

¹⁵ Afkorting voor de missie van de overvlucht.

#	Bestandsnaam	Bestandsduur (min:sec)	Opslag datum	Opslag tijd	Beeldmateriaal van...
1	XXX XX ¹⁶ BDA 03JUNE RMFD THE DAY AFTER	04:25	03062015	07:57	Overvlucht
2	HUD	03:26	03062015	14:28	Aanvalsvlucht
3	LMFD	03:27		13:31	Aanvalsvlucht
4	RMFD	03:28, visual tussen 01:35 en 03:28		13:33	Aanvalsvlucht
5	HUD	03:30	03062015	13:42	Aanvalsvlucht
6	LMFD	03:30		13:41	Aanvalsvlucht
7	RMFD	03:30, visual tussen 0:00 en 03:15		13:43	Aanvalsvlucht
8	Strike 02jun2015	02:17	03062015	22:11	Aanvalsvlucht en overvlucht (compilatie)
9	Smoke stack	00:30	03062015	14:33	Aanvalsvlucht
10	Initial BHA ¹⁷ IR ¹⁸	00:20		14:45	Aanvalsvlucht
11	Initial BHA IR2	00:28		14:45	Aanvalsvlucht
12	Mail video full 02 jun 2015	00:31	03062015	20:08	Aanvalsvlucht en overvlucht (compilatie)
13	Impact	00:09		20:13	Aanvalsvlucht
14	Smoke Colum	00:08		20:14	Aanvalsvlucht
15	BHA Night	00:06		20:x5	Aanvalsvlucht
16	BDA Day	00:06		20:15	Overvlucht

Tabel 2. Bewaard bewegend beeldmateriaal wapeninzet Hawija (submap 'VIDEO' missiemap aanvalsvlucht)

- 49 De missiemap van de aanvalsvlucht van de wapeninzet Hawija, met daarin de submap 'VIDEO' (Tabel 2), staat op zowel de archiefserver als de werkserver van het detachement in Jordanië. De archiefserver van het detachement is de zogenoemde 'JMPS-server'. 'JMPS' staat voor 'Joint Mission Planning System' en de server is bedoeld voor de archivering van missie-informatie (tactische, vluchtinformatie). Het detachement heeft ook een werkserver, genaamd met het nummer '4838', waarop detachementsleden bijvoorbeeld eigen werkmappen hebben. Van de beelden van aanvalsvlucht en overvlucht zijn binnen het detachement in Jordanië fragmenten en compilaties gecreëerd ten behoeve van het CAOC in Qatar (zie paragraaf D van dit deel van de reconstructie). Hiervoor is gewerkt met het videobewerkingssysteem Pinnacle, wat maakt dat het beeldmateriaal van de wapeninzet Hawija niet alleen is opgeslagen in de daarvoor bestemde map op de archiefserver in Jordanië, de JMPS-server, maar er ook een kopie daarvan staat op de werkserver van het detachement in Jordanië, de 4838. Op basis van de logfiles van het videobewerkingssysteem Pinnacle is vastgesteld onder welke accounts van in Jordanië gestationeerde vliegers is gewerkt.

¹⁶ Afkorting voor de missie van de overvlucht.

¹⁷ Afkorting voor 'Bomb Hit Assessment', de vaststelling of een bom het beoogde doel heeft geraakt.

¹⁸ Afkorting voor infrarood.

- 50 Kopieën van detachementsservers, met daarop de informatie gedurende detachement(en) verzameld, worden gewoonlijk op drie momenten/manieren van het detachement in Jordanië naar Nederland overgebracht voor archivering daarvan:
1. Dat gebeurt *gedurende detachement*, wanneer een F-16 wordt gewisseld in verband met het benodigde onderhoud. Op de terugweg wordt een kopie van dat wat tot dan toe is opgeslagen, alvast meegegeven. ‘Met de ferry mee’ wordt dat genoemd en het gebeurt omdat de beschikbare opslagcapaciteit op de detachementsservers beperkt is.
 2. Dat gebeurt *einde detachement*, wanneer al het materieel van het betreffende detachement met het detachement mee terug ‘naar huis’ gaat.
 3. Dat gebeurt *einde inzet*, wanneer al het materieel van de betreffende inzet met het laatste detachement (ATF ME-11) terug ‘naar huis’ gaat.
- 51 De missiemap van de aanvalsvlucht van de wapeninzet Hawija, met daarin de submap ‘VIDEO’ (Tabel 2), wordt voor archivering overgedragen aan een squadron op vliegbasis Leeuwarden, dat zich onder meer richt op archivering van missiematerialen. Dit squadron ontvangt kopieën van zowel de archiefserver als de werkserver van het detachement en heeft de missiemap derhalve in tweevoud in bezit. Wanneer precies de missiemap aankomt bij vliegbasis Leeuwarden, is niet duidelijk. Wel duidelijk is dat het interne onderzoek dat het Ministerie van Defensie uitvoert in 2016 (zie paragraaf 2.4), refereert aan de missiemap te Leeuwarden. Dat betekent dat de missiemap in ieder geval voor afronding van dat onderzoek op 30 juni 2016 is overgedragen aan vliegbasis Leeuwarden. Het betreffende squadron werd tot 2021 niet actief operationeel beheerd: data werd wel aan het squadron overgedragen, maar vervolgens was er geen werkwijze voor georganiseerde archivering daarvan. Dat betekent dat ook wanneer de missiemap van de aanvalsvlucht van de wapeninzet Hawija aan vliegbasis Leeuwarden wordt overgedragen, daarvoor geen archiefbeheer wordt uitgevoerd.
- 52 De missiemap van de aanvalsvlucht van de wapeninzet Hawija, met daarin de submap ‘VIDEO’ (Tabel 2), wordt daarnaast overgedragen aan *Vliegbasis Volkel*, namelijk aan de Mission (MSC)¹⁹ en Target Support (TSC)²⁰ Cells aldaar. Het is gangbaar dat (relevante) missiematerialen worden gedeeld met Vliegbasis Volkel opdat deze materialen op de basis kunnen worden geraadpleegd, bijvoorbeeld ten behoeve van lering en training. Wanneer precies de missiemap van de aanvalsvlucht van de wapeninzet Hawija aankomt op Vliegbasis Volkel, is niet duidelijk. Wel duidelijk is dat de missiemap in ieder geval beschikbaar is gemaakt voor briefing van de Commissie-wapeninzet Hawija op vliegbasis Volkel (zie paragraaf 2.5). Dat betekent dat de missiemap in ieder geval voorafgaand aan dat bezoek is overgedragen aan de MSC van Vliegbasis Volkel. In 2022 ontvangt ook de TSC van Vliegbasis Volkel, die dan wordt opgericht, een kopie.
- 53 De missiemap van de aanvalsvlucht van de wapeninzet Hawija, met daarin de submap ‘VIDEO’ (Tabel 2), wordt daarnaast overgedragen aan *het Semi-Statistisch Informatiebeheer (SIB)* te Rijswijk, de centrale archieforganisatie van het Ministerie van Defensie. In september 2024 overhandigt vliegbasis Leeuwarden aan het SIB een kopie van de missiemap. Deze kopie is afkomstig van de archiefserver van het detachement in Jordanië. In november 2024 ontvangt het SIB van *de Dienst Missie Informatie (DIMI)* nog een kopie van de missiemap. Ditmaal betreft het een kopie afkomstig van de werkserver van het detachement. DIMI krijgt eind 2023 van de plaatsvervangend Commandant der Strijdkrachten (PCDS) de opdracht om de digitale

19 Het MSC levert ondersteuning met personeel, kennis en IT middelen aan de planning van een missie.

20 Het TSC levert ondersteuning aan het plannen van doelen voor een lopende of toekomstige operatie.

54 informatie van verschillende missies, waaronder OIR, bij elkaar te brengen en te organiseren. In het kader van deze opdracht ontvangt DIMI van vliegbasis Leeuwarden een kopie van de werkserver van het detachement, waarop ook de missiemap van de aanvalsvlucht van de wapeninzet Hawija staat. DIMI ontvangt deze werkserver op 27 september 2024 en draagt een kopie daarvan op 13 november 2024 over aan het SIB. Vanaf dat moment heeft SIB de missiemap in tweevoud in bezit: een kopie van de archiefserver en een kopie van de werkserver.

55 2.2 Ministerie van Defensie, begin juni 2015: ontvangen, bewaren en gebruiken van beelden

Begin juni 2015, gedurende de dagen en weken volgend op de wapeninzet Hawija worden binnen het Ministerie van Defensie beelden daarvan ontvangen, bewaard en gebruikt. Dit tweede deel van de reconstructie gaat daarop in.

56 A. Contacten DOPS

Gedurende de dagen volgend op de wapeninzet Hawija heeft de Directie Operaties (DOPS) binnen het Ministerie van Defensie in Den Haag daarover contact met het detachement in Jordanië, het CAOC in Qatar en het Amerikaanse Centrale Commando (CENTCOM) in de VS. De contacten met het CAOC en CENTCOM lopen via de Nederlandse liaisons van het Ministerie van Defensie aldaar.

57 Contact DOPS-detachement

Binnen enkele uren na de wapeninzet Hawija neemt het detachement daarover telefonisch contact op met DOPS en in de dagen daaropvolgend zal er herhaaldelijk telefonisch contact zijn. Ook via de e-mail is er contact tussen DOPS en het detachement over de wapeninzet Hawija. Tijdens dit contact wordt DOPS geïnformeerd over het plaatsvinden van de wapeninzet, het vermoeden van daarbij gevallen burger-slachtoffers en ook over het feit dat de overvlucht heeft plaatsgevonden. Ten aanzien van die overvlucht geeft het detachement in Jordanië aan dat de opbrengst daarvan maar beperkt van meerwaarde is ten opzichte van de informatie die tijdens de aanvalsvlucht verzameld werd. Voor meer en betere informatie is het beter de uitkomsten van de officiële Amerikaanse BDA af te wachten. In het feitenrelaas van het Ministerie van Defensie wordt aangegeven dat dit oordeel is terug te voeren tot een assessment van de Flight Lead van de overvlucht. Onze commissie heeft vastgesteld dat dit niet juist is. De formele waardering van de beelden vindt plaats op leidinggevend niveau binnen het detachement in Jordanië.

58 Als reactie op deze waardering geeft DOPS aan dat het dan niet nodig is beeldmateriaal van de overvlucht te delen. Op 4 juni 2015 in de ochtend reageert DOPS naar de staf van het detachement in Jordanië op een door deze eerder aan DOPS toegezonden 'filmbestand'. De tekst van de reactie vanuit DOPS heeft de strekking van een appreciatie van het toegezonden filmbestand (zie hierna onder B). DOPS laat het detachement weten dat vanuit DOPS een fact-finding mission zal plaatsvinden naar het CAOC in Qatar (zie punt C van deze paragraaf) en dat het detachement daarmee (het onderzoek naar) de wapeninzet 'aan DOPS mag laten', om zich weer op de eigen werkzaamheden te kunnen richten.

59 Contact DOPS-CAOC

Op 3 juni 2015 om 16:03 uur vraagt DOPS per e-mail aan het CAOC in Qatar naar meer informatie 'over de BDA en JFACC assessment'²¹ zodra deze beschikbaar is'. Ook het detachement is in de e-mail meegenomen. DOPS vraagt het CAOC daarnaast om telefonisch contact de volgende ochtend om 09:00 uur Nederlandse tijd,

21 Dat is het assessment van de Joint Forces Air Component Commander (USA), een militair die verantwoordelijk is voor de luchtmacht binnen een gezamenlijke strijdmacht.

zodat DOPS kan worden bijgepraat voorafgaand aan het ochtendberaad waarin het (militaire) bestuur van het Ministerie van Defensie verder zal worden ingelicht. De e-mail sluit af met: *“Alle extra info (ook als het plaatje nog niet helemaal compleet is) is meer dan welkom.”* Op 3 juni 2015 om 16:25 uur, e-mailt het CAOC DOPS terug dat binnen het CAOC navraag zal worden gedaan.

60 **Contact DOPS-CENTCOM**

Op 4 juni 2015 om 10:53 PM (onduidelijk welke tijdzone) e-mailt CENTCOM DOPS. Ook het CAOC in Qatar is in de e-mail meegenomen. CENTCOM belooft DOPS *‘beelden van de strike zelf’* en informatie over het targetingproces door te sturen wanneer CENTCOM die zelf ontvangen heeft. CENTCOM schrijft dat het zojuist een eerste terugkoppeling heeft gehad van een initieel assessment. De samenvatting die CENTCOM daarvan deelt in de e-mail, is als volgt: *“De initiële indruk is dat alle stappen in het proces gedaan zijn zoals ze gedaan hadden moeten worden. (...) Verder heeft een eerste analyse van beelden van de strike zelf laten zien dat er niets ongewoon heeft plaatsgevonden, naast de secundaire explosies.”*

61 **B. Informatie die bij DOPS binnenkomt tot aan de fact-finding mission**

In de dagen volgend op de wapeninzet Hawija komt bij DOPS²² op verschillende momenten informatie binnen. Hier volgt, chronologisch weergegeven, de informatie die binnenkomt tot de start van de fact-finding mission op 7 juni 2016 (zie punt C van deze paragraaf):

- Op 3 juni 2015 om 17:24 uur komt bij DOPS **het dagelijkse situatierapport (SITREP A)** binnen dat van het detachement in Jordanië naar het Ministerie van Defensie gaat. Hierin wordt kort melding gemaakt van de wapeninzet en staat geschreven dat ‘verdere details (...) reeds bekend [zijn] bij DOPS’.
- Vanaf 4 juni 2015 06:00 uur staat op CRIMIS²³ **de pre-strike luchtfoto van het doelgebied** waarop de dag daarvoor binnen het detachement in Jordanië visueel is aangegeven wat door de wapeninzet beschadigd is geraakt. De foto is als bijlage gevoegd bij het After Action Report (AAR) en is ‘BDA’ genoemd in de bestandstitel.
- Op 4 juni 10.55 uur in de ochtend rond 11 uur bevestigt DOPS **de ontvangst van een ‘filmbestand’** vanuit het detachement in Jordanië. Aangenomen mag worden dat het hier om de eerste videobeelden van Hawija gaat die bij DOPS in Den Haag binnenkomen. Om welk bestand het precies gaat is niet meer te achterhalen. Uitgebreid onderzoek van onze commissie hiernaar heeft geen volledige duidelijkheid gebracht. Noch op CRIMIS bij DOPS in Den Haag noch op andere onderzochte dataopslag- en datatransmissie systemen is het bestand aangetroffen.²⁴ De afzender en ontvanger van het bericht hebben geen concrete herinnering meer aan de inhoud van het ‘filmbestand’. Anderen die hierover in ons onderzoek benaderd zijn -zij die rond die 4de juni videobeelden in Den Haag hebben gezien- hebben ook geen concrete herinnering hieraan anders dan dat sommigen aangeven toentertijd een kort fragment gezien te hebben en dat het huns inziens om beelden van de aanval ging, t.w. ‘impact wapen, secondary blast, bocht naar rechts van het vliegtuig en een kort zicht op kraters’. Hoogstwaarschijnlijk gaat het hier gaat om fragment 12 opgenomen in tabel 2, de videobeelden van de compilatie van 31 seconden met 7 seconden van de overvlucht. Dit fragment is onderdeel van de map ‘Video t.b.v. CAOC SHORT’ (zie figuur 4), het bestand dat vanuit het detachement in Jordanië naar het CAOC in

22 Omdat in de gesprekken die onze commissie heeft gevoerd is aangedragen dat bewegende beelden daags na wapeninzet met ‘Breda’, het hoofdkwartier van de luchtmacht, zouden zijn gedeeld, heeft onze commissie ook de systemen te Breda doorzocht. Daarbij zijn geen bewegende beelden aangetroffen die in juni 2015 met Breda zouden zijn gedeeld.

23 CRIMIS is een standalone server van het Ministerie van Defensie bedoeld voor (communicatie tussen) DOPS en legerleiding. Daarop staat een mappenstructuur waarin informatie kan worden opgeslagen.

24 De redenen hiervoor kunnen divers zijn. Bij sommige systemen werd bijvoorbeeld 20 dagen na vertrek (als functionaris of als detachement) het account automatisch opgeheven. Ook werden de verkeersstromen niet in alle systemen in 2015 gelogd. Daarnaast is gebleken dat gebruikers er toentertijd eigen werkwijzen er op na hielden bij het archiveren. Bij de één werden jaargangen aan berichten aangetroffen de ander maakte de uit- en/of in box consistent periodiek leeg.

Qatar is verzonden. Na de fact-finding mission is dit fragment met de bestandsnaam 'Mail video full 2 jun 2015' echter niet opgenomen in de bestandsmap op CRIMIS bij DOPS in Den Haag. Waarschijnlijk omdat men binnen DOPS hierover reeds beschikte. Aangenomen mag worden, dat indien het hier het fragment van 31 seconden betreft de 7 seconden van de overvlucht daarin niet herkend zullen zijn'.

- Vanaf 5 juni 2015 14:09 uur staat op CRIMIS **de eerste rapportage van de officiële Amerikaanse BDA** die is uitgevoerd in de vroege ochtend van 3 juni 2015. Het is een PDF-versie van de PowerPointpresentatie van de dagelijkse CENTCOM-BDA-update van 5 juni 2015 ('OIR Daily BDA Update'). De PDF wordt op CRIMIS opgeslagen in een map met in de mapnaam de achternaam van de liaison op CENTCOM met wie de dag ervoor via de e-mail contact is geweest. In dat contact had de CENTCOM-liaison toegezegd informatie met DOPS te delen zodra informatie beschikbaar zou komen. De Amerikaanse BDA bevat zeven foto's (afkomstig uit het beeldmateriaal) gemaakt door het Amerikaanse onbemande vliegtuig dat beeldmateriaal voor de Amerikaanse BDA verzamelde. Op de foto's is met behulp van kleurgebruik en symbolen aangegeven waar welke schade is ontstaan door de wapeninzet Hawija.
- Vanaf 5 juni 2015 14:13 uur staat op CRIMIS **negen seconden bewegend aanvalsbeeld**. Het is fragment #13 uit Tabel 2. Het fragment wordt op CRIMIS opgeslagen in de map waarin ook de Amerikaanse BDA is opgeslagen.
- Vanaf 5 juni 2015 20:46 uur staat op CRIMIS **een foto** (afkomstig uit het beeldmateriaal) gemaakt door het Amerikaanse onbemande vliegtuig dat beeldmateriaal voor de Amerikaanse BDA verzamelde. De foto maakt geen onderdeel uit van de Amerikaanse BDA en daarop is geen analyse aangebracht zoals voor de zeven foto's in de Amerikaanse BDA wel geldt.

62 C. Opbrengst fact-finding mission

Op 5 juni 2015 wordt besloten dat een DOPS-functionaris op fact-finding mission gaat naar het CAOC in Qatar. Het doel is om daar meer informatie te verzamelen over de wapeninzet Hawija. Diezelfde dag tot 's avonds laat (Nederlandse tijd) bereidt de functionaris deze fact-finding mission voor. De hierboven opgesomde informatie staat hem daarbij ter beschikking.

- 63 Op 7 juni 2015 is het vertrek van de fact-finding mission; op 8 juni 2015 de terugkeer. Bij terugkeer wordt de opbrengst van de fact-finding mission op CRIMIS opgeslagen. Een Nederlandse functionaris binnen het CAOC in Qatar heeft informatie voor de DOPS-functionaris verzameld en op een beelddrager geplaatst. Die beelddrager heeft deze vervolgens mee terug naar Nederland genomen. Eenmaal daar maakt het Defensie Operatie Centrum (DOC) de inhoud ervan voor de functionaris op CRIMIS beschikbaar. Voor hem wordt een map gecreëerd op zijn vliegernaam. In de mappenstructuur op CRIMIS hebben de verschillende verzamelde bestanden dezelfde opslagdata en -tijdstippen ('Date Modified') als deze bestanden hebben in de missiemap van de aanvalsvlucht van de wapeninzet Hawija, die binnen het detachement in Jordanië is gecreëerd. De verklaring hiervoor is dat de bestanden als kopieën – en niet als bijlagen – eerst vanuit Jordanië met het CAOC in Qatar (m.b.v. een datalink) en vervolgens met DOPS (m.b.v. een beelddrager) worden gedeeld. Hierdoor is voor de bestanden de oorspronkelijke Date Modified in stand gebleven. Dat betekent dat op CRIMIS bij DOPS dezelfde opslag data en tijdstippen te zien zijn als in de missiemap zoals in Jordanië gecreëerd. Onze commissie heeft voor haar onderzoek over de logfiles van het videobewerkingsprogramma kunnen beschikken waarmee de bestanden voor het CAOC zijn gecreëerd. Deze logfiles geven ook de oorspronkelijke opslagdata en -tijdstippen van de voor het CAOC gecreëerde bestanden weer. Tevens geven deze logfiles weer onder wiens account van de in Jordanië gestationeerde vliegtuigen de gecreëerde bestanden in Jordanië zijn gemaakt en opgeslagen.

64 De opbrengst van de fact-finding mission is voor wat betreft ontvangen bewegend beeldmateriaal de volgende:

- Compilatie van 2 minuten en 17 seconden bewegend aanvals- en overvluchtbeeld, namelijk fragment #8 uit Tabel 2;
- 9 seconden bewegend aanvalsbeeld, namelijk fragment #13 uit Tabel 2 (en daarmee een kopie van het fragment dat al sinds 5 juni 2015 14:13 uur op CRIMIS staat);
- 8 seconden bewegend aanvalsbeeld, namelijk fragment #14 uit Tabel 2;
- 6 seconden bewegend aanvalsbeeld, namelijk fragment #15 uit Tabel 2;
- 6 seconden bewegend overvluchtbeeld, namelijk fragment #16 uit Tabel 2;
- En 6 minuten en 4 seconden beeld gemaakt door een Amerikaans onbemand vliegtuig dat vlak na de wapeninzet boven het doelgebied vloog, met als bestandsnaam 'Hackney'.²⁵

In Tabel 3 hieronder is weergegeven wat na de fact-finding mission voor DOPS op CRIMIS beschikbaar is aan bewegend beeldmateriaal van de wapeninzet Hawija.

#	Bestandsnaam	Bestandsduur (min:sec)	Beeldmateriaal van...
8	Strike 02jun2015	02:17	Aanvalsvlucht en overvlucht (compilatie)
13	Impact	00:09	Aanvalsvlucht
14	Smoke Colum	00:08	Aanvalsvlucht
15	BHA Night	00:06	Aanvalsvlucht
16	BDA Day	00:06	Overvlucht
+17	Hackney	06:04	Amerikaanse onbemande vliegtuig, vlak na de wapeninzet

Tabel 3. Na fact-finding mission voor DOPS beschikbare bewegend beeldmateriaal van wapeninzet Hawija

65 Ons onderzoek geeft aan dat in de eerste dagen van juni 2015 tot en met de fact-finding mission van 7 en 8 juni 2015 bij het CAOC in Qatar geen videobeelden van de overvlucht beschikbaar zijn geweest in Den Haag voor het Ministerie van Defensie, anders dan hoogstwaarschijnlijk de 7 seconden uit het fragment van de compilatie van 31 sec opgenomen in figuur 4 van ons rapport (zie dit hoofdstuk, paragraaf 2 onder B). En voor wat betreft de originele overvluchtbeelden videobeelden van 4 minuten en 25 seconden ook daarna niet, tot aan C4ISR verbinding op 22 februari 2024 (zie paragraaf 2.7).

66 D. 9 juni 2015: briefing minister van Defensie

Op basis van de opbrengst van de fact-finding mission wordt een briefing voor de minister van Defensie (op dat moment: mw. Hennis-Plasschaert) voorbereid. De briefing vindt plaats op 9 juni 2015 's middags. Tijdens de briefing wordt ook gebruikgemaakt van beeldmateriaal. De compilatie van 2 minuten en 17 seconden aanvals- en overvlucht (#8 in Tabel 2) wordt getoond. Dat betekent dat ook beeldmateriaal van de overvlucht is getoond, namelijk het beeldmateriaal van de overvlucht dat is opgenomen in de compilatie. Echter, ons onderzoek heeft niet kunnen vaststellen dat over de overvlucht is gesproken tijdens de briefing. Hiervoor zijn twee verschillende (mogelijke) verklaringen gegeven. De eerste: het fragment is getoond, maar niet afgespeeld tot het einde, waar het beeldmateriaal van de overvlucht zich bevindt. De tweede: het fragment is getoond, maar daarin is het beeldmateriaal van de overvlucht niet als zodanig door gesprekspartners genoemd of herkend.

²⁵ Dit beeldmateriaal is – in tegenstelling tot de andere fragmenten hier genoemd – niet door het detachement in Jordanië gemaakt en bewaard, maar door de Amerikanen. Omdat het voor het CAOC in Qatar beschikbaar was, heeft DOPS het als opbrengst van de fact-finding mission mee kunnen nemen. Let op: dit is dus niet beeldmateriaal gemaakt door het Amerikaanse onbemande vliegtuig dat beeldmateriaal verzamelde voor de Amerikaanse BDA, maar beeldmateriaal gemaakt door een ander Amerikaans onbemand vliegtuig dat direct aansluitend na wapeninzet beeldmateriaal heeft verzameld van het doelgebied Hawija.

67 E. Beelden in onderzoek MIVD

Begin juni 2015 werkt DOPS met de MIVD samen om tot een eerste analyse van de wapeninzet Hawija te komen. De MIVD onderzoekt ten behoeve van deze eerste analyse de kinetische kracht van de secundaire ontploffing, om zo te bepalen hoeveel explosief materiaal bij of rondom het doel lag opgeslagen op het moment van de wapeninzet. Op of omstreeks 4 juni 2015 wordt de MIVD door en bij DOPS summier geïnformeerd over de wapeninzet Hawija. Op 9 juni 2015 om 07:00 uur 's ochtends (Nederlandse tijd) ontvangt DOPS, op zijn verzoek, van de MIVD een PowerPointpresentatie met de eerste analyse van de wapeninzet Hawija ten behoeve van de briefing van de minister van Defensie die middag. Voor de analyse is gebruikgemaakt van satellietbeelden (en niet van beelden die binnen het detachement in Jordanië zijn gemaakt). Naar aanleiding van de PowerPointpresentatie vraagt DOPS de MIVD om een rapport met (vervolg-)analyse. Het verzoek is om dat uiterlijk 16 juni 2015 12:00 uur (Nederlandse tijd) aan te leveren. Op 15 juni 2015 levert de MIVD het rapport aan.

68 Tijdens een bezoek van de MIVD aan DOPS diezelfde dagen wordt beeldmateriaal van de wapeninzet Hawija bekeken, dit blijkt uit een e-mail met daarin terugkoppeling van het bezoek: *“film bekeken, was waardevol”*. Welk beeldmateriaal getoond is, is niet meer met zekerheid te zeggen: dat zal uit het op dat moment voor DOPS beschikbaar materiaal zijn geweest (zie Tabel 3).

69 Op 15 juni 2015 wordt binnen DOPS/DOC voor het laatst een bestand toegevoegd aan de map ‘MIVD DVD branden’ op CRIMIS. Het betreft het CCAR-onderzoek, dat DOPS die dag vanuit CENTCOM heeft ontvangen (zie tekstblok onder 2.3). In de map staat aan bewegend beeldmateriaal de compilatie van 2 minuten en 17 seconden aanvals- en overvlucht (#8 in Tabel 2). Op grond van ons onderzoek is aannemelijk dat het materiaal in de map, zie Tabel 4 hieronder, door DOPS is gebrand op een beeldrager en zo is overgedragen aan de MIVD.

#	Bestandsnaam	Bestandsduur (min:sec)	Beeldmateriaal van...
8	Strike 02jun2015	02:17	Aanvalsvlucht en overvlucht (compilatie)

Tabel 4. Door DOPS met MIVD gedeeld bewegend beeldmateriaal van wapeninzet Hawija

70 2.3 Beelden in onderzoek Openbaar Ministerie

In het geval van een wapeninzet wordt de binnen het detachement in Jordanië aanwezige hulpofficier van justitie, die afkomstig is van de Koninklijke Marechaussee (KMar), daarover geïnformeerd. Met de hulpofficier worden ook de initiële rapporten, zoals het MISREP en het AAR, en/of de beelden van de wapeninzet gedeeld. De hulpofficier spiegelt de bevindingen op basis van deze informatie aan de juridische kaders en komt zo tot een analyse van de wapeninzet. Deze analyse wordt gedeeld met het Openbaar Ministerie (OM) in Nederland, bij wie uiteindelijk de beslissing ligt of vervolgonderzoek naar de wapeninzet nodig is.

71 Op 4 juni 2015 om 11:30 uur wordt binnen het detachement in Jordanië de hulpofficier van justitie gebriefd over de wapeninzet Hawija. Dit op basis van het AAR en beeldmateriaal. Het beeldmateriaal dat hem wordt getoond, is beeldmateriaal van de aanvalsvlucht. Dat wordt rechtstreeks vanaf de DVR's van de aanvalsvlucht getoond, waarop op dat moment nog de integrale aanvalsvlucht beschikbaar is. Ook de pre-strike luchtfoto van het doelgebied, waarop binnen het detachement in Jordanië de dag daarvoor visueel de (neven)schade is aangegeven, maakt onderdeel uit van de briefing. Op basis van de briefing

schrijft de hulpofficier van justitie een rapport met samenvatting en analyse van de wapeninzet. Op 29 juni 2015 komen het AAR van de wapeninzet Hawija en het bijgaande rapport van de hulpofficier van justitie binnen bij het OM in Nederland. Dat is voor het OM op dat moment geen aanleiding tot het instellen van een nader feitenonderzoek.

- 72 Op 16 februari 2016 ontvangt het OM van het Ministerie van Defensie de Amerikaanse CCAR- en AR 15-6 onderzoeken (zie het kader hieronder). Dat is voor het OM op dat moment wel aanleiding tot het instellen van een nader feitenonderzoek.

De Amerikaanse CCAR- en AR 15-6 onderzoeken

- Op 5 juni 2015 start **het CCAR-onderzoek**. Dat is een Amerikaans onderzoek waarin meldingen van mogelijke burgerslachtoffers worden beoordeeld. Het wordt afgerond op 12 juni 2015 en op 15 juni 2015 komt het (via het CAOC in Qatar) beschikbaar voor het Ministerie van Defensie. Voor de beoordeling van de (neven)schade baseert het rapport zich op de Amerikaanse BDA. Ook twee schermafbeeldingen van Nederlandse F-16-beelden van de aanvalsvlucht zijn in het rapport opgenomen.
- Het CCAR-onderzoek maakt dat het Pentagon tot vervolgonderzoek besluit. Op 24 juni 2015 wordt **het AR 15-6 onderzoek** gestart. Op 20 augustus 2015 wordt het afgerond en op 25 september 2015 van conclusies voorzien. Na 25 september 2015 doet het Ministerie van Defensie meerdere, vergeefse pogingen om het in handen te krijgen. Op 22 januari 2016 komt het binnen bij het Ministerie. Het is een gerubriceerde versie. De 24 bijlagen van het rapport zitten er niet bij. Op 18 april 2020 ontvangt het Ministerie van Defensie een gederubriceerde versie inclusief bijlagen, die is vrijgegeven op basis van de Freedom of Information Act door acties van onder andere de New York Times, NOS en NRC.

- 73 In het kader van het nadere onderzoek dat het OM heeft ingesteld, bezoeken op 30 maart 2016 twee KMar-onderzoekers – de KMar voert het onderzoek uit voor het OM – DOPS. De onderzoekers krijgen te horen dat ook op het Ministerie van Defensie een onderzoek naar de wapeninzet loopt. DOPS zegt de KMar-onderzoekers toe dat na afronding een kopie ervan met het OM zal worden gedeeld.
- 74 Op 17 mei 2016 ontvangt het OM ten behoeve van zijn onderzoek naar de wapeninzet Hawija een beelddrager met bronmateriaal van DOPS. Erop staat aan bewegend beeldmateriaal de compilatie van 2 minuten en 17 seconden aanvals- en overvlucht (#8 in Tabel 2), wat betekent dat het OM ook beeldmateriaal van de overvlucht in bezit heeft, namelijk de 26 seconden overvlucht in deze compilatie opgenomen. Dat sprake was van een compilatie was het OM niet gemeld noch was het zich daar toentertijd van bewust. In Tabel 5 hieronder is het bewegend beeldmateriaal dat het OM hier ontvangt voor zijn onderzoek weergegeven.

#	Bestandsnaam	Bestandsduur (min:sec)	Beeldmateriaal van...
8	Strike 02jun2015	02:17	Aanvalsvlucht en overvlucht (compilatie)

Tabel 5. Met OM gedeeld bewegend beeldmateriaal van de wapeninzet Hawija

75 Op 7 september 2016 ontvangt het OM de beloofde kopie van het interne onderzoek van het Ministerie van Defensie. Op 24 november 2017 rondt het OM het nader feitenonderzoek naar de wapeninzet Hawija af en concludeert dat op grond van bevindingen geen verdere mogelijke onderzoekshandelingen aanwezig zijn, om in februari 2018 het Ministerie van Defensie te berichten dat geen vervolgingsonderzoek naar Hawija zal plaatsvinden.

76 2.4 Beelden in intern onderzoek Ministerie van Defensie

De binnenkomst van het Amerikaanse AR 15-6 onderzoek op 22 januari 2016 is voor het Ministerie van Defensie zelf aanleiding tot het instellen van nader onderzoek naar de wapeninzet Hawija. Het onderzoek heeft de status van een intern onderzoek en wordt uitgevoerd door DOPS, in samenwerking met Hoofd Directie Beleid (HDB)²⁶ en Directie Juridische Zaken (DJZ).

77 Op 30 juni 2016 wordt het onderzoek afgerond en aangeboden aan de Commandant der Strijdkrachten (CDS) in de vorm van een memo. Het onderzoek heeft zich gericht op ‘het opvragen en borgen van de relevante documenten’ en de beoordeling van de wapeninzet op basis daarvan. Over de overvlucht vermeldt het memo het volgende: *“De volgende dag is door Nederlandse F-16’s opnieuw een BDA uitgevoerd van het gebied. Hieruit bleek dat meer nevenschade was ontstaan dan verwacht als gevolg van de secondary explosions. Op basis van de tweede Nederlandse BDA was de exacte omvang van deze nevenschade op dat moment nog niet exact duidelijk en werd deze toen geschat op enkele tientallen gebouwen in het industriecomplex binnen welke de VBIED fabriek zich bevond.” De conclusie van het onderzoek luidt dat “op basis van de beschikbare eigen documentatie en die van CENTCOM is de kans op burgerslachtoffers bij het uitvoeren van de missie gericht op de VBIED fabriek op 2 juni 2015 om [...] aannemelijk, maar niet aanvullend te onderbouwen”.*

78 Het memo stelt als conclusie dat de inzet is beoordeeld op basis van de beschikbare documentatie zoals omschreven in Bijlage 1 van het memo. In Bijlage 1 van het memo wordt onder meer toegelicht welke missiematerialen door het Commando Luchtmacht Strijdkrachten²⁷ worden opgeslagen op vliegbasis Leeuwarden. Deze toelichting komt overeen met de beschrijving van de inhoud van de missiemap van de aanvalsvlucht van de wapeninzet Hawija van 2 juni 2015. Er staat ook in dat ‘battle damage assessments (BDA)’ worden bewaard voor missies waarbij wapens worden ingezet.

79 Degene die het onderzoek vanuit DOPS uitvoerde, geeft aan dat het memo inderdaad leest alsof hij daarvoor ook beeldmateriaal van de overvlucht heeft gebruikt uit de missiemap van de aanvalsvlucht van de wapeninzet Hawija. Hij herinnert zich dat echter niet. De uitvoerder van het onderzoek heeft onze commissie bij een toelichting op het verloop daarvan onder meer aangegeven, dat hij in de periode dat het onderzoek liep meerdere gelijksoortige onderzoeken samenliepen en dat vanwege een plaatsing (nieuwe baan) in het buitenland inclusief verhuizing alle bij hem lopende onderzoeken voor vertrek onder tijdsdruk afgerond moesten worden. Degene die vanuit HDB assisteerde, geeft aan meegelezen te hebben met conceptversies van het memo, maar nooit bewegende beelden te hebben gezien voor het onderzoek. Degene die vanuit DJZ assisteerde heeft geen concrete herinnering aan videobeelden van de overvlucht bij het meelezen van conceptversies van het memo.

26 Nu Directoraat-Generaal Beleid (DGB).

27 Nu het Commando Lucht- en Ruimtestrijdkrachten (CLRS).

80 2.5 Beelden in onderzoek Commissie-wapeninzet Hawija

Op 14 mei 2020 neemt de Tweede Kamer een motie aan die de regering verzoekt de wapeninzet Hawija te laten onderzoeken. Op 19 november 2020 wordt de Commissie-wapeninzet Hawija ingesteld om dat onderzoek uit te voeren. Op 27 januari 2025 is het onderzoek van deze commissie afgerond en wordt het gepubliceerd. In haar onderzoek heeft de commissie beelden ter beschikking, bezoekt ze twee keer Vliegbasis Volkel om daar (onder meer) beelden getoond te krijgen en doet ze herhaaldelijk uitvragen om beelden te ontvangen. In respectievelijk de paragrafen A, B en C van dit deel van de reconstructie worden die drie aspecten van beelden in het onderzoek van de Commissie-wapeninzet Hawija langsgelopen.²⁸

81 A. Beelden ter beschikking van de Commissie-wapeninzet Hawija

Het archief van de Commissie-wapeninzet Hawija, dat op het moment van publicatie van haar onderzoek op 27 januari 2025 is overgedragen aan het Ministerie van Defensie, bevat drie bronnen van bewegend beeldmateriaal:

1. Een beelddrager: een kopie die de Commissie-wapeninzet Hawija ontvangt van het OM, die het op zijn beurt op 17 mei 2016 ontving ten behoeve van zijn onderzoek;
2. Een beelddrager die de Commissie-wapeninzet Hawija meekrijgt na afloop van haar bezoek aan Vliegbasis Volkel op 24 juni 2021;
3. Dubbele kopieën van de harde schijven 1700 en 2397 die de Commissie-wapeninzet Hawija in maart 2022 ontvangt van het SIB (zie C2 van deze paragraaf).

82 Op beelddragers #1 en #2 is aan bewegend beeldmateriaal twee keer hetzelfde fragment voor de Commissie-wapeninzet Hawija beschikbaar: de compilatie van 2 minuten en 17 seconden aanvals- en overvlucht (#8 in Tabel 2). Harde schijf 2397 (onder #3) is een kopie van CRIMIS van 21 september 2017. Dat betekent dat al het bewegende beeldmateriaal dat op die datum op CRIMIS beschikbaar is, met het delen van deze harde schijven ook beschikbaar wordt gemaakt voor de Commissie-wapeninzet Hawija. Op CRIMIS is op die datum beschikbaar aan bewegend beeldmateriaal datgene wat voorafgaand aan de fact-finding mission beschikbaar was (paragraaf 2B), en datgene wat als opbrengst van de fact-finding mission op CRIMIS is gezet (paragraaf 2C). Op harde schijf 1700 (ook onder #3) is voor de Commissie-wapeninzet Hawija e-mailverkeer uit haar onderzoeksperiode beschikbaar.

83 In Tabel 6 hieronder is het bewegend beeldmateriaal van de wapeninzet Hawija dat de Commissie-wapeninzet Hawija ter beschikking heeft, weergegeven.

#	Bestandsnaam	Bestandsduur (min:sec)	Beeldmateriaal van...
8	Strike 02jun2015	02:17	Aanvalsvlucht en overvlucht (compilatie)
13	Impact	00:09	Aanvalsvlucht
14	smoke Colum	00:08	Aanvalsvlucht
15	BHA Night	00:06	Aanvalsvlucht
16	BDA Day	00:06	Overvlucht
17	Hackney	06:04	Amerikaanse onbemande vliegtuig, vlak na de wapeninzet

Tabel 6. Voor Commissie-wapeninzet Hawija beschikbaar bewegend beeldmateriaal wapeninzet Hawija

²⁸ Voor dit deel van de reconstructie baseert onze commissie zich op dat wat in het fysieke archief van de Commissie-wapeninzet Hawija, dat na publicatie van het rapport van de Commissie-wapeninzet Hawija aan het Ministerie van Defensie is overgedragen, voor onze commissie beschikbaar was (1). Alsook op e-mailverkeer tussen de Commissie-wapeninzet Hawija en het Ministerie van Defensie dat door het Ministerie van Defensie aan onze commissie ter beschikking is gesteld (2) en op de contactmomenten tussen de Commissie-wapeninzet Hawija en onze commissie (3). Uit het op 13 januari 2026 van de Commissie-wapeninzet Hawija ontvangen concept-addendum van de Commissie-wapeninzet Hawija heeft onze commissie opgemaakt dat er meer uitvragen zijn geweest dan onze commissie in paragraaf C van dit deel van de reconstructie heeft kunnen reconstrueren op basis van deze drie voor haar gedurende het onderzoek beschikbare bronnen.

- 84 In de compilatie die de Commissie-wapeninzet Hawija ter beschikking heeft: fragment #8; is beeldmateriaal opgenomen uit fragmenten #1, 4 en 7 uit Tabel 2 (zie Tabel 1 voor de opbouw van deze compilatie). Daarmee en met fragment #16 beschikt de Commissie-wapeninzet Hawija ook over beeldmateriaal van de overvlucht, namelijk over de 26 seconden overvlucht opgenomen in fragment #8 en de 6 seconden overvlucht in fragment #16; deze 6 seconden zitten ook in het hiervoor genoemde 26 seconden fragment.
- 85 **B. Bezoek Commissie-Wapeninzet Hawija aan Vliegbasis Volkel**
Op 15 maart 2021 brengt de Commissie-wapeninzet Hawija een eerste oriënterend bezoek aan Vliegbasis Volkel. Op 24 juni 2021 volgt een tweede bezoek om (onder meer) beelden getoond te krijgen. Bij het tweede bezoek heeft de commissie van te voren verzocht na afloop bronmaterialen mee te mogen nemen, waaronder ‘de digital video recording van de targeting pod’. Na afloop zal zij inderdaad bronmaterialen meenemen, namelijk een beeldraster met daarop de compilatie van 2 minuten en 17 seconden aanvals- en overvlucht (#8 in Tabel 2), die hierboven besproken is.
- 86 Op 23 juni 2021, de dag voor het bezoek, is de DOPS-functionaris die het dossier-Hawija (inclusief het onderzoek van de Commissie-wapeninzet Hawija) beheert, op Vliegbasis Volkel om het bezoek van de Commissie-wapeninzet Hawija voor te bereiden en ‘het e.e.a. te bekijken’. Die dag wordt ook afgestemd welke bronmaterialen na afloop aan de commissie zullen worden meegegeven.
- 87 De bedoeling van het bezoek zelf is onder meer uitleg te geven ‘bij de videobeelden en de documenten (targetfolder, ATO, misrep)’. Uit e-mailverkeer voorafgaand aan het bezoek kan het programma worden opgemaakt. Op het programma staat onder meer: ‘duiding beelden en materiaal van betreffende aanval’. Ook wordt in het e-mailverkeer gesproken over ‘uitleg bij de video’.
- 88 Op Vliegbasis Volkel was zowel tijdens de voorbereiding op 23 juni 2021, als tijdens het bezoek zelf op 24 juni 2021 de gehele missiemap van de aanvalsvlucht van de wapeninzet Hawija (inclusief daarin de originele overvluchtbeelden van 4 minuten en 25 seconden – #1 in Tabel 2 – waar de Commissie-wapeninzet Hawija hierna om zal gaan vragen; zie C1 van deze paragraaf) in de briefingruimte beschikbaar. Of tijdens de voorbereiding dan wel het bezoek zelf over de overvlucht is gesproken dan wel beeldmateriaal daarvan is gebruikt, kon in ons onderzoek niet worden vastgesteld.
- 89 **C. Uitvragen Commissie-wapeninzet Hawija²⁹**
1. Uitvragen richting Ministerie van Defensie
Gedurende haar onderzoek doet de Commissie-wapeninzet Hawija herhaaldelijk uitvragen richting het Ministerie van Defensie om beeldmateriaal van de overvlucht, aangeduid als ‘informatie en beelden tweede BDA’, te ontvangen. Het meest waarschijnlijk lijkt dat de commissie dit verzoekt omdat zij tijdens haar bezoek aan Vliegbasis Volkel van de overvlucht gehoord heeft. Er wordt namelijk om gevraagd ‘nav Volkel targeting cell’ (zie volgende alinea). Ook de vermelding van de overvlucht in het interne onderzoek van het Ministerie van Defensie uit 2016 kan hiervoor (mede) de aanleiding zijn geweest.

29 Voor een meer volledig beeld wordt verwezen naar het Addendum d.d. 26 januari 2026 bij het rapport van de commissie-wapeninzet Hawija.

- 90 De eerste keer dat de Commissie-wapeninzet Hawija om beeldmateriaal van de overvlucht vraagt, is op 16 augustus 2021. Die dag stuurt zij haar 'point of contact' binnen het Ministerie van Defensie (vanaf nu: POC-wapeninzet Hawija) een Excel-overzicht met gevraagde stukken. Aan het overzicht zijn kolommen toegevoegd waarin kan worden gemarkeerd of de gevraagde stukken aanwezig zijn dan wel zijn overhandigd aan de Commissie-wapeninzet Hawija. In de 52^e rij van het overzicht wordt gevraagd naar: 'Informatie en beelden tweede BDA'. Dit wordt gevraagd 'nav Volkel targeting cell'. In de kolom met toelichting staat: 'tijdstip, datum, uitvoerders tweede BDA. (NLD of VS?)'. De aanwezig- en ontvangstkolommen zijn leeg.
- 91 Op 5 oktober 2021 e-mailt het POC-wapeninzet Hawija de commissie een bijgewerkte versie van het overzicht. Achter de in rij 52 gevraagde overvluchtbeelden staat nu in de aanwezig kolom: 'aanwezig (gerubriceerd)'. De ontvangstkolom is nog steeds leeg. Het was voor onze commissie niet te achterhalen hoe het komt dat het beeldmateriaal van de overvlucht hier als 'aanwezig (gerubriceerd)' wordt aangemerkt; dat was het overigens wel.
- 92 Op 29 oktober 2021 e-mailt de commissie het POC-wapeninzet Hawija een geüpdatet overzicht van gevraagde stukken. Hierin wordt wederom gevraagd om beeldmateriaal van de overvlucht. Ditmaal in rij 53. De uitvraag is qua formulering onveranderd ten opzichte van die van 16 augustus 2021 en net als op 5 oktober 2021 staat erachter 'aanwezig (gerubriceerd)'.
- 93 Op 21 december 2021 e-mailt het POC-wapeninzet Hawija het overzicht van de door de commissie gevraagde stukken naar onder andere de DOPS-functionaris die het dossier-Hawija beheert en het bezoek aan Vliegbasis Volkel voorbereidde en begeleidde. Het POC-wapeninzet Hawija verzoekt de geadresseerden opvolging te geven aan de uitvragen die in het overzicht zijn samengevat. Het vraagt specifiek hun aandacht voor de geel gearceerde stukken. De uitvraag om het beeldmateriaal van de overvlucht (wederom in rij 53; uitvraag onveranderd ten opzichte van die van 29 oktober 2021) is niet geel gearceerd.
- 94 Op 8 februari 2022 e-mailt de commissie het POC-wapeninzet Hawija een geüpdatet overzicht van gevraagde stukken. Daarin is de uitvraag om het beeldmateriaal van de overvlucht wederom onveranderd. Echter, in een tweede overzicht dat zij nog diezelfde dag deelt met het POC-wapeninzet Hawija, staat de uitvraag als prioritair aangemerkt (oranje gemarkeerd). Ook is de uitvraag veranderd naar: 'Beelden tweede BDA, door NL uitgevoerd op 4 juni.' De overvlucht waar de Commissie-wapeninzet Hawija naar vraagt, is echter niet uitgevoerd op 4 juni, maar op 3 juni, in de vroege ochtend na de nacht waarin de wapeninzet Hawija is uitgevoerd. Waarom de commissie de uitvraag hier als prioritair aanmerkt (oranje markeert), heeft het onderzoek van onze commissie niet kunnen achterhalen.
- 95 Op 24 oktober 2022 ontvangt de DOPS-functionaris die het dossier-Hawija beheert, een e-mail met hoge urgentie van een collega. Deze e-mail bevat een opsomming van punten uit het overzicht van de Commissie-wapeninzet Hawija die nog niet zijn afgehandeld, waaronder de uitvraag om het beeldmateriaal van de overvlucht. Het verzoek is om deze punten op korte termijn alsnog af te handelen.
- 96 Op 10 november 2022 e-mailt het POC-wapeninzet Hawija de DOPS-functionaris die het dossier-Hawija beheert, een lijst met actiepunten in het kader van het afhandelen van uitvragen van de Commissie-wapeninzet Hawija. Een van de actiepunten heeft betrekking op het beeldmateriaal van de overvlucht: *"- 72. Beelden tweede BDA, door NL uitgevoerd op 4 juni. Mijn indruk was dat de commissie dit rechtstreeks met Volkel afstemde, is jou daar iets over bekend?"* De volgende dag krijgt het POC-wapeninzet Hawija de volgende reactie van de DOPS-functionaris: *"Nee deze beelden zijn er niet. Die waren niet relevant om te bewaren en de data is de volgende dag weer overschreven."*

- 97 Tot deze conclusie komt de DOPS-functionaris die het dossier-Hawija beheert, op basis van zijn kennis – hij is zelf een ervaren F-16 vlieger – van hoe dat gaat met F-16-beeldmateriaal dat niet van een DVR wordt afgehaald om op te slaan: dat wordt gedurende de eerstvolgende vlucht overschreven omdat de opslagcapaciteit op een DVR beperkt is. ‘Overschrijven’ wil dan zeggen dat over het beeldmateriaal op de DVR heen ander beeldmateriaal wordt opgenomen. Omdat hij sinds hij het dossier-Hawija beheert de overvluchtbeelden nooit is tegengekomen (ook niet nadat hij daar expliciet naar had gevraagd; zie 2.6 onder E), komt hij tot de conclusie dat dit ook in dit geval zo moet zijn gegaan: de overvluchtbeelden zijn nooit van de DVR afgehaald om op te slaan en dus overschreven gedurende de eerstvolgende vlucht. Hij gebruikt, wanneer hij aan het dossier-Hawija werkt, de compilatie van 2 minuten en 17 seconden aanvals- en overvlucht (#8 in Tabel 2), maar dat in de compilatie beeldmateriaal van de overvluchtbeelden zijn gebruikt, heeft hij nooit opgemerkt. Daarvan neemt hij pas kennis wanneer onze commissie hem daarop wijst.
- 98 Op 16 november 2022 geeft het POC-wapeninzet Hawija het antwoord via de email door aan de Commissie-wapeninzet Hawija: *“72. Beelden tweede BDA, door NL uitgevoerd op 4 juni: deze beelden zijn er niet. Een NL F-16 is destijds een tweede keer over het impactgebied gevlogen. Die beelden gaven geen nieuwe inzichten ten opzichte van de eerdere BDA, zijn derhalve beoordeeld als niet relevant om te bewaren en de data is de volgende dag weer overschreven.”*
- 99 **2. Uitvragen richting SIB**
Gedurende haar onderzoek vraagt de Commissie-wapeninzet Hawija niet alleen haar POC op het Ministerie van Defensie om beeldmateriaal van de overvlucht, maar benadert daarvoor ook rechtstreeks het SIB³⁰ van het Ministerie, verantwoordelijk voor archivering. Op 22 februari 2022 bezoekt de commissie het SIB. Na afloop stuurt het SIB de commissie een e-mail met de gemaakte afspraken. Afgesproken is dat de Commissie-wapeninzet Hawija (dubbele) kopieën van harde schijven 1700 en 2397 zal ontvangen (en dat gebeurt ook zo; zie hierboven) en dat een vervolgspraak wordt ingepland om eventueel gerubriceerde informatie te verzamelen. Het SIB belooft te gaan achterhalen wat de locatie is van ‘het niet aangeleverde missie archief’ en spoort de commissie aan daarover ook contact op te nemen met de persoon die zich binnen het detachement in Jordanië met informatie en communicatie bezighield ten tijde van de wapeninzet Hawija. Het SIB stuurt de contactgegevens van de persoon mee.
- 100 Tijdens het bezoek van de Commissie-wapeninzet Hawija aan het SIB is de missiemap van de aanvalsvlucht van de wapeninzet Hawija (‘het niet aangeleverde missie archief’ waarover het gaat in deze e-mail) inderdaad niet beschikbaar op het SIB. Het SIB ontvangt een kopie daarvan van vliegbasis Leeuwarden pas eind september 2024 – twee jaar na het laatste contact tussen het SIB en de commissie begin oktober 2022 (zie hieronder), maar nog wel voor publicatie van het rapport van de Commissie-wapeninzet Hawija eind januari 2025.
- 101 Op 27 september 2022 vraagt de Commissie-wapeninzet Hawija het SIB via de e-mail of het kan aangeven waar op de overgedragen harde schijven het beeldmateriaal van de overvlucht te vinden is. Zij vraagt het SIB ook waar beelden van zulk soort overvluchten normaliter werden opgeslagen – de commissie heeft de overvlucht van de wapeninzet Hawija namelijk tot nu toe nog niet kunnen vinden en is daarnaar op zoek. De commissie geeft nog aan dat zij inmiddels de persoon heeft gesproken die zich binnen het detachement in Jordanië met informatie en communicatie bezighield, de persoon van wie het SIB eerder de contactgegevens had doorgegeven. Deze persoon heeft de Commissie-wapeninzet Hawija echter nog niet aan de missiemap van de aanvalsvlucht van de wapeninzet Hawija kunnen helpen, schrijft de commissie in deze e-mail aan het SIB.

30 Semi-statisch Informatie Beheer te Rijswijk

- 102 Op 4 oktober 2022 beantwoordt het SIB de vraag van de commissie door een aantal paden op te sommen die aangeven waar op de overgedragen harde schijven de Commissie-wapeninzet Hawija de gevraagde beelden zou kunnen vinden. De paden leiden naar het fragment van 6 seconden overvlucht (#16 in Tabel 2). De commissie reageert met de opmerking dat ‘onderstaande niet over de tweede BDA’ gaat, en verzoekt hierover nog telefonisch contact te hebben. Hier loopt het onderzoeksspoor van onze commissie bij het SIB verder dood.
- 103 Samenvattend: uit het onderzoek van onze commissie zijn de volgende vijf momenten naar voren gekomen waarop de Commissie-wapeninzet Hawija het beeldmateriaal van de overvlucht schriftelijk heeft uitgevraagd:

#	Datum	Toelichting op uitvraag
1	16 augustus 2021	Richting het Ministerie van Defensie; opgenomen in overzicht van gevraagde stukken
2	29 oktober 2021	Richting het Ministerie van Defensie; opgenomen in overzicht van gevraagde stukken
3	8 februari 2022 – 1	Richting het Ministerie van Defensie; opgenomen in overzicht van gevraagde stukken
4	8 februari 2022 – 2	Richting het Ministerie van Defensie; opgenomen in overzicht van gevraagde stukken; gewijzigd qua formulering en als prioritair aangemerkt
5	27 september 2022	Richting het SIB; opgenomen in een e-mail

Tabel 7. Schriftelijke uitvragen Commissie-wapeninzet Hawija om beeldmateriaal overvlucht

104 2.6 Beelden gebruikt door Ministerie van Defensie

Voor en tijdens het onderzoek van de Commissie-wapeninzet Hawija wordt binnen het Ministerie van Defensie gewerkt aan het dossier-Hawija. Dit deel van de reconstructie gaat in op (mogelijke) gebruikmaking van beelden daarbij.

105 A. 28 oktober 2019: briefing minister van Defensie

Op 28 oktober 2019 wordt de minister van Defensie (nu: mw. Bijleveld) gebriefd over de wapeninzet Hawija. In de PowerPointpresentatie voor de briefing is de compilatie van 2 minuten en 17 seconden aanvals- en overvlucht (#8 in Tabel 2) gelinkt. Dat betekent dat ook beeldmateriaal van de overvlucht in de presentatie is opgenomen, namelijk het overvluchtmateriaal dat de compilatie bevat. In dit gebruik van de compilatie is echter door de gebruikers nooit het beeldmateriaal van de overvlucht herkend. Dat betekent ook dat de personen aan wie de compilatie is getoond en de actoren aan wie de compilatie is verschaft, daarvan niet op de hoogte waren.

106 B. Februari 2020: besluiten WOO-verzoeken

Het Ministerie van Defensie ontvangt in november 2019 een aantal WOO-verzoeken die zijn gerelateerd aan de wapeninzet Hawija. Op 17 februari 2020 volgen de besluiten op de verzoeken. Aan de verzoeken wordt deels tegemoet gekomen (er wordt informatie openbaar gemaakt), maar ten aanzien van de gevraagde beelden wordt besloten die niet openbaar te maken. Het gaat om ‘filmbeelden uit de F-16 van deze wapeninzet’ en om ‘[filmbeelden van] het BDA dat de F-16’s direct na de aanval uitvoerden met hun sensoren’. Het verzoek om deze beelden is gebaseerd op de beschrijving daarvan in de Kamerbrief van 4 november 2019.

- 107 In 2018 heeft de Raad van State geoordeeld dat de beelden van een wapeninzet door een Nederlandse F-16 in de strijd tegen IS in Irak terecht niet openbaar waren gemaakt. Voor afhandeling van verzoeken om Nederlandse F-16-beelden wordt deze algemene lijn ten aanzien van het (niet) openbaar maken van deze Nederlandse F-16-beelden gehanteerd. Als gevolg hiervan wordt (beeldmateriaal uit) de missiemap van de aanvalsvlucht van de wapeninzet Hawija niet geraadpleegd voor afhandeling van deze WOO-verzoeken en worden de gevraagde beelden niet beoordeeld op het al dan niet openbaar kunnen maken ervan.
- 108 **C. Oktober 2020: besluit verzoek Tweede Kamer**
Ook de Tweede Kamer heeft openbaarmaking van beeldmateriaal van de wapeninzet Hawija verzocht. Op 28 oktober 2020 wordt besloten dat dit niet openbaar gemaakt zal worden omdat het valt onder operationele informatie die is gerubriceerd in verband met huidig en toekomstig luchtoptreden. Ook voor dit besluit wordt (beeldmateriaal uit) de missiemap van de aanvalsvlucht van de wapeninzet Hawija niet geraadpleegd, maar de algemene lijn gehanteerd.
- 109 **D. 31 mei 2022: briefing minister van Defensie**
Op 31 mei 2022 wordt de minister van Defensie (nu: mw. Ollongren) gebriefd over de wapeninzet Hawija. In de PowerPointpresentatie voor de briefing is de compilatie van 2 minuten en 17 seconden aanvalsvlucht en overvlucht (#8 in Tabel 2) gelinkt. Dat betekent dat ook beeldmateriaal van de overvlucht in de presentatie is opgenomen, namelijk het overvluchtmateriaal dat de compilatie bevat. In dit herhaalde gebruik van de compilatie is echter door de gebruikers nooit het beeldmateriaal van de overvlucht herkend. Dat betekent ook dat de personen aan wie de compilatie is getoond en de actoren aan wie de compilatie is verschaft, daarvan niet op de hoogte waren.
- 110 **E. Juni-juli 2022: rechtszaak-Hawija**
Door nabestaanden van personen die door de wapeninzet Hawija zijn omgekomen en door personen die daarbij gewond zijn geraakt, is een civiele rechtszaak aangespannen tegen de Nederlandse Staat. De DOPS-functionaris die het dossier-Hawija (inclusief het onderzoek van de Commissie-Wapeninzet Hawija) beheert, is ook bij de rechtszaak-Hawija betrokken. Op 23 juni 2022 wordt hem via de e-mail een aantal actiepunten in het kader van de rechtszaak toegewezen. Hij wordt onder meer gevraagd naar beeldmateriaal van de overvlucht: *“Door NLD F-16 is dag na aanval een BDA uitgevoerd, welke informatie hebben wij hierover? Bij punt A.vii in het exhibitieoverzicht staat namelijk dat de BDA van USA is, maar dat lijkt iets te kort door de bocht. Als we evt NLD materiaal ook niet kunnen overleggen, moet dat apart gemotiveerd worden.”* In de exhibitievordering waaraan de e-mail refereert, zijn ‘BDA’s’ (meervoud) gevorderd en uit de beschrijving daarvan lijkt het dat daarmee ook (beeldmateriaal van) de overvlucht wordt bedoeld.
- 111 Om opvolging te geven aan de actiepunten die hem zijn toegewezen, benadert de DOPS-functionaris vervolgens op 28 juni 2022 een collega op vliegbasis Leeuwarden, met een verzoek om informatie over de wapeninzet Hawija. Hij doet dat telefonisch en vervolgens zet deze collega het verzoek via de e-mail door aan een andere collega op vliegbasis Leeuwarden. Het verzoek in de e-mail luidt: *“aanleveren alle beschikbare data die bewaard is gebleven over aanval Hawija (m.u.v. de WVS)”*; en: *“klopt het dat aansluitend de dag van de aanval nog een BDA is uitgevoerd door NLD? Indien ja, dan graag daarvan de MISREP en additionele informatie toevoegen”*. In een All Reply op de e-mail voegt de DOPS-functionaris (degene die het dossier-Hawija beheert; hij was bij het verzoek in de e-mail op CC gezet) vervolgens zelf nog ter verduidelijking toe: *“Ook Bomb log etc. Dus echt de file van XXX [afkorting voor de missie van de aanvalsvlucht]”*. In de week die volgt, wordt een beelddrager met informatie over de wapeninzet Hawija voor de DOPS-functionaris gemaakt door vliegbasis Leeuwarden. Op 7 juli 2022 neemt hij de beelddrager in ontvangst.

- 112 Op de beelddrager staan de originele overvluchtbeelden van 4 minuten en 25 seconden (#1 in Tabel 2) niet – op de beelddrager staan überhaupt geen beelden. Dit ondanks het feit dat de DOPS-functionaris die het dossier-Hawija beheert, hier expliciet naar de overvlucht vraagt en vliegbasis Leeuwarden, waaraan hij zijn vraag richt, de beelden daarvan in bezit heeft. Op vliegbasis Leeuwarden is immers een kopie van de missiemap van de aanvalsvlucht van de wapeninzet Hawija (Tabel 2) opgeslagen ter archivering.
- 113 Wanneer het beeldmateriaal van de overvlucht in maart 2025 getraceerd wordt (zie paragraaf 2.7), is onduidelijk hoe het gebeurd kan zijn dat deze beelden op dit moment niet op de beelddrager zijn geplaatst. Naar aanleiding hiervan is in maart 2025 tussen vliegbasis Leeuwarden en DOPS overleg gevoerd via de e-mail en de mogelijke verklaring waar overeenstemming over bestaat in dat e-mailverkeer, is dat de gehele submap ‘VIDEO’ uit de missiemap van de aanvalsvlucht van de wapeninzet Hawija – met daarin de originele overvluchtbeelden van 4 minuten en 25 seconden (#1 in Tabel 2) – niet op de beelddrager is geplaatst. Dit omdat het verzoek luidde ‘m.u.v. de WVS’: met uitzondering van de ‘weapon system video’. In ons onderzoek is deze mogelijke verklaring vanuit het squadron nogmaals bevestigd.
- 114 Het meest waarschijnlijk lijkt dus dat het beeldmateriaal van de overvlucht niet is meegegeven omdat het verzoek luidde: ‘m.u.v. de WVS’: met uitzondering van de ‘weapon video system’, een term gebruikt voor de beelden die een F-16 van een wapeninzet heeft gemaakt. De DOPS-functionaris heeft die uitzondering aan zijn verzoek toegevoegd omdat hij al beelden van de *aanvalsvlucht* in zijn bezit had en daar dus geen tweede kopie van behoefde te ontvangen. Echter, vervolgens heeft degene die op vliegbasis Leeuwarden informatie voor hem heeft verzameld, gebaseerd op de formulering van de opdracht, de gehele submap ‘VIDEO’ overgeslagen, waardoor ook het beeldmateriaal van de *overvlucht* – waarnaar de DOPS-functionaris gevraagd had – op dit moment niet bij hem terechtgekomen is.
- 115 Op 13 juli 2022 volgt in de rechtszaak-Hawija een conclusie van antwoord op de exhibitievordering waarin de BDA’s zijn gevorderd. De gevorderde BDA’s worden niet verstrekt. Dit om twee redenen. Ten eerste wordt verstrekking niet relevant geacht in het licht van de te beantwoorden rechtsvraag. Ten tweede wordt verstrekking als veiligheidsrisico gezien, omdat het de samenwerking met bondgenoten onder druk kan zetten. Naar verluidt heeft de rechtbank over de exhibitievordering tot op heden nog geen beslissing genomen.
- 116 **F. 9 maart 2023: ‘Thumbs’-bestand**
Op de kopie van de missiemap van de aanvalsvlucht van de wapeninzet Hawija die op de Target Support Cell van Vliegbasis Volkel beschikbaar is, bevindt zich in de submap ‘XXX³¹ BDA’ van de submap ‘VIDEO’ – dat is de submap met daarin de originele overvluchtbeelden van 4 minuten en 25 seconden (#1 in Tabel 2) – een zogenaamd ‘Thumbs’-bestand, met als datum 9 maart 2023. Uit dit bestand, dat een soort logbestand is, kan worden opgemaakt dat die dag op de Target Support Cell van Vliegbasis Volkel de submap met daarin deze beelden is geopend. Het onderzoek van onze commissie is er op verschillende manieren op gericht geweest te achterhalen wie de submap met deze beelden heeft geopend en wat diens motief daarvoor was, maar dat bleek ondanks herhaalde pogingen niet te achterhalen.
- 117 **G. 30 maart 2023: overzicht wapeninzetten**
In het vroege voorjaar van 2023 is gewerkt aan een overzicht van wapeninzetten die werden uitgevoerd tijdens OIR. Op 30 maart 2023 wordt de Tweede Kamer middels een Kamerbrief op de hoogte gebracht van het feit dat dit overzicht nu openbaar is gemaakt (online beschikbaar is). De brief vermeldt nog dat de

31 Het trigram van de vlieger die de beelden heeft gemaakt.

Commissie-wapeninzet Hawija op de hoogte is gebracht. De Kamerbrief is namelijk ter informatie met de commissie gedeeld omdat daarin een nieuwe melding van burgerslachtoffers wordt gemaakt. Degene die (met een team) aan het overzicht van wapeninzetten heeft gewerkt, is tijdens dat werk ook de originele overvluchtbeelden van 4 minuten en 25 seconden (#1 in Tabel 2) tegengekomen. Hij wist op dat moment echter niet van de uitvragen van de Commissie-wapeninzet Hawija daarnaar.

118 2.7 Traceren originele overvluchtbeelden

Op 26 maart 2025 worden de originele overvluchtbeelden van 4 minuten en 25 seconden (#1 in Tabel 2) getraceerd. Dit laatste deel van de reconstructie beschrijft de gebeurtenissen in de opmaat naar dat traceren.

- 119 In april 2023 wordt degene die tot dan toe het dossier-Hawija beheerde, opgevolgd in zijn functie. Het dossier-Hawija, inclusief het onderzoek van de Commissie-wapeninzet Hawija dat op dat moment nog loopt, is onderwerp van gesprek tijdens de overdracht. Over of tijdens de overdracht ook de herhaaldelijke uitvragen van de Commissie-wapeninzet Hawija naar beeldmateriaal van de overvlucht ter sprake komen, is geen overeenstemming. Op 6 februari 2024 vraagt zijn opvolger vliegbasis Leeuwarden om informatie over wapeninzetten met het vermoeden van burgerslachtoffers. Hij doet dit voor de rechtszaak-Hawija en in verband met vragen die zijn binnengekomen van Airwars, een ngo die de internationale luchtoorlog tegen IS volgt. Op 22 februari 2024 wordt hierop door vliegbasis Leeuwarden een C4ISR-verbinding voor hem gecreëerd. Dat wil zeggen dat hij vanaf nu op afstand toegang heeft tot (onder meer) de missiemap van de aanvalsvlucht van de wapeninzet Hawija, inclusief daarin de originele overvluchtbeelden van 4 minuten en 25 seconden (#1 in Tabel 2).
- 120 Op 11 april 2024 heeft hij een vergadering in het kader van de rechtszaak-Hawija. Ook bij de vergadering aanwezig is de persoon die werkzaam is op vliegbasis Leeuwarden en daar informatie voor hem heeft verzameld en gederubriceerd om opvolging te geven aan zijn verzoek van 6 februari 2024. Tijdens de vergadering wordt gebruikgemaakt van de missiemap van de aanvalsvlucht van de wapeninzet Hawija. In ons onderzoek kon niet worden vastgesteld of tijdens de meeting ook gebruik is gemaakt van de originele overvluchtbeelden van 4 minuten en 25 seconden (#1 in Tabel 2). De DOPS-functionaris was zich er op dat moment overigens niet van bewust dat deze beelden werden gezocht en verloren werden gewaand.
- 121 In aanloop naar publicatie van het onderzoek van de Commissie-wapeninzet Hawija op 27 januari 2025, worden op het Ministerie van Defensie voorbereidingen daarvoor getroffen. Zo ontvangt de minister van Defensie (nu: dhr. Brekelmans) op 14 januari 2025 het onderzoeksrapport onder embargo. Daarin leest de minister dat een overvlucht heeft plaatsgevonden en dat er gedurende die overvlucht beelden in en rondom het doelgebied Hawija zijn gemaakt. De minister leest ook de verklaring die het Ministerie van Defensie de Commissie-wapeninzet Hawija heeft gegeven voor het ontbreken van deze beelden, namelijk dat deze zouden zijn overschreven. Op 24 januari 2025 ziet de minister – ook dit ter voorbereiding op publicatie van het onderzoek van de Commissie-wapeninzet Hawija – beelden van de aanval. De beelden die hem worden getoond zijn de beelden in de compilatie van 2 minuten en 17 seconden aanvals- en overvlucht (#8 in Tabel 2). Dat betekent dat hem op dat moment ook beeldmateriaal van de overvlucht wordt getoond, namelijk het overvluchtmateriaal dat de compilatie bevat. Dat wordt echter ook op dat moment niet als zodanig herkend.

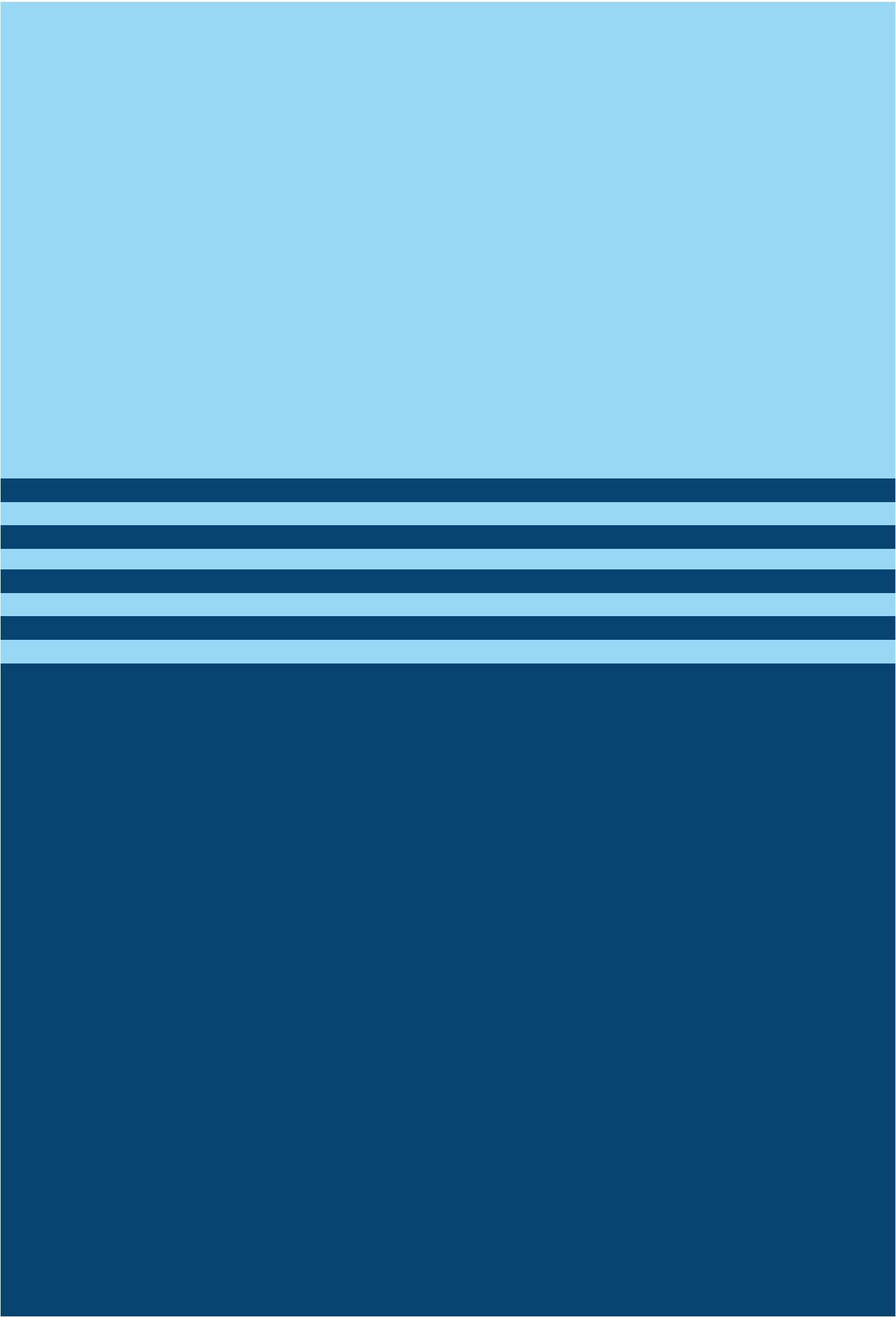
- 122 Op 27 januari 2025 wordt het onderzoek van de Commissie-wapeninzet Hawija gepubliceerd. Op 29 januari 2025 stelt een journalist van de Volkskrant het Ministerie van Defensie vragen naar aanleiding daarvan. De journalist heeft in het onderzoeksrapport gelezen dat het beeldmateriaal van de overvlucht zou zijn overschreven en dit verbaast hem omdat hij het ministerie meerdere malen daarnaar heeft gevraagd, maar op die vragen nooit dit antwoord heeft gekregen. In zijn e-mail stelt hij hierover een aantal vragen. De DOPS-functionaris die nu het dossier-Hawija beheert, wordt gevraagd mee te denken over de beantwoording van de vragen van de journalist. Op 30 januari 2025 deelt hij zijn antwoorden met zijn collega's. Op de vraag wanneer het Ministerie van Defensie ontdekte dat het beeldmateriaal van de overvlucht was overschreven, is zijn antwoord: "*Is niet gebeurd.*" Desgevraagd geeft hij aan dat hij hier 'overschreven' anders opvat, namelijk niet als het *automatisch* overschrijven op de DVR van de F-16 tijdens de eerstvolgende vlucht, maar als het *bewust* overschrijven van gekopieerde en opgeslagen beelden in het archief. Om aan te geven dat dit tweede nooit is gebeurd, antwoordt hij hier met "*Is niet gebeurd.*".
- 123 Op 11 februari 2025 reageert het Ministerie van Defensie op de vragen van de journalist van de Volkskrant met de opmerking dat daarop nu niet inhoudelijk zal worden ingegaan. Op 24 maart 2025 verschijnt in de Volkskrant een artikel met de titel: 'De verdwenen beelden van Hawija'. Op basis van het onderzoeksrapport van de Commissie-wapeninzet Hawija en gesprekken reconstrueert de krant de 'verdwijning' van de overvluchtbeelden. De Volkskrant heeft echter redenen aan te nemen dat de overvluchtbeelden niet overschreven zijn.
- 124 In februari 2025 ontvangt het Ministerie van Defensie twee WOO-verzoeken van de Volkskrant met betrekking tot de overvlucht en het beeldmateriaal daarvan. Ook in het kader van deze WOO-verzoeken wordt de DOPS-functionaris die nu het dossier-Hawija beheert, gevraagd mee te denken. Hem wordt een aantal technische vragen over het werken met DVR's gesteld. In een e-mail van 27 februari 2025 schrijft hij dat hij voor beantwoording van die vragen 'even [heeft] moeten spitten in de archieven van CLSK'. De laatste regel van zijn e-mail luidt: "*Ik denk dat we face 2 face prima uit kunnen leggen waarom de BDA 'overgeschreven' is.*" Desgevraagd licht hij toe dat hij gearchiveerde F-16-handleidingen doorspit hier om de werking van het opname systeem (DVR) van de F-16 bovenwater te halen. Omdat het werken met DVR's complex is, lijkt het hem beter zijn collega's die met de WOO-verzoeken bezig zijn, een mondelinge toelichting daarop te geven. Op 7 juli 2025 volgen de besluiten op de WOO-verzoeken. Die zijn inhoudelijk beoordeeld en op basis daarvan is besloten tot niet-openbaarmaking. Er is geen documentatie of e-mail-correspondentie die aantoont dat de WOO-functionarissen gebruik hebben gemaakt van de missiemap van de aanvalsvlucht van de wapeninzet Hawija om tot dat besluit te komen.
- 125 Op 6 februari 2025 is de minister van Defensie op Vliegbasis Volkel om zich te laten informeren over het targeting- en inlichtingenproces. Op Vliegbasis Volkel is tijdens het bezoek de gehele missiemap van de aanvalsvlucht (inclusief daarin de originele overvluchtbeelden van 4 minuten en 25 seconden, #1 in Tabel 2) beschikbaar: bij de Mission Support Cell en in de briefingruimte van de Target Support Cell, waar de minister te gast is. Aldaar informeert de minister of er naast de beelden van de aanval die hij op 24 januari 2025 heeft gezien, nog andere relevante beelden bestaan. Daarop wordt hem dezelfde verklaring gegeven als in het onderzoeksrapport van de Commissie-wapeninzet Hawija is opgenomen, namelijk dat het beeldmateriaal van de overvlucht zou zijn overschreven.

- 126 Op 26 maart 2025 worden de originele overvluchtbeelden van 4 minuten en 25 seconden (#1 in Tabel 2) getraceerd. Ons onderzoek heeft twee toelichtingen op de gang van zaken ten aanzien van dat traceren opgeleverd. De eerste toelichting is dat op die dag de DOPS-functionaris die nu het dossier-Hawija beheert, aan de rechtszaak-Hawija werkt. Hij gebruikt daarvoor de missiemap van de aanvalsvlucht van de wapeninzet Hawija die hij sinds 22 februari 2024 tot zijn beschikking heeft. In de missiemap in de submap 'VIDEO' valt hem op dat moment voor het eerst de submap 'XXX BDA' op. Hij klikt de submap open en vindt daar de originele overvluchtbeelden van 4 minuten en 25 seconden (#1 in Tabel 2). De tweede toelichting is dat op die dag de DOPS-functionaris die nu het dossier-Hawija beheert, vliegbasis Leeuwarden een informatieverzoek doet naar aanleiding van het artikel dat op 24 maart 2025 in de Volkskrant is verschenen. Hierop heeft vliegbasis Leeuwarden het archief, met daarin de missiemap van de aanvalsvlucht van de wapeninzet Hawija, doorzocht en zo de originele overvluchtbeelden van 4 minuten en 25 seconden (#1 in Tabel 2) voor de DOPS-functionaris getraceerd.
- 127 Op 27 maart 2025 wordt de Tweede Kamer geïnformeerd over het traceren van deze beelden en op 16 april 2025 zien de vaste Tweede Kamercommissies voor Buitenlandse Zaken en Defensie deze beelden in een (gedeeltelijk) openbare technische briefing.
- 128 Op 31 maart 2025 ziet de Commissie-wapeninzet Hawija de getraceerde originele overvluchtbeelden van 4 minuten en 25 seconden (#1 in Tabel 1). Op 2 april 2025 brengt zij haar reactie daarop uit. In haar reactie uit de Commissie-wapeninzet Hawija haar misnoegen over het feit dat een 'cruciale bron' voor de commissie is 'achtergehouden' en herziert verschillende van haar deelconclusies op basis van deze beelden waarvan zij nu kennis heeft kunnen nemen.³² De Commissie-wapeninzet Hawija heropent naar aanleiding van het traceren van deze beelden het eigen onderzoek (zie ook onder werkwijze 1.3).
- 129 Op 11 april 2025 geeft de Commandant der Strijdkrachten de opdracht om het traceren van de originele overvluchtbeelden van 4 minuten en 25 seconden (#1 in Tabel 1) intern te onderzoeken. Het onderzoek dient te resulteren in een feitenrelaas, dat uiterlijk 13 mei 2025 moet worden opgeleverd. Op 15 april 2025 wordt onze commissie door de minister van Defensie ingesteld om door het opstellen en vaststellen van een feitenreconstructie duidelijkheid te verkrijgen wat er met de teruggevonden F-16 videobeelden is gebeurd. Van het interne feitenrelaas van het Ministerie van Defensie heeft onze commissie, zoals vermeld in paragraaf 1.3 van Hoofdstuk 1, als brondocument gebruik kunnen maken in haar onderzoek.

130 2.8 Inzicht bronnen Commissie-Wapeninzet Hawija en afronding feitenreconstructie.

Een volledige en verantwoorde feitenreconstructie, transparant en herleidbaar is de opgave voor ons onderzoek. Zoals aangegeven in hoofdstuk 1 zijn daarbij zowel het rapport van de Commissie wapeninzet Hawija van januari 2025 als het in januari 2026 daaraan toegevoegde Addendum bronnen voor ons onderzoek. Centraal daarbij staat onder meer het aan het Ministerie van Defensie overgedragen archief van de Commissie wapeninzet Hawija. Onze commissie heeft geconstateerd dat dit het archief niet compleet is. Daaropvolgend overleg tussen beide commissies heeft niet tot de volledigheid van het archief geleid. Teneinde aan haar opdracht te kunnen voldoen heeft onze commissie daarop naast nader onderzoek een uitvraag gedaan bij het Ministerie van Defensie. Verreweg de meeste van deze bronnen zijn op deze wijze alsnog aan de feitenreconstructie toegevoegd. Eén en ander heeft de afronding van ons onderzoek enigszins vertraagd. Aldus ook heeft onze commissie volledig aan de haar gegeven opdracht kunnen voldoen (zie ook: par. 1.3 werkwijze).

³² In paragraaf 3.3 van hoofdstuk 3 gaat onze commissie in op de betekenis van deze beelden.

3. ANALYSE

131 3.1 Betekenis geven aan de feiten

De opdracht van onze commissie is een feitenreconstructie op te stellen die duidelijk maakt wat er met de teruggevonden F-16-videobeelden is gebeurd. Onderdeel van die opdracht is ook de volgende drie onderwerpen daarin mee te nemen: 1) de uitvragen van de Commissie-wapeninzet Hawija naar deze beelden; 2) de rol van deze beelden in het interne onderzoek van het Ministerie van Defensie uit 2016; en 3) het feitenrelaas opgesteld door het Ministerie van Defensie naar aanleiding van het traceren van deze beelden in maart 2025. Het voorgaande hoofdstuk bevat de reconstructie van feiten die uit het onderzoek van onze commissie naar voren zijn gekomen, inclusief die feiten met betrekking tot de drie hiervoor genoemde onderwerpen. In de reconstructie zijn ook de toentertijd geldende afspraken en regels opgenomen, die betrekking hebben op het maken, bewaren en gebruiken van F-16-videobeelden.

132 Onze commissie stelt vast dat haar onderzoek een gedetailleerde feitenreconstructie heeft opgeleverd. Dat het onderzoek zo'n gedetailleerde feitenreconstructie zou opleveren, was niet vanzelfsprekend, in de eerste plaats vanwege het technisch-operationele karakter en hoge detailniveau van de feiten waarop het onderzoek betrekking had. Zo heeft het onderzoek zich gericht op de exacte meta-data (opslaglocaties, -data en -tijden) van de verschillende voor het onderzoek relevante bestanden en op de precieze praktijken die gangbaar waren tijdens OIR. Daarnaast maakte het verstrijken van de tijd (de wapeninzet Hawija is inmiddels meer dan tien jaar geleden) het niet vanzelfsprekend dat de benodigde informatie nog voorhanden zou zijn.

133 De opdracht van onze commissie is niet alleen om *duidelijk te maken* wat er met de teruggevonden F-16-videobeelden is gebeurd, maar ook op basis van de feiten *te verklaren* waarom deze niet eerder zijn getraceerd. Met de beschouwing in dit hoofdstuk wil onze commissie betekenis geven aan de feiten zoals in de reconstructie verzameld. In de nu volgende paragraaf worden daartoe eerst de belangrijkste bevindingen ten aanzien van de teruggevonden F-16-videobeelden nog eens samengevat.

134 3.2 Het verhaal van de teruggevonden F-16-videobeelden in het kort

Deze paragraaf gaat achtereenvolgens in op het maken (2.1), bewaren (2.2), beschikbaar zijn (2.3) en traceren (2.4) van de teruggevonden F-16-videobeelden om zo de belangrijkste bevindingen van het onderzoek van onze commissie samen te vatten.

135 3.2.1 Maken

Op 3 juni 2015 's ochtends vroeg, de ochtend volgend op de nacht waarin de wapeninzet Hawija is uitgevoerd, zijn twee Nederlandse F-16's op verzoek van het detachement op de terugweg van hun CAS-missie over het doelgebied Hawija gevlogen. Aldaar heeft de Flight Lead beelden gemaakt van de (neven)schade die de inzet in het doelgebied en daaromheen had veroorzaakt. Dat kon de Flight Lead slechts op afstand van het gebied doen, want gelijktijdig vloog boven het gebied het Amerikaanse onbemande vliegtuig dat beeldmateriaal verzamelde voor de officiële Amerikaanse BDA. Beelden die de Flight Lead in en rondom het doelgebied Hawija heeft gemaakt, zijn na de landing opgeslagen.

- 136 Een fragment van 4 minuten en 25 seconden is opgeslagen in de submap 'VIDEO' van de missiemap van de voorafgaande aanvalsvlucht. De titel die aan het fragment is gegeven is: 'XXX XX³³ BDA 03JUNE RMFD THE DAY AFTER'. Zo zijn de teruggevonden F-16-videobeelden die centraal staan in het onderzoek van onze commissie, tot stand gekomen.
- 137 Daarnaast is in Jordanië beeldmateriaal van de overvlucht gebruikt (dat wil zeggen: geselecteerd uit de originele overvluchtbeelden van 4 minuten en 25 seconden) voor drie van de beeldfragmenten die door het detachement in Jordanië zijn samengesteld voor het CAOC in Qatar. Er is een fragment van 6 seconden overvlucht ('BDA Day', #16 in Tabel 2) en in de twee compilaties die zijn samengesteld, is respectievelijk 7 en 26 seconden overvlucht opgenomen ('Mail video full 02 jun 2015', #12 in Tabel 2; 'Strike 02jun2015', #8 in Tabel 2). Ook deze bestanden zijn in Jordanië opgeslagen in de submap 'VIDEO' van de missiemap van de voorafgaande aanvalsvlucht.
- 138 **3.2.2 Bewaren**
De missiemap van de aanvalsvlucht van de wapeninzet Hawija, met daarin ook de vier bestanden met beeldmateriaal van de overvlucht, is opgeslagen op de detachementsserver in Jordanië. Gedurende detachement of einde detachement is een kopie van de detachementsserver, met daarop ook de missiemap van de aanvalsvlucht (inclusief het beeldmateriaal van de overvlucht) naar Nederland overgebracht voor archivering. De map is naar vliegbasis Leeuwarden gegaan. Kopieën ervan zijn (later) ook verstrekt aan Vliegbasis Volkel (aan het MSC en aan het TSC) en het SIB te Rijswijk. Toen de Commissie-wapeninzet Hawija werd ingesteld in november 2019, was de map beschikbaar op vliegbasis Leeuwarden en bij het MSC; gedurende de looptijd van haar onderzoek kwam de map ook beschikbaar voor het TSC (in 2022) en via het DIMI voor het SIB (in 2024).
- 139 **3.2.3 Beschikbaar zijn**
Deze subparagraaf gaat achtereenvolgens in op het wel/niet beschikbaar zijn van beeldmateriaal van de overvlucht (1) voor het Ministerie van Defensie in juni 2015; (2) voor de verschillende onderzoeken naar de wapeninzet Hawija; en (3) voor het Ministerie van Defensie na juni 2015. Met beschikbaar zijn wordt bedoeld aanwezigheid in voor betrokkenen toegankelijke bestanden of archieven en dat daar gebruik van kan worden gemaakt.
- 140 **Voor het Ministerie van Defensie in juni 2015 (1)**
In de dagen en weken volgend op de wapeninzet Hawija heeft binnen het Ministerie van Defensie DOPS zich op het verzamelen van informatie daarover gericht. Zo is DOPS op fact-finding mission naar het CAOC in Qatar gegaan, een missie die ook beeldmateriaal heeft opgeleverd. Na terugkeer uit Qatar heeft DOPS de beschikking over het volgende beeldmateriaal van de overvlucht: het fragment van 6 seconden overvlucht en de compilatie van 2 minuten en 17 seconden met daarin 26 seconden overvlucht. DOPS heeft op dat momenten geen beschikking gehad over de originele overvluchtbeelden van 4 minuten en 25 seconden, hoogstwaarschijnlijk wel over de compilatie van 31 seconden met daarin 7 seconden overvlucht (zie Hoofdstuk 2, paragraaf 2 onder B).
- 141 De originele overvluchtbeelden van 4 minuten en 25 seconden kunnen naar het oordeel van onze commissie op of omstreeks 4 juni 2015 niet beschikbaar zijn geweest voor een kleine kring betrokkenen op het Ministerie van Defensie. Niet binnen ambtelijk vooroverleg, het ochtendberaad van DOPS of anderszins. Zo wijst het (data)onderzoek van onze commissie uit, waaronder gesprekken met die

33 Afkorting voor de missie van de overvlucht.

personen die uit hoofde van hun functie tot een dergelijke kleine kring van betrokkenen behoord zouden hebben.³⁴ Van die beelden kan derhalve ook geen gebruik zijn gemaakt voor de voorbereiding van de fact-finding mission van 7 en 8 juni 2015 bij het CAOC in Qatar.

142 Voor de verschillende onderzoeken naar de wapeninzet Hawija (2)

In de tien jaar volgend op de wapeninzet Hawija zijn daarnaar verschillende onderzoeken gedaan: een initiële analyse van de kinetische waarde van de secundaire ontploffing door de MIVD (a); een intern onderzoek van het Ministerie van Defensie (b); onderzoek door het OM (c); en onderzoek door de Commissie-wapeninzet Hawija (d).

143 Tijdens het maken van de initiële analyse die op 15 juni 2015 aan DOPS is aangeboden, had **de MIVD zelf (a)** beeldmateriaal van de overvlucht beschikbaar. Aannemelijk is dat op 15 juni 2015 de MIVD van DOPS de compilatie van 2 minuten en 17 seconden met daarin 26 seconden overvlucht heeft ontvangen, gezien het feit dat deze compilatie op CRIMIS in een map is geplaatst ten behoeve van de MIVD. Hiervan is echter geen herleidbare registratie binnen de MIVD teruggevonden. Tijdens het maken van de initiële analyse heeft de MIVD ook een bezoek gebracht aan DOPS om aldaar beeldmateriaal te bekijken. Welk beeldmateriaal getoond is, is niet meer met zekerheid te zeggen: dat zal uit het op dat moment voor DOPS beschikbaar materiaal zijn geweest.

144 Het interne onderzoek van **het Ministerie van Defensie (b)** uit 2016 heeft geresulteerd in een memo waarin in Bijlage 1 wordt verwezen naar de inhoud van een missiemap voor missies waarbij wapens worden ingezet, beschikbaar bij vliegbasis Leeuwarden. Het memo stelt dat de conclusies van het interne onderzoek op een beoordeling van dat bronmateriaal zijn gebaseerd. Het beeldmateriaal van de overvlucht (de originele overvluchtbeelden van 4 minuten en 25 seconden, het fragment van 6 seconden overvlucht, de compilatie van 2 minuten en 17 seconden met daarin 26 seconden overvlucht en de compilatie van 31 seconden met daarin 7 seconden overvlucht) was opgeslagen in de missiemap van de aanvalsvlucht van de wapeninzet Hawija en was daarmee voor het interne onderzoek beschikbaar bij vliegbasis Leeuwarden. Diegene die vanuit DOPS het onderzoek uitvoerde herinnert zich niet beeldmateriaal van de overvlucht voor het onderzoek te hebben gebruikt, ondanks dat het memo ook naar zijn eigen opvatting wel zo leest. Een onduidelijkheid die onze commissie tijdens haar onderzoek niet heeft kunnen wegnemen.

145 Ten behoeve van zijn onderzoek heeft **het OM (c)** in 2016 van DOPS de compilatie van 2 minuten en 17 seconden met daarin 26 seconden overvlucht ontvangen. De originele overvluchtbeelden van 4 minuten en 25 seconden, het fragment van 6 seconden overvlucht en de compilatie van 31 seconden met daarin 7 seconden overvlucht heeft het OM niet tot zijn beschikking gehad.

146 Tijdens haar (oorspronkelijke) onderzoek heeft **de Commissie-wapeninzet Hawija (d)** de compilatie van 2 minuten en 17 seconden met daarin 26 seconden overvlucht en het fragment van 6 seconden overvlucht ter beschikking gehad. De originele overvluchtbeelden van 4 minuten en 25 seconden en de compilatie van 31 seconden met daarin 7 seconden overvlucht heeft de Commissie-wapeninzet Hawija niet ter beschikking gehad. De Commissie-wapeninzet Hawija heeft herhaaldelijk en uitdrukkelijk gevraagd om (meer) beeldmateriaal van de overvlucht, dat later, in maart 2025, teruggevonden zou worden. De commissie heeft op 16 november 2022 te horen gekregen dat deze beelden zouden zijn 'overschreven', waarna zij haar uitvragen om deze beelden heeft gestaakt.

³⁴ Anders: Commissie-wapeninzet Hawija blz. 155 nr. 531 en blz. 162 nr. 566.

147 **Voor het Ministerie van Defensie na juni 2015 (3)**

In de tien jaar volgend op de wapeninzet Hawija is binnen het Ministerie van Defensie meerdere malen gebruikgemaakt van de compilatie van 2 minuten en 17 seconden met daarin 26 seconden overvlucht. De compilatie is getoond tijdens de briefings die op 9 juni 2015, 28 oktober 2019 en 31 mei 2022 plaatsvonden aan toenmalige, elkaar opvolgende ministers van Defensie. Daarnaast is de compilatie op 24 januari 2025 getoond aan de huidige minister van Defensie ter voorbereiding op de publicatie van het onderzoek van de Commissie-wapeninzet Hawija. In dit herhaalde gebruik van de compilatie is echter door de gebruikers nooit het beeldmateriaal van de overvlucht herkend. Dat betekent ook dat de personen aan wie de compilatie is getoond en de actoren aan wie de compilatie is verschaft, daarvan niet op de hoogte waren.

148 In de zomer van 2022 heeft DOPS vliegbasis Leeuwarden expliciet naar de overvlucht en eventuele beelden daarvan gevraagd in het kader van de rechtszaak-Hawija. Op vliegbasis Leeuwarden was de missiemap van de aanvalsvlucht van de wapeninzet Hawija, met daarin ook de vier bestanden met beeldmateriaal van de overvlucht, op dat moment beschikbaar. Daarop heeft DOPS verscheidene bronmaterialen uit de missiemap van de aanvalsvlucht van de wapeninzet Hawija ontvangen, maar *niet* de submap 'VIDEO', waarin het beeldmateriaal van de overvlucht zich bevindt. De meest waarschijnlijke verklaring hiervoor lijkt dat het verzoek luidde 'm.u.v. de WVS': met uitzondering van het 'weapon video system', een term gebruikt voor de beelden die een F-16 van een wapeninzet heeft gemaakt. DOPS heeft die uitzondering aan het verzoek toegevoegd, omdat DOPS al beelden van de *aanvalsvlucht* in bezit had en daar dus geen tweede kopie van hoefde te ontvangen. Echter heeft vliegbasis Leeuwarden de gehele submap 'VIDEO' overgeslagen, waardoor ook het beeldmateriaal van de *overvlucht* – waarom DOPS gevraagd had – op dit moment niet bij DOPS terechtgekomen is.

149 Tabel 8 hieronder is een overzicht van de beschikbaarheid van het beeldmateriaal van de overvlucht op de verschillende genoemde plaatsen van archivering en voor de verschillende betrokken actoren gedurende de looptijd van het onderzoek van de Commissie-wapeninzet Hawija.

Waar/voor wie beschikbaar	Originele overvluchtbeelden van 4 minuten en 25 seconden	Fragment van 6 seconden overvlucht	Compilatie van 31 seconden met daarin 7 seconden overvlucht	Compilatie van 2 minuten en 17 seconden met daarin 26 seconden overvlucht
Vliegbasis Leeuwarden				
Vliegbasis Volkel: MSC				
Vliegbasis Volkel: TSC ³⁵				
SIB ³⁶				
DIMI ³⁷				
DOPS ³⁸				
Commissie-wapeninzet Hawija				
MIVD				
OM				

Tabel 8. Beschikbaarheid beeldmateriaal overvlucht gedurende looptijd onderzoek Commissie-wapeninzet Hawija (november 2020 – januari 2025)

150 3.2.4 Traceren

In het voorjaar van 2024 heeft DOPS vliegbasis Leeuwarden een breed informatieverzoek gedaan in het kader van de rechtszaak-Hawija. Hierop heeft vliegbasis Leeuwarden een C4ISR-verbinding gecreëerd. Vanaf dat moment heeft DOPS via die verbinding ook de missiemap van de aanvalsvlucht van de wapeninzet Hawija, met daarin ook de vier bestanden met beeldmateriaal van de overvlucht,

35 De vier beeldmaterialen van de overvlucht zijn niet gedurende de gehele looptijd van het onderzoek van de Commissie-wapeninzet Hawija beschikbaar geweest bij het TSC, maar pas vanaf de oprichting van het TSC in 2022. Vandaar de lichtgroene in plaats van donkergroene markeringen in deze rij van de tabel.

36 Het SIB beschikte vanaf de start van het onderzoek van de Commissie-wapeninzet Hawija al over een kopie van dat wat voor DOPS op CRIMIS beschikbaar was, en pas later, namelijk vanaf september 2024, over de gehele missiemap van de aanvalsvlucht van de wapeninzet Hawija, met daarin ook de originele overvluchtbeelden van 4 minuten en 25 seconden en de compilatie van 31 seconden met daarin 7 seconden overvlucht. Vandaar de lichtgroene in plaats van donkergroene markeringen voor deze twee fragmenten in deze rij van de tabel. (Vanaf november 2024 beschikt het SIB over twee kopieën van de gehele missiemap. Op dat moment ontvangt het SIB, in aanvulling op de kopie van de archiefserver van het detachement die het SIB eerder was overhandigd door vliegbasis Leeuwarden, ook een kopie van de werkserver van het detachement, namelijk van DIMI.)

37 De vier beeldmaterialen van de overvlucht zijn niet gedurende de gehele looptijd van het onderzoek van de Commissie-wapeninzet Hawija beschikbaar geweest bij de DIMI, maar pas vanaf september 2024 wanneer DIMI deze van vliegbasis Leeuwarden ontvangt in het kader van zijn opdracht om digitale missie-informatie bij elkaar te brengen.

38 Voor DOPS komt vanaf februari 2024 de gehele missiemap van de aanvalsvlucht van de wapeninzet Hawija beschikbaar met de C4ISR-verbinding die op dat moment voor de (nieuwe) DOPS-functionaris die het dossier-Hawija beheert, wordt gecreëerd. Vanaf dat moment zijn voor DOPS ook de originele overvluchtbeelden van 4 minuten en 25 seconden en in elk geval dan ook compilatie van 31 seconden met daarin 7 seconden overvlucht beschikbaar. Tot dat moment beschikte DOPS slechts over het fragment van 6 seconden overvlucht en de compilatie van 2 minuten en 17 seconden met daarin 26 seconden overvlucht, die beide als opbrengst van de fact-finding mission op CRIMIS beschikbaar waren. Omdat niet met volledige zekerheid kan worden aangenomen, dat de compilatie van 31 seconden voorafgaand aan de fact-finding mission DOPS reeds heeft bereikt, is in de kolom daarvan licht en donker groen geblokkeerd weergegeven (zie Hoofdstuk 2, paragraaf 2.2 onder B).

ter beschikking gehad. Echter, pas in maart 2025, toen de Commissie-wapeninzet Hawija haar onderzoeksrapport inmiddels gepubliceerd had, zijn de originele overvluchtbeelden van 4 minuten en 25 seconden, de teruggevonden F-16-videobeelden, voor het eerst aangetroffen.

151 3.3 De betekenis van de teruggevonden F-16-videobeelden

Deze paragraaf gaat achtereenvolgens in op hoe het beeldmateriaal van de overvlucht te bezien in de context van het tevens beschikbare beeldmateriaal van de aanvalsvlucht en de Amerikaanse BDA (3.1); de spraakverwarring die ten aanzien van dat beeldmateriaal is ontstaan (3.2); en de verschillende betekenissen die dat beeldmateriaal gaandeweg heeft gekregen (3.3).

152 3.3.1 'Extra' beeldmateriaal

Voor het maken en bewaren van beelden van wapeninzetten was binnen het detachement in Jordanië een werkwijze afgesproken en vastgelegd. Ook voor de beelden van de wapeninzet Hawija, de beelden van de aanvalsvlucht, is deze werkwijze gevolgd. Voor het maken van BDA's van wapeninzetten waren binnen de coalitie de Amerikanen verantwoordelijk. De Amerikanen waren daar van de coalitiepartners ook het beste toe in staat: zij beschikten over a) beter materieel om beeldmateriaal te verzamelen: het Amerikaanse onbemande vliegtuig kon kwalitatief hoogwaardiger beeldmateriaal maken dan de overvliegende Nederlandse F-16's dat konden; en b) de capaciteit en expertise om dat beeldmateriaal vervolgens te analyseren. Ook van de wapeninzet Hawija hebben de Amerikanen een BDA gemaakt.

153 Het detachement had het dus in principe kunnen laten bij het maken en bewaren van beelden van de aanvalsvlucht. Daarmee hadden zij de afgesproken werkwijze binnen het detachement en de taakverdeling in de coalitie gevolgd. Daar is het echter niet bij gebleven: het detachement in Jordanië heeft ervoor gekozen aanvullende informatie te verzamelen door de volgende ochtend 'over te vliegen'. Het was niet ongevoerd dat in het geval van wapeninzetten of andere bijzonderheden werd overgevlogen om extra informatie te verzamelen, maar dat daar in dit geval ook beeldmateriaal van is bewaard, is ongevoerd, blijkt uit de gesprekken die onze commissie heeft gevoerd. Het beeldmateriaal van de overvlucht, dat in het onderzoek van onze commissie centraal staat, moet dus worden gezien als 'extra' beeldmateriaal: resultaat van een poging van het detachement in Jordanië om additionele informatie te verzamelen over de impact van de wapeninzet Hawija.

154 Voor de opslag van dergelijk 'extra' beeldmateriaal gold de binnen het detachement afgesproken werkwijze niet – die zag toe op de opslag van beeldmateriaal van wapeninzetten. Om die reden is aan de originele overvluchtbeelden van 4 minuten en 25 seconden een bestandsnaam gegeven die informatie geeft over wat daarop te zien is (vaste naamgeving zoals voor de aanvalsbeelden was niet beschikbaar) en is daarvoor gegeven de samenhang een logische plek gevonden in de submap 'VIDEO' van de missiemap van de aanvalsvlucht van de wapeninzet Hawija (een vaste plaatsing zoals voor de aanvalsbeelden was niet beschikbaar) van 2 juni 2015.

155 3.3.2 Spraakverwarring

Omdat het beeldmateriaal van de overvlucht ‘extra’ beeldmateriaal was, niet vast lag hoe en waar dat moest worden opgeslagen, was het ook variabel hoe daaraan kon worden en wordt gerefereerd. In sommige gevallen wordt aan het beeldmateriaal van de overvlucht gerefereerd als ‘BDA’, namelijk in de bestandsnamen van het beeldmateriaal van de overvlucht en in de mapnaam van de submap waarin de originele overvluchtbeelden van 4 minuten en 25 seconden zijn opgeslagen. Zo ook in verschillende Kamerbrieven over de wapeninzet Hawija en het interne onderzoek van het Ministerie van Defensie. Vervolgens heeft de Commissie-wapeninzet Hawija dit overgenomen in haar uitvragen om het beeldmateriaal: ook deze commissie heeft doorgaans aan het beeldmateriaal van de overvlucht gerefereerd als ‘(tweede Nederlandse) BDA’. Verschillende Defensie-betrokkenen hebben in de gesprekken met onze commissie benadrukt dat dit in principe onjuist gebruik is van de term ‘BDA’. Immers, Amerika was verantwoordelijk voor BDA’s, *battle damage assessments* (gericht op het bepalen van (neven)schade, waarvoor kwalitatief hoogwaardig beeldmateriaal nodig is), Nederland hoogstens voor BHA’s, *bomb hit assessments* (gericht op het bepalen van resultaat, waarvoor minder kwalitatief hoogwaardig beeldmateriaal nodig is).

156 Om deze reden heeft onze commissie voor de teruggevonden F-16-videobeelden in eerste instantie de term ‘de overvluchtbeelden’ gebruikt. Echter, toen gedurende het onderzoek duidelijk werd dat er meerdere bestanden bestaan waarin beeldmateriaal van de overvlucht voorkomt, had dat tot gevolg dat ook ‘de overvluchtbeelden’ als term niet meer bruikbaar was en nader moest worden gespecificeerd. Ook die term roept immers vragen op: ‘Welke overvluchtbeelden worden bedoeld: de originele 4 minuten en 25 seconden of het fragment/de compilaties samengesteld voor het CAOC in Qatar?’ Zie bijvoorbeeld paragraaf 2.5 punt C2 van de feitenreconstructie, waarin het SIB denkt de Commissie-wapeninzet Hawija te hebben gewezen op de overvluchtbeelden die de commissie zoekt, maar verwijst naar het fragment van 6 seconden overvlucht, terwijl de commissie op zoek is naar de originele overvluchtbeelden van 4 minuten en 25 seconden. Daarom is onze commissie overgegaan tot een preciezere aanduiding van het beeldmateriaal van de overvlucht dat wordt bedoeld, door de bestandsduur daarbij te vermelden.

157 Onze commissie neemt deze wellicht op het eerste gezicht irrelevante spraakverwarring hier in de beschouwing op, omdat deze mede een verklaring vormt voor het feit dat de F-16-videobeelden eerder niet, maar later wel teruggevonden werden. De spraakverwarring heeft mede geleid tot misinterpretaties die er toe hebben geleid dat de originele overvluchtbeelden van 4 minuten en 25 seconden uiteindelijk te laat, namelijk pas na publicatie van het rapport van de Commissie-wapeninzet Hawija in januari 2025, werden getraceerd.

158 3.3.3 Betekenissen in meervoud

Wat is dan de betekenis van dit ‘extra’ beeldmateriaal van de overvlucht, dat niet alleen tot spraakverwarring, maar ook – na het traceren daarvan in maart 2025 – tot ophef heeft geleid? Onze commissie stelt vast dat de betekenis daarvan niet voor alle gevallen vaststaat, maar varieert, afhankelijk van het moment op de tijdlijn en de rol van degene(n) voor wie het beeldmateriaal op dat moment betekenis (zou) kunnen hebben. Zo komen de verschillende betekenissen, meervoud, van het beeldmateriaal van de overvlucht aan het licht.

- 159 Om te beginnen de **operationele** betekenis daarvan. Vele Defensie-betrokkenen die voor het onderzoek van onze commissie zijn gesproken, hebben de beperkte operationele betekenis van het beeldmateriaal van de overvlucht benadrukt. Met de officiële Amerikaanse BDA-beelden waren er kwalitatief meer hoogwaardige beelden voorhanden die beter dan het beeldmateriaal van de overvlucht een beeld konden geven van de (neven)schade die de wapeninzet Hawija in en rondom het doelgebied had veroorzaakt. Het Amerikaanse onbemande vliegtuig dat de BDA-beelden maakte, kon namelijk gedetailleerd, hoge resolutie beeldmateriaal maken en bevond zich bovendien dicht bij het doelgebied dan de Nederlandse F-16's die overvlogen. Met dat argument hebben deze betrokkenen de in hun ogen beperkte betekenis van het beeldmateriaal van de overvlucht onderbouwd en zo hun kanttekeningen geplaatst bij de betekenis die de Commissie-wapeninzet Hawija daaraan heeft gegeven door in haar reactie op het traceren van de beelden te spreken van een cruciale bron die voor haar in het kader van de waarheidsvinding zou zijn achtergehouden. Deze redenering benadrukt de aanwezigheid en technische superioriteit van de Amerikaanse BDA en gaat van de operationele betekenis van het beeldmateriaal van de overvlucht uit. Operationeel gezien hadden zowel het detachement in Jordanië als het Ministerie van Defensie in juni 2015 (al snel) beter beeldmateriaal voorhanden om hun beoordeling van de wapeninzet Hawija te doen: de Amerikaanse BDA.
- 160 De beperkte operationele betekenis van de originele overvluchtbeelden van 4 minuten en 25 seconden blijft van kracht in het onderzoek van de Commissie-wapeninzet Hawija. Echter, omdat dit materiaal enkele dagen eerder dan de Amerikaanse BDA beschikbaar kwam en gebruikt is voor initiële beeldvorming, hebben de beelden voor haar wel degelijk een eigenstandige **onderzoeks-inhoudelijke** betekenis gekregen. Omdat het beeldmateriaal van de overvlucht eerder dan de Amerikaanse BDA beschikbaar was voor het detachement in Jordanië in de dagen direct volgend op de wapeninzet Hawija, waarmee daarvan een eerste, voorlopig beeld werd gevormd, was het voor de Commissie-wapeninzet Hawija betekenisvol geweest om daarvan kennis te kunnen nemen in haar onderzoek. Dat had aan deze commissie namelijk vollediger duidelijk kunnen maken welke informatie op welk moment voor wie beschikbaar was in juni 2015.
- 161 Tenslotte heeft het beeldmateriaal van de overvlucht door het onderzoek van Commissie-wapeninzet Hawija en de nasleep daarvan vandaag de dag **politieke** betekenis gekregen. De commissie onderzocht een wapeninzet waarover de Tweede Kamer lange tijd onvoldoende is geïnformeerd, een wapeninzet waarbij burgerslachtoffers waren gevallen. Wanneer binnen een dergelijke context een onderzoekscommissie om bronmateriaal vraagt, verneemt dat het niet bestaat en vervolgens – na afronding van het onderzoek en aanbidding van het rapport aan de opdrachtgever – verneemt dat het wel bestaat, wordt het bronmateriaal in kwestie politiek belangrijk en roepen de gebeurtenissen vragen op over vertrouwen.

162 3.4 Een beschouwing: so close, yet so far

De vraag is hoe het kan dat de originele overvluchtbeelden van 4 minuten en 25 seconden, ondanks haar herhaalde uitvragen daarnaar, niet bij de Commissie-wapeninzet Hawija terecht zijn gekomen vóór de publicatie van haar onderzoeksrapport in januari 2025. Dat is de vraag die in deze slotparagraaf van de analyse wordt beantwoord.

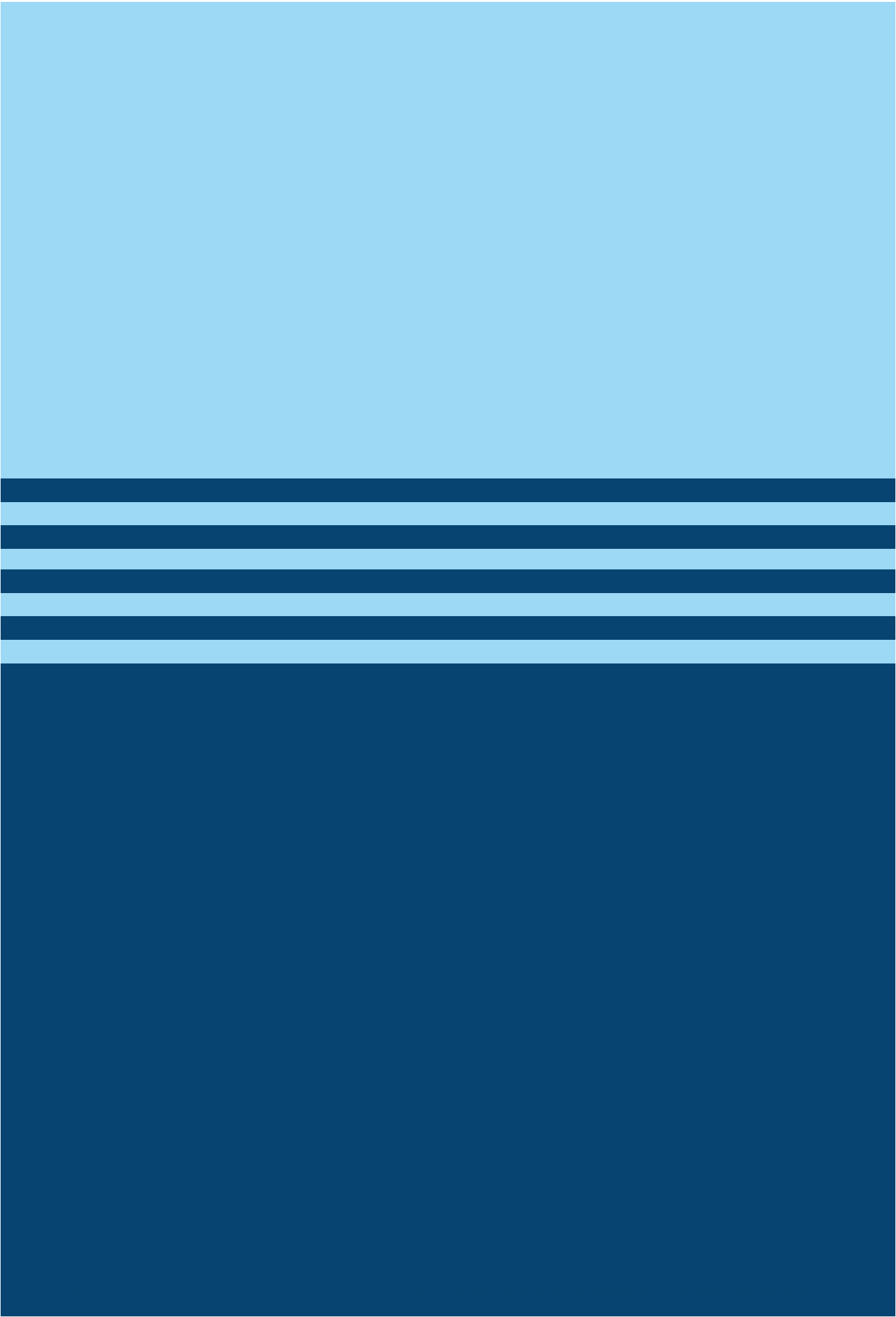
- 163 Het bestaan van de originele overvluchtbeelden van 4 minuten en 25 seconden was bij de Commissie-wapeninzet Hawija tijdens haar onderzoek bekend. Zij is hier gedurende haar onderzoek op gewezen en deed daar herhaaldelijk uitvragen naar. Onze commissie heeft zich in haar onderzoek nadrukkelijk beziggehouden met de vraag *waarom* dit zonder succes is gebleven.
- 164 Een variëteit aan (menselijke en organisatorische) verklaringen komt hierbij in beeld: misverstanden, tekortkomingen, functiewisselingen, spraakverwarring, het verstrijken van de tijd, werkwijzen en organisatorische aspecten zijn samengevallen met de behandeling van de uitvragen van de Commissie-wapeninzet Hawija door het Ministerie van Defensie. Zo ook het door het detachement in Jordanië, bij het ontbreken van regelgeving naar eigen inzicht logisch archiveren van de beelden van de overvlucht van 3 juni 2015 in de submap 'VIDEO' van de missiemap van de aanvalsvlucht van 2 juni 2015. Naslagen in het missiearchief naar het bestaan van de beelden op de datum 3 juni 2015 leveren om die reden geen 'hit' op.
- 165 Het roept naar onze, op de feiten gebaseerde, overtuiging het beeld op van een betreurenswaardige samenloop van gebeurtenissen. De originele overvluchtbeelden van 4 minuten en 25 seconden en de uitvragen van de Commissie-wapeninzet Hawija daarnaar lijken op parallelle lijnen te hebben gezeten die elkaar weliswaar nagenoeg hebben geraakt, maar nooit hebben gekruist. Naar de opvatting van onze commissie zijn er geen feiten en omstandigheden die duiden op het willens en wetens achterhouden van de beelden. De indruk die achterblijft, is 'so close, yet so far'. Op verschillende momenten hebben de beelden de Commissie-wapeninzet Hawija bijna, maar net niet bereikt. Onze commissie noemt enkele voorbeelden van deze momenten.
- 166 Het eerste voorbeeld: de behandeling van de uitvragen van de Commissie-wapeninzet Hawija, waarbij het lijkt dat voornamelijk materiaal is benut dat bij de bevraagden op de eigen werkplek beschikbaar was, waaronder dat op dataopslagsystemen zoals CRIMIS. Er zijn bij de behandeling van de uitvragen van de Commissie-wapeninzet Hawija – zoals in het kader van de rechtszaak-Hawija wel is gebeurd (zie het vierde voorbeeld) – nooit rechtstreeks informatieverzoeken gedaan aan vliegbasis Leeuwarden of aan vliegbasis Volkel, waar de originele overvluchtbeelden van 4 minuten en 25 seconden als onderdeel van het missiearchief gewoon beschikbaar waren.
- 167 Het tweede voorbeeld: in de briefingsruimte van Vliegbasis Volkel, waar de Commissie-wapeninzet Hawija in juni 2021 te gast was voor een presentatie, was de gehele missiemap van de aanvalsvlucht van 2 juni 2015 beschikbaar, waaronder dus ook de originele overvluchtbeelden van 4 minuten en 25 seconden. Na afloop van het bezoek is deze map niet in zijn geheel aan de Commissie-wapeninzet Hawija ter beschikking gesteld, maar daaruit slechts de compilatie van 2 minuten en 17 seconden met daarin, zonder dat iemand zich hier toentertijd overigens van bewust was, 26 seconden overvlucht.

- 168 Het derde voorbeeld: het misverstand in de zomer van 2022 waarbij DOPS in het kader van de rechtszaak-Hawija een informatieverzoek doet aan vliegbasis Leeuwarden, waarin expliciet naar de overvlucht en het eventuele beeldmateriaal daarvan wordt gevraagd. De missiemap van de aanvalsvlucht van de wapeninzet Hawija, met daarin de originele overvluchtbeelden beelden van 4 minuten en 25 seconden is daar op dat moment beschikbaar. Aan het verzoek is de zinsnede ‘m.u.v. de WSV’ toegevoegd, wat wil zeggen: met uitzondering van de weapon systeem video. Dit omdat beeldmateriaal van de aanvalsvlucht al (op CRIMIS) beschikbaar was voor DOPS. Dat werd op Leeuwarden zo begrepen dat de gehele submap ‘VIDEO’ van de missiemap van de aanvalsvlucht niet meegenomen hoefde te worden in de informatieverzameling – en dit is ook niet gedaan. Door dit misverstand hebben de originele overvluchtbeelden van 4 minuten en 25 seconden DOPS op dat moment niet bereikt. In het najaar van 2022 heeft dit in het kader van de uitvragen van de Commissie-wapeninzet Hawija binnen DOPS tot de opvatting geleid dat de beelden – omdat er eerder naar was gevraagd, maar deze niet waren verkregen – waren overschreven. Dit is ook naar de commissie gecommuniceerd, waarna zij haar uitvragen daarnaar heeft gestaakt.
- 169 Het vierde voorbeeld: vanwege functiewisseling en het verstrijken van de tijd ontbrak het besef, toen de originele overvluchtbeelden van 4 minuten en 25 seconden in het voorjaar van 2024 DOPS uiteindelijk bereikten, dat deze beelden nog werden gezocht. Dat was inmiddels anderhalf jaar nadat deze beelden verondersteld werden te zijn overschreven en de Commissie-wapeninzet Hawija haar uitvragen daarnaar had gestaakt. Het onderzoek van de commissie liep toen echter nog wel.

170 3.5 Lessen op basis van het onderzoek

- Gegeven de betreurenswaardige samenloop van gebeurtenissen die het verhaal van de teruggevonden F-16 beelden samenvat, zijn verschillende lessen op organisatieniveau en werkwijze te formuleren.
- 171 In de eerste plaats ten aanzien van de gangbare praktijk met betrekking tot de ondersteuning van onafhankelijke onderzoekscommissies. De gangbare praktijk binnen het Ministerie van Defensie is aan een onderzoekscommissie niet proactief informatie te verschaffen over het onderwerp van onderzoek, maar om informatie reactief te verschaffen, in antwoord op uitvragen van de onderzoekscommissie zelf. Dat gebeurt om niet het verwijt te krijgen het werk van de commissie te willen beïnvloeden. Door deze op de onafhankelijkheid van het onderzoek geënte werkwijze komt het initiatief voor het verkrijgen van de benodigde informatie volledig te liggen bij de onderzoekscommissie. Het kunnen beschikken over de benodigde informatie voor een onafhankelijke onderzoekscommissie is daarmee afhankelijk gemaakt van haar uitvragen én de behandeling daarvan.

- 172 In de tweede plaats ten aanzien van de inrichting van de missiearchivering: uit het onderzoek van onze commissie blijkt dat de Commissie-wapeninzet Hawija naar de originele overvluchtbeelden van 4 minuten en 25 seconden heeft gezocht bij het SIB. Deze beelden waren hier op dat moment echter nog niet beschikbaar. De informatieverzoeken van het Ministerie van Defensie in het kader van het eigen interne onderzoek uit 2016 en de rechtszaak-Hawija zijn gericht geweest aan vliegbasis Leeuwarden, waar deze beelden op die momenten van uitvraag wel beschikbaar waren. Hieruit blijkt dat het vanzelfsprekend noch eenduidig was waar informatie ten aanzien van de wapeninzet Hawija kon worden ontsloten. Deze versnippering van de missiearchivering heeft zonder meer bijgedragen dat de Commissie-wapeninzet Hawija, op zoek naar de originele overvluchtbeelden van 4 minuten en 25 seconden, die bij het SIB niet heeft kunnen vinden. Dat missie-informatie vindbaar is, is niet alleen van operationeel belang, maar ook van maatschappelijk belang omdat op basis daarvan verantwoording kan worden afgelegd. Terugvindbaarheid maakt transparantie mogelijk, een belang dat het afgelopen decennium maatschappelijk groter is geworden.
- 173 Bovengenoemde organisatorische factoren hebben mede bijgedragen aan de betreurenswaardige samenloop van gebeurtenissen die heeft gemaakt dat de originele overvluchtbeelden van 4 minuten en 25 seconden niet bij de Commissie-wapeninzet Hawija terecht zijn gekomen vòòr de publicatie van haar onderzoek in januari 2025. Onze commissie wil daarin echter niet voorbijgaan aan het feit dat het onderzoek van de Commissie-wapeninzet Hawija zich afspeelde in een tijd en context die voor het Ministerie van Defensie in allerlei opzichten uitdagend genoemd kan worden. Opgemerkt moet worden dat de personen die betrokken waren bij de ondersteuning van het onderzoek van de Commissie-wapeninzet Hawija, zich daarnaast ook intensief bezighielden met de coronapandemie en de oorlog in Oekraïne en dat de organisatie niet lang daarvoor met velerlei forse bezuinigingen te maken had gekregen. Een en ander geldt niet als excuus, maar mede als verklaring voor de gang van zaken.
- 174 Tenslotte is onze commissie zich ervan bewust dat de punten die zij hier noemt, inmiddels al door het Ministerie van Defensie zijn aangegrepen voor verbetering. Zo is de ondersteuning van onafhankelijke onderzoekscommissies met de 'Projectdirectie Ondersteuning Commissies' inmiddels geïnstitutionaliseerd en aanzienlijk geprofessionaliseerd, zoals onze commissie ook in haar eigen onderzoek heeft kunnen ervaren. Ook is reeds prioriteit gegeven aan een meer toekomstbestendige organisatie van de archivering van onder andere missie-informatie en heeft de minister van Defensie bij de aankondiging van het onderzoek van onze commissie tevens aangegeven de huidige stand van de missie-gerelateerde archivering te laten onderzoeken door de Inspectie Overheidsinformatie en Erfgoed (IO&E). De IO&E zal daarbij ook betrekken de noodzakelijke maatregelen om de nodige verbeteringen te realiseren

4. CONCLUSIES EN AANBEVELINGEN

175 Onze commissie heeft als onderzoeksopdracht door middel van het opstellen en vaststellen van een feitenreconstructie duidelijkheid te verkrijgen wat er met de teruggevonden F-16-videobeelden (hier aangeduid als ‘originele overvluchtbeelden van 4 minuten en 25 seconden’) is gebeurd en waarom deze beelden niet eerder zijn teruggevonden.

176 Onze commissie komt tot de volgende conclusies:

1. Haar onderzoek heeft een gedetailleerde feitenreconstructie opgeleverd, die een beeld geeft van wat er met de originele overvluchtbeelden van 4 minuten en 25 seconden is gebeurd nadat deze zijn gemaakt in juni 2015, totdat deze zijn getraceerd in maart 2025.

In antwoord op het eerste deel van de opdracht – *Wat is er met deze beelden gebeurd nadat deze gemaakt zijn?* – stelt onze commissie vast:

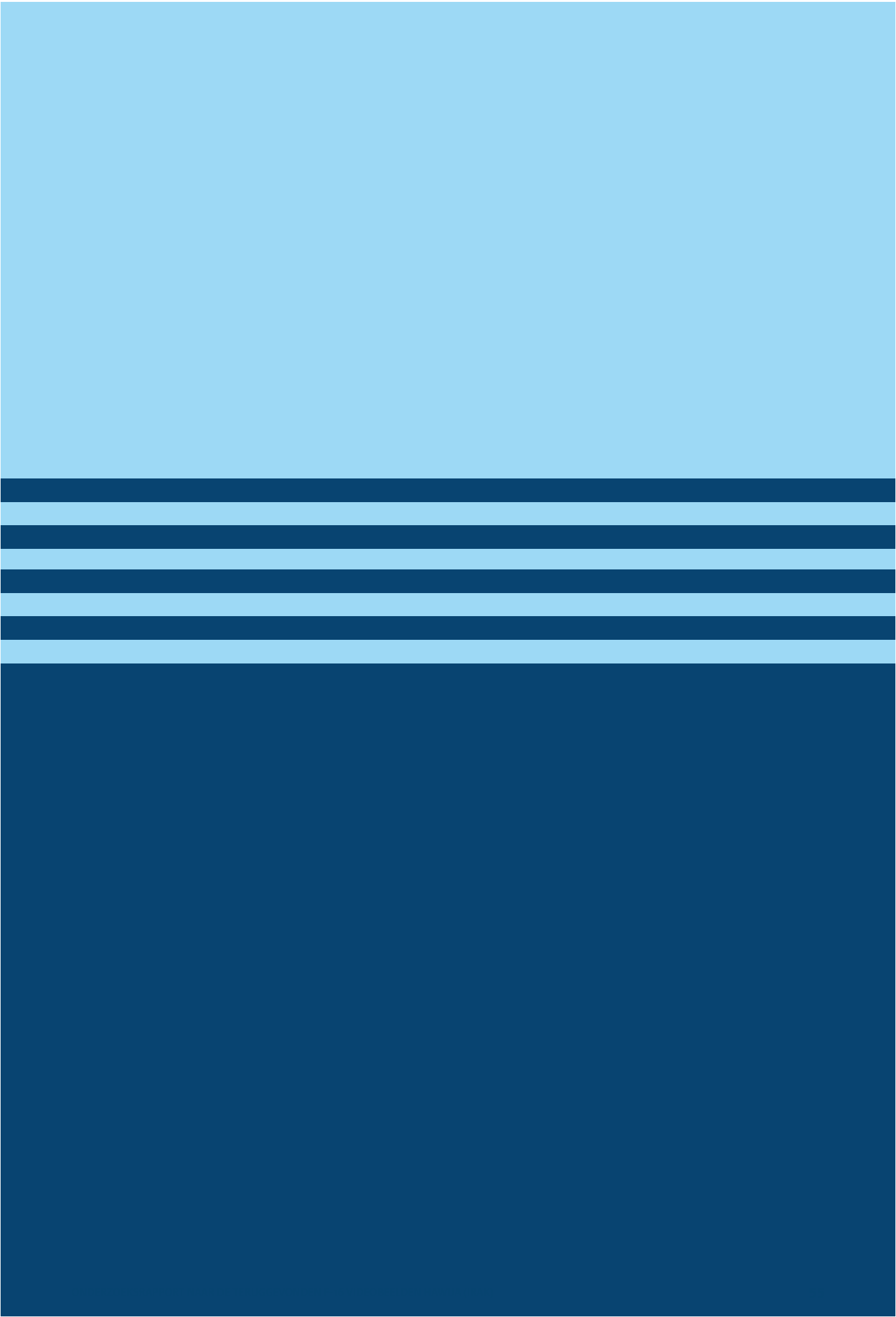
2. dat de originele overvluchtbeelden van 4 minuten en 25 seconden de gehele duur van het onderzoek van de Commissie-wapeninzet Hawija aanwezig waren in het archief van de missie op vliegbasis Leeuwarden en het MSC van vliegbasis Volkel en daarmee beschikbaar waren en dat deze beelden conform de daarvoor toentertijd geldende logica zijn opgeslagen;
3. dat delen uit deze beelden zijn opgenomen in een compilatie die aan velen binnen en buiten het Ministerie van Defensie is getoond en beschikbaar gesteld, wat niet als zodanig is herkend en ook niet is gemeld aan de Commissie-wapeninzet Hawija waaraan deze compilatie ook is verschaft.

177 In antwoord op het tweede deel van de opdracht – *Waarom zijn deze beelden niet eerder teruggevonden?* – stelt onze commissie vast:

4. dat haar onderzoek geen bevindingen heeft opgeleverd die erop wijzen dat de originele overvluchtbeelden van 4 minuten en 25 seconden willens en wetens voor de Commissie-wapeninzet Hawija zijn achtergehouden;
5. dat deze beelden door een betreurenswaardige samenloop van gebeurtenissen niet bij de Commissie-wapeninzet Hawija terecht zijn gekomen gedurende de looptijd van haar onderzoek: op verschillende momenten hebben deze beelden de Commissie-wapeninzet Hawija bijna, maar nèt niet bereikt – de indruk die achterblijft, is ‘so close, yet so far’;
6. dat het alsnog terugvinden van deze beelden na publicatie van het rapport van de Commissie-wapeninzet Hawija, nadat zij eerder werden gemeld overschreven te zijn, vooral een vertrouwenskwestie werd – in plaats van een situatie met een operationele relevantie;
7. dat er organisatorische factoren zijn aan te wijzen die van invloed zijn geweest op deze betreurenswaardige samenloop van gebeurtenissen (zie Hoofdstuk 3).

178 Op basis van haar bevindingen met betrekking tot deze organisatorische factoren formuleert onze commissie twee aanbevelingen voor het Ministerie van Defensie, die een situatie zoals met de originele overvluchtbeelden van 4 minuten en 25 seconden is ontstaan, in het vervolg kunnen voorkomen:

- A. Professionaliseer verder de ondersteuning van onafhankelijke onderzoekscommissies. Met de 'Projectdirectie Ondersteuning Commissies' is de ondersteuning van onderzoekscommissies binnen het Ministerie van Defensie inmiddels geïnstitutionaliseerd en in aanzienlijke mate geprofessionaliseerd, iets waar ook het onderzoek van onze commissie van heeft kunnen profiteren. Onze commissie ziet als mogelijkheid dat de projectorganisatie bij de instelling van een onderzoekscommissie gesprekken organiseert tussen een nieuw ingestelde commissie en relevante (interne) deskundigen over welke informatie proactief kan worden aangeboden, zonder daarbij afbreuk te doen aan de vanuit commissies gewenste onafhankelijke positie.
- B. Verbeter de archivering van onder andere missie-informatie door deze organisatorisch en qua werkwijze te professionaliseren. De terugvindbaarheid van missie-informatie is van operationeel belang (met het oog op lering en planning) en van maatschappelijk belang (met het oog op transparantie en verantwoording). Onze commissie heeft kennisgenomen van de inzet die het Ministerie van Defensie op dit moment al pleegt om operationeel beeldmateriaal meer geordend op te slaan en overzicht te creëren van opgeslagen materiaal zodat dit ook uit maatschappelijk belang beter terug te vinden is. Deze inzet moet met kracht worden doorgezet.

SAMENVATTING

179 **Aanleiding**

In de nacht van 2 op 3 juni 2015 hebben twee Nederlandse F-16's boven de Iraakse stad Hawija een bombardement uitgevoerd. Bij deze wapeninzet waren helaas burgerslachtoffers te betreuren. In november 2020 is een onafhankelijke commissie ingesteld om onderzoek naar deze wapeninzet uit te voeren: de Commissie-wapeninzet Hawija. Deze commissie heeft haar onderzoek in januari 2025 afgerond met de publicatie van haar rapport. In haar rapport heeft zij onder meer vermeld dat zij voor haar onderzoek geen gebruik heeft kunnen maken van het beeldmateriaal gemaakt door een Nederlandse F-16 die de ochtend volgend op de wapeninzet over het doelgebied Hawija was gevlogen teneinde meer beeld te krijgen van de ontstane (neven)schade. Dat beeldmateriaal werd door het Ministerie van Defensie gemeld overschreven te zijn, wat het Ministerie ook zo aan de Commissie-wapeninzet Hawija heeft medegedeeld in november 2022. Dit naar aanleiding van herhaalde uitvragen om informatie dienaangaande. Echter, in maart 2025 heeft het Ministerie van Defensie het beeldmateriaal van deze overvlucht alsnog getraceerd. Dit roept vragen op: wat is er met deze teruggevonden F-16 videobeelden gebeurd nadat deze zijn gemaakt en waarom zijn deze beelden niet eerder teruggevonden? Op 15 april 2025 is onze commissie ingesteld om deze vragen te beantwoorden.

180 **Opdracht**

Onze commissie (ook wel de commissie Brouwer genoemd) heeft als onderzoeksopdracht door het opstellen en vaststellen van een feitenreconstructie duidelijkheid te verkrijgen wat er met de teruggevonden F-16 videobeelden (in dit rapport verder aangeduid als 'originele overvluchtbeelden van 4 minuten en 25 seconden') is gebeurd nadat deze zijn gemaakt en waarom deze beelden niet eerder zijn teruggevonden, ondanks de herhaalde uitvragen van de Commissie-wapeninzet Hawija.

181 **Conclusies**

Onze commissie komt tot de volgende conclusies:

1. Haar onderzoek heeft een gedetailleerde feitenreconstructie opgeleverd, die een beeld geeft van wat er met de originele overvluchtbeelden van 4 minuten en 25 seconden is gebeurd nadat deze zijn gemaakt in juni 2015, totdat deze zijn getraceerd in maart 2025.

182 In antwoord op het eerste deel van de opdracht – *Wat is er met deze beelden gebeurd nadat deze gemaakt zijn?* – stelt onze commissie vast:

2. dat de originele overvluchtbeelden van 4 minuten en 25 seconden de gehele duur van het onderzoek van de Commissie-wapeninzet Hawija aanwezig waren in het archief van de missie op vliegbasis Leeuwarden en het MSC van vliegbasis Volkel en daarmee beschikbaar waren en dat deze beelden conform de daarvoor toentertijd geldende logica zijn opgeslagen;
3. dat delen uit deze beelden zijn opgenomen in een compilatie die aan velen binnen en buiten het Ministerie van Defensie is getoond en beschikbaar gesteld, wat niet als zodanig is herkend en ook niet is gemeld aan de Commissie-wapeninzet Hawija waaraan deze compilatie ook is verschaft.

183 In antwoord op het tweede deel van de opdracht – *Waarom zijn deze beelden niet eerder teruggevonden?* – stelt onze commissie vast:

4. dat haar onderzoek geen bevindingen heeft opgeleverd die erop wijzen dat de originele overvluchtbeelden van 4 minuten en 25 seconden willens en wetens voor de Commissie-wapeninzet Hawija zijn achtergehouden;
5. dat deze beelden door een betreurenswaardige samenloop van gebeurtenissen niet bij de Commissie-wapeninzet Hawija terecht zijn gekomen gedurende de looptijd van haar onderzoek: op verschillende momenten hebben deze beelden de Commissie-wapeninzet Hawija bijna, maar nèt niet bereikt – de indruk die achterblijft, is ‘so close, yet so far’;
6. dat het alsnog terugvinden van deze beelden na publicatie van het rapport van de Commissie-wapeninzet Hawija, nadat zij eerder werden gemeld overschreven te zijn, vooral een vertrouwenskwestie werd – in plaats van een situatie met een operationele relevantie;
7. dat er organisatorische factoren zijn aan te wijzen die van invloed zijn geweest op deze betreurenswaardige samenloop van gebeurtenissen (zie Hoofdstuk 3).

184 **Aanbevelingen**

Op basis van haar bevindingen met betrekking tot deze organisatorische factoren formuleert onze commissie twee aanbevelingen voor het Ministerie van Defensie, die een situatie zoals met de originele overvluchtbeelden van 4 minuten en 25 seconden is ontstaan, in het vervolg kunnen voorkomen:

- A. Professionaliseer verder de ondersteuning van onafhankelijke onderzoekscommissies. Met de ‘Projectdirectie Ondersteuning Commissies’ is de ondersteuning van onderzoekscommissies binnen het Ministerie van Defensie inmiddels geïnstitutionaliseerd en in aanzienlijke mate geprofessionaliseerd, iets waar ook het onderzoek van onze commissie van heeft kunnen profiteren. Onze commissie ziet als mogelijkheid dat de projectorganisatie bij de instelling van een onderzoekscommissie gesprekken organiseert tussen een nieuw ingestelde commissie en relevante (interne) deskundigen over welke informatie proactief kan worden aangeboden, zonder daarbij afbreuk te doen aan de vanuit commissies gewenste onafhankelijke positie.
- B. Verbeter de archivering van onder andere missie-informatie door deze organisatorisch en qua werkwijze te professionaliseren. De terugvindbaarheid van missie-informatie is van operationeel belang (met het oog op lering en planning) en van maatschappelijk belang (met het oog op transparantie en verantwoording). Onze commissie heeft kennisgenomen van de inzet die het Ministerie van Defensie op dit moment al pleegt om operationeel beeldmateriaal meer geordend op te slaan en overzicht te creëren van opgeslagen materiaal zodat dit ook uit maatschappelijk belang beter terug te vinden is. Deze inzet moet met kracht worden doorgezet.

Bijlage 1

SAMENSTELLING COMMISSIE

Samenstelling commissie

Op 11 april 2025 is de Kamer geïnformeerd over het besluit van de minister van Defensie tot het instellen van een externe onafhankelijke onderzoekscommissie naar aanleiding van de vondst van de videobeelden gemaakt vanuit een Nederlandse F-16, op de ochtend na de wapeninzet tegen een ISIS-autobommenfabriek in Hawija in de nacht van 2 op 3 juni 2015 (Kamerstuk 27925, nr. 986). Op 13 mei 2025 is het instellingsbesluit van de Commissie van onderzoek teruggevonden F-16 videobeelden Hawija (Irak) ondertekend. De commissie richt zich in het onderzoek op het opstellen en vaststellen van een feitenreconstructie met onderliggende tijdlijn (tijdsperiode: 3 juni 2015 t/m 26 maart 2025) teneinde duidelijkheid te verkrijgen wat er met de teruggevonden F-16 videobeelden is gebeurd nadat deze zijn gemaakt en te verklaren waarom deze videobeelden niet eerder zijn teruggevonden.

De voorzitter van de commissie is dhr. mr. Harm Brouwer (voormalig voorzitter van het college van procureurs-generaal en voormalig voorzitter van Commissie van Toezicht op de Inlichtingen en Veiligheidsdiensten CTIVD). De commissie bestaat daarnaast uit de leden dhr. Aad Meijboom (voormalig korpschef Rotterdam-Rijnmond en voormalig lid van de CTIVD) en vanaf 1 oktober 2025 prof. mr. dr. Erwin Muller (Hoogleraar Veiligheid en Recht aan de Universiteit Leiden). De uitbreiding van de commissie met het lid professor Muller vindt zijn verklaring in het waarborgen van de continuïteit van de werkzaamheden van de commissie richting afronding van het onderzoek.

Secretariaat

Het secretariaat van de commissie bestaat uit de secretaris Kolonel dr. Leonie Boskeljon-Horst en de adjunct-secretaris mw. Anne Haasjes MA. Het secretariaat is versterkt met hoofdonderzoeker dhr. Ron Smits BSc, MoSHE, voorheen werkzaam bij de Onderzoeksraad voor Veiligheid (OVV) en onderzoeker mw. Annemarie van der Wilt MSc., verbonden aan de Nederlandse School voor Openbaar Bestuur (NOSB).

Tegenlezer en adviseur

Voor het tegenlezen van het rapport heeft de commissie bereidheid gevonden bij Prof. dr. Mark van Twist (decaan en bestuursvoorzitter van de NSOB, tevens hoogleraar Bestuurskunde aan de Erasmus Universiteit in Rotterdam).

De commissie heeft ten behoeve van het onderzoek de opdracht gegeven tot validatie van het technische gedeelte van het onderzoek door een externe technisch adviseur. Deze validatie is uitgevoerd door dhr. Erik Cornelisse MSc. Majoor b.d., voor zijn uitdiensttreding actief als F-16 piloot bij het Commando Luchtmacht van Defensie en momenteel onderdeel van de Groep Luchtmacht Reserve.

AVG

De AVG check is uitgevoerd door bureau Hooghiemstra & Partners.

Bijlage 2

INSTELLINGSBESLUITEN COMMISSIE BROUWER

Instelling van de Commissie van onderzoek teruggevonden
F-16 videobeelden Hawija (Irak)

(Instellingsbesluit Commissie van onderzoek teruggevonden
F-16 videobeelden Hawija (Irak))

nr. MINDEF20250018866

De Minister van Defensie;

Gelet op artikel 2, eerste lid, van de Wet vergoedingen adviescolleges en commissies

Besluit:

tot het instellen van de Commissie van onderzoek teruggevonden F-16 videobeelden Hawija (Irak),
zoals vastgelegd in dit instellingsbesluit.

Artikel 1. Begripsbepalingen

In dit besluit wordt verstaan onder:

- a. commissie: de commissie zoals bedoeld in artikel 2;
- b. minister: de minister van Defensie;
- c. ministerie: Ministerie van Defensie;
- d. secretariaat: de secretaris, het onderzoeksteam, externe deskundigen en andere personen.

Artikel 2. Instelling en taak

1. Er is een externe onafhankelijke commissie van onderzoek teruggevonden F-16 videobeelden Hawija (Irak), die naar eigen inzicht onderzoek doet.
2. De commissie heeft als onderwerp van onderzoek:
De teruggevonden videobeelden - de zogenaamde tweede BDA - gemaakt vanuit (een) Nederlands(e) F-16 toestel(len) in de ochtend van 3 juni 2015, gerelateerd aan de daaraan voorafgaande wapeninzet met Nederlandse F-16 toestellen tegen een ISIS autobommenfabriek in de stad Hawija (Irak) in de nacht van 2 op 3 juni 2015.

3. De commissie heeft de volgende onderzoekstaak:
 - a. Het opstellen en vaststellen van een feitenreconstructie met onderliggende tijdlijn (tijdsperiode: 3 juni 2015 t/m 26 maart 2025) teneinde duidelijkheid te verkrijgen wat er met de teruggevonden F-16 videobeelden is gebeurd nadat deze zijn gemaakt en te verklaren waarom deze videobeelden niet eerder zijn teruggevonden.
Bij de feitenreconstructie worden in elk geval betrokken:
 - De afdoening binnen het Ministerie van Defensie van de verzoeken tot ontvangst van deze videobeelden door de Commissie van onderzoek Wapeninzet Hawija gedurende haar onderzoek;
 - De informatie die is gebruikt en de bronnen daarvan, bij de totstandkoming van het Mission report, het After Action Report en het interne memorandum “Onderzoek CIVCAS melding 2 juni 2015 VBIED Facility” van 30 juni 2016, opgesteld voor de Commandant der Strijdkrachten;
 - Het feitenrelaas als uitkomst van het interne defensieonderzoek naar de vondst van de videobeelden.
 - b. Het vaststellen welke beleidsregels, protocollen, standaarden, bestendige gebruiken etc. in genoemde tijdsperiode golden m.b.t. de opslag, het gebruik en de archivering van videobeelden uit het missiegebied in Irak.
 - c. Het toetsen van de onder a genoemde feitenreconstructie aan het onder b gestelde.
 - d. Oordelen te vellen danwel conclusies te trekken aan de hand van de onderzoeksresultaten en deze desgewenst te vergezellen van aanbevelingen en/of lessen voor de toekomst
4. De commissie is bevoegd over deelonderwerpen van haar onderzoeksopdracht tussentijds te rapporteren.
5. De commissie is bevoegd gedurende het onderzoek die aanvullende onderzoeksvragen te formuleren die haar voor de uitoefening van haar taak goeddunkt, daarnaar onderzoek te doen en deze te beantwoorden.

Artikel 3. Samenstelling, benoeming en ontslag

1. De commissie bestaat uit twee leden, waaronder een voorzitter:
 - a. De heer mr. H. N. (Harm) Brouwer, tevens voorzitter;
 - b. De heer A. J. (Aad) Meijboom.
2. De voorzitter en het tweede lid hebben zitting op persoonlijke titel en oefenen hun functie onafhankelijk en onpartijdig uit.
3. De voorzitter wordt door de minister benoemd, het tweede lid wordt op voordracht van de voorzitter door de minister benoemd.
4. De benoeming geschiedt voor de duur van de commissie.
5. Het lid van de commissie kan (op eigen verzoek, wegens ongeschiktheid of op andere zwaarwegende gronden) op voordracht van de voorzitter worden geschorst en ontslagen door de minister. De voorzitter kan (op eigen verzoek, wegens ongeschiktheid of op andere zwaarwegende gronden) worden geschorst en ontslagen door de minister.

Artikel 4. Instellingsduur

1. De commissie wordt ingesteld met ingang van 15 april 2025 en wordt opgeheven vier weken nadat het eindrapport is uitgebracht.
2. De commissie brengt uiterlijk 31 december 2025 of zoveel eerder als mogelijk, haar eindrapport aan de minister uit.
3. Indien onvoorziene omstandigheden naar het oordeel van de commissie in de weg staan van het tijdig afronden van het onderzoek, dan stelt zij de minister daarvan schriftelijk op de hoogte.

Artikel 5. Secretariaat

1. De commissie wordt bij haar werkzaamheden ondersteund door een secretariaat, waaronder onderzoekers, met aan het hoofd de secretaris van de commissie. Het secretariaat wordt samengesteld door de voorzitter van de commissie.
2. Het secretariaat is voor de uitvoering van zijn taak uitsluitend verantwoording schuldig aan de voorzitter van de commissie.
3. Het secretariaat maakt geen deel uit van de commissie.
4. Het secretariaat is tegenover anderen dan de commissie verplicht tot geheimhouding van de informatie die hen in verband met de werkzaamheden van de commissie bekend is geworden.
5. De minister draagt, in overleg met de voorzitter van de commissie, zorg voor de nodige voorzieningen ten behoeve van de werkzaamheden van de commissie.

Artikel 6. Werkwijze

1. De commissie stelt een onderzoeks- en gespreksprotocol vast over de manier waarop zij het onderzoek uitvoert, dat in ieder geval vermeldt op welke wijze zij personen hoort, daarvan verslag doet en de vertrouwelijkheid van informatie borgt. Het protocol bevat nadere afspraken over de openbaarmaking van het eindrapport.
2. De commissie draagt zorg voor naleving van de Algemene verordening gegevensbescherming (AVG).
3. De commissie kan zich door (externe) deskundigen en andere personen laten bijstaan, voor zover zij dat voor de vervulling van haar taak nodig acht.

Artikel 7. Inwinnen van informatie

1. De commissie is bevoegd om zich voor het inwinnen van informatie rechtstreeks te wenden tot personen en instellingen en hen te verzoeken alle medewerking te verlenen die naar het oordeel van de commissie nodig is voor de vervulling van de in artikel 2 genoemde taken, daarbij het in artikel 6 bedoelde protocol in acht nemend.
2. Ambtenaren van het Ministerie zijn verplicht om de commissie de verlangde medewerking te verlenen voor zover deze samenhangt met hun (huidige dan wel voormalige) ambtelijke taak, conform hun ambtseed.
3. Het Ministerie verleent de commissie de verlangde medewerking en toegang tot alle informatie die zij nodig heeft voor de vervulling van de in artikel 2 genoemde taken, daarbij het in artikel 6 bedoelde protocol in acht nemend.

4. De commissie is gerechtigd in het kader van haar onderzoek kennis te nemen van gegevens die berusten bij het Ministerie ongeacht de merking of rubricering. Een geheimhoudingsplicht ter zake, rustend op personen in dienst van het Ministerie, vindt in dat geval ten overstaan van de commissie geen toepassing.
5. Op de leden van de commissie en het secretariaat, rust een geheimhoudingsplicht met betrekking tot gemerkte en gerubriceerde gegevens als bedoeld in het vierde lid. De minister kan de commissie aanwijzingen geven hoe met deze gegevens om te gaan.
6. De commissie zal zich verantwoorden over de aan haar geboden medewerking in het onderzoeksrapport.
7. De in het vijfde lid genoemde personen dienen hiertoe een veiligheidsonderzoek te ondergaan.

Artikel 8. Vergoeding

Op de werkzaamheden van de voorzitter en het tweede lid is het Besluit vergoedingen adviescolleges en commissies van toepassing.

Artikel 9. Kosten van de onderzoekscommissie

1. De kosten van de commissie komen, op basis van een door de minister goedgekeurde begroting, voor rekening van de minister. Onder kosten worden in ieder geval verstaan:
 - a. De kosten voor huisvesting, de faciliteiten van vergaderingen en het secretariaat;
 - b. De kosten voor het inschakelen van externe deskundigheid en het laten verrichten van onderzoek;
 - c. De kosten voor oplevering van het eindrapport;
 - d. De reiskosten voor binnenlandse reizen die worden vergoed op basis van voor werknemers in de sector Rijk geldende vergoedingsregelingen; en
 - e. Internationale reis- en verblijfkosten, indien die voor het onderzoek noodzakelijk zijn, conform de voor werknemers in de sector Rijk geldende vergoedingsregelingen.
2. De commissie biedt zo spoedig mogelijk na haar instelling een begroting aan de minister aan.
3. De commissie voert een deugdelijke financiële administratie en levert een financieel overzicht op. Bij de beëindiging van haar werkzaamheden legt de commissie over de financiën verantwoording af.
4. De commissie meldt budgetoverschrijdingen tijdig en met reden schriftelijk bij het Ministerie.

Artikel 10. Huisvesting

1. De commissie verricht haar werkzaamheden op een locatie binnen het Ministerie dan wel elders.
2. Het opslaan dan wel bewerken van gerubriceerd materiaal stelt eisen aan de fysieke ruimte, en gebeurt daarom in alle gevallen op het Ministerie.

Artikel 11. Eindrapport

Bij de beëindiging van haar werkzaamheden brengt de commissie haar eindrapport uit aan de minister.

Artikel 12. Archiefbescheiden

1. De commissie draagt uiterlijk binnen vier weken na het uitbrengen van het eindrapport, of zo de omstandigheden daartoe aanleiding geven zoveel eerder, de bescheiden betreffende hun werkzaamheden over aan het archief van het Ministerie. Deze overdracht zal geschieden conform nader te maken afspraken.
2. Het beheer van het archief van de onderzoekscommissie vindt plaats met inachtneming van de vigerende archiefwet en -regelgeving en door de onderzoekscommissie in haar protocol(len) aangegeven vertrouwelijkheid, waarover de onderzoekscommissie nadere afspraken maakt met het Ministerie, Commando Materieel en IT, Joint IV Commando, afdeling InformatieBeheer.
3. De verplichtingen inzake archivering, opslag, verwerking en vernietiging van gerubriceerde of gemerkte informatie worden opgenomen in het Onderzoeks- en gespreksprotocol.

Artikel 13. Inwerkingtreding

Dit besluit treedt in werking met ingang van de dag na de datum van uitgifte van de Staatscourant, waarin het wordt geplaatst en werkt ten aanzien van de artikelen 8 en 9 terug tot en met 15 april 2025 voor zover het gaat om voorbereidende werkzaamheden.

Artikel 14. Citeertitel

Dit besluit wordt aangehaald als: Instellingsbesluit Commissie van onderzoek teruggevonden F-16 videobeelden Hawija (Irak).

Dit besluit zal met de bijbehorende toelichting in de Staatscourant worden geplaatst en in afschrift worden gezonden aan de betrokkenen.

's-Gravenhage, 14 mei 2025
DE MINISTER VAN DEFENSIE,

Ruben Brekelmans

TOELICHTING

Op 24 maart 2025 verscheen in de Volkskrant een artikel over de Nederlandse wapeninzet tegen een ISIS-autobommenfabriek in Hawija in de nacht van 2 op 3 juni 2015. Daarin werd gerefereerd aan videobeelden gemaakt in de ochtend na de aanval vanuit een Nederlandse F16, om de schade van het bombardement in te schatten. Die beelden werden gemaakt naast de videobeelden van een onbemanste Amerikaanse drone die dezelfde ochtend zijn gemaakt. In het artikel werd aangegeven dat de beelden van de Nederlandse F-16 niet meer beschikbaar zouden zijn omdat, ondanks zoekpogingen, deze beelden niet meer voor Defensie waren te traceren. Een nadere zoekslag, na vragen van de Volkskrant, leidde echter tot het terugvinden van deze beelden.

Op 27 maart 2025 informeerde de minister de Tweede Kamer over het terugvinden van de videobeelden (Kamerstuk 27925, nr. 986). De minister kondigde twee onderzoeken aan, een intern en een extern onafhankelijk onderzoek, om te verklaren waarom de videobeelden nu pas zijn getraceerd en daarnaast een algemeen onderzoek naar missie-gerelateerde archivering. In de kamerbrief van 11 april 2025 informeerde de minister de Kamer over de invulling van de aangekondigde onderzoeken, en over een extra onderzoek waartoe hij besloot.

Het voorliggende instellingsbesluit ziet op de instelling van de externe onafhankelijke Commissie van onderzoek (CvO) naar het terugvinden van de videobeelden. De commissie is gevraagd te onderzoeken wat er met de videobeelden is gebeurd na het maken ervan, de feiten te reconstrueren en op basis daarvan een oordeel te vellen en conclusies te trekken. Bij dit onderzoek wordt onder meer het intern memorandum 'Onderzoek CIVCAS melding 2 juni 2015 'VBIED Facility' van 30 juni 2016 betrokken, dat destijds werd opgesteld voor de Commandant der Strijdkrachten. De commissie Wapeninzet Hawija concludeerde dat het intern memorandum 'een onjuiste weergave geeft van de impact van de aanval en de onjuiste beschrijving van de detachementscommandant overneemt in plaats van zich te baseren op videobeelden. De commissie oordeelt daarop dat 'het Ministerie van Defensie een onjuiste beoordeling heeft gegeven van de impact van het bombardement'. De vraag wat er precies met de videobeelden is gebeurd, en dus ook wanneer deze zijn bekeken en beoordeeld, is mede onderwerp van het onafhankelijk externe onderzoek naar de videobeelden. De commissie Wapeninzet Hawija zal voor de precisering van de onderzoeksopdracht worden geconsulteerd.

Naast het voorliggende onderzoek laat de minister drie andere onderzoeken uitvoeren:

1. Een intern onderzoek naar het terugvinden van de videobeelden. Dit onderzoek is beperkt tot het opstellen van een feitenrelaas. De externe onafhankelijke Commissie van onderzoek zal de feiten vaststellen.
2. De Inspectie Overheidsinformatie en Erfgoed doet algemeen onderzoek naar de huidige stand van de missie-gerelateerde archivering bij Defensie en welke maatregelen noodzakelijk zijn om de nodige verbeteringen te realiseren.
3. Een intern onderzoek om het handelen van de toenmalig detachementscommandant in relatie tot het invullen van het After Action Report zorgvuldig te kunnen beoordelen.

¹ Dit memo is op 20 februari 2020 per Wob-besluit openbaar gemaakt (Kamerstuk 27925, nr. 705). In de conclusie van het memo wordt vermeld dat er 'nevenschade is ontstaan aan waarschijnlijk 400 gebouwen in de omgeving' en wordt geconcludeerd 'de kans op burgerslachtoffers (...) is aannemelijk, maar niet aanvullend te onderbouwen'.

STAATSCOURANT

Nr. 37062

3 november 2025

Officiële uitgave van het Koninkrijk der Nederlanden sinds 1814.

Besluit van de Ministerie van Defensie, houdende wijziging van het Instellingsbesluit Commissie van onderzoek teruggevonden F-16 videobeelden Hawija (Irak)

15 oktober 2025

Nr. MINDEF20250038450

De minister van Defensie,

Gelet op artikel 2, eerste lid, van de Wet vergoedingen adviescolleges en commissies,
Besluit:

ARTIKEL I

Het Instellingsbesluit Commissie van onderzoek teruggevonden F-16 videobeelden Hawija (Irak) wordt als volgt gewijzigd:

A

Artikel 3 wordt als volgt gewijzigd:

1. In het eerste lid wordt 'twee' vervangen door 'drie'.
2. Aan het eerste lid wordt onder vervanging van de punt komma door een komma, een onderdeel toegevoegd, luidende:
 - c. De heer prof. mr. dr. E.R. Muller.
3. In het tweede lid wordt 'het tweede lid' vervangen door 'de twee leden'.
4. In het derde lid wordt 'het tweede lid wordt' vervangen door 'de twee leden worden'.
5. Het vierde lid komt luiden:

De benoeming van de voorzitter en lid Meijboom geschiedt voor de duur van de commissie. De benoeming van lid Muller geschiedt vanaf 1 oktober 2025.

B

Artikel 8 wordt als volgt gewijzigd:

‘het tweede lid’ wordt vervangen door ‘de twee leden’.

ARTIKEL II

Dit besluit zal met toelichting treedt in werking met ingang van de dag na de datum van publicatie in de Staatscourant, waarin het wordt geplaatst.

’s-Gravenhage, 15 oktober 2025

De minister van Defensie,
R.P. Brekelmans

TOELICHTING

Het Instellingsbesluit Commissie van onderzoek teruggevonden F-16 videobeelden Hawija (Irak) ziet op de instelling van de externe onafhankelijke Commissie van onderzoek (CvO) naar het terugvinden van de videobeelden. De commissie is gevraagd te onderzoeken wat er met de videobeelden is gebeurd na het maken ervan, de feiten te reconstrueren en op basis daarvan een oordeel te vellen en conclusies te trekken.

Bijlage 3

ONDERZOEKS- EN GESPREKSPROTOCOL

Onderzoeks- en gespreksprotocol Commissie van onderzoek teruggevonden F-16 videobeelden Hawija (Irak)

Inleiding en doel protocol

Dit onderzoeks- en gespreksprotocol (hierna: protocol) is een nadere uitwerking van artikel 6 van het Instellingsbesluit van de Commissie van onderzoek teruggevonden F-16 videobeelden Hawija (Irak) dd. 14 mei 2025. Hierin is aangekondigd dat de commissie een protocol vaststelt, waarin de wijze waarop zij het onderzoek uitvoert is vastgelegd, alsmede de wijze waarop zij gesprekken voert met betrokkenen, daarvan verslag doet, de vertrouwelijkheid van informatie waarborgt, de verplichtingen inzake archivering, opslag, verwerking en vernietiging van gerubriceerde of gemerkte informatie worden nagekomen en hoe het rapport openbaar gemaakt wordt.

Artikel 1. Begripsbepalingen

In dit protocol wordt verstaan onder:

- a. commissie: de commissie zoals bedoeld in artikel 2 van het Instellingsbesluit
- b. instellingsbesluit: het Instellingsbesluit Commissie van onderzoek teruggevonden F-16 videobeelden Hawija (Irak);
- c. minister: de minister van Defensie;
- d. Ministerie: Ministerie van Defensie;
- e. secretariaat: de secretaris, het onderzoeksteam, externe deskundigen en andere personen.

Artikel 2. Geheimhouding

- 1. De leden van de commissie en het secretariaat bedoeld in artikel 5 van het Instellingsbesluit, zijn op grond van artikel 2:5 van de Algemene wet bestuursrecht verplicht tot geheimhouding van informatie waarvan zij het vertrouwelijke karakter kennen of redelijkerwijs moeten vermoeden, behoudens voor zover enig wettelijk voorschrift hen tot mededeling verplicht.
- 2. De informatie die aan de commissie en het secretariaat wordt verstrekt tijdens het onderzoek, wordt vertrouwelijk behandeld en wordt uitsluitend gebruikt voor de doeleinden van het onderzoek. De leden van de commissie en het secretariaat ondertekenen een geheimhoudingsverklaring. Deze verklaring is als bijlage 1 opgenomen bij dit protocol. Bij het ter beschikking stellen van informatie aan de commissie vermeldt de verstrekker of op die informatie een bijzonder geheimhoudingsregime berust.

3. De functies van de leden van de commissie en het secretariaat die toegang krijgen tot gerubriceerd materiaal, worden voor de duur van deze activiteiten conform het bepaalde in artikel 3 van de Wet veiligheidsonderzoeken aangewezen als vertrouwensfuncties B. Dit zijn functies waarbij kennis mag worden genomen van tot en met Stg. GEHEIM gerubriceerde informatie.
4. De commissie kan ervoor kiezen om (delen van) het conceptrapport te laten tegenlezen door personen die de commissie daartoe zelf benadert. Teneinde daarbij ook gerubriceerde delen van het rapport te betrekken wordt hun betrokkenheid voor de duur van deze activiteiten conform het bepaalde in artikel 3 van de Wet veiligheidsonderzoeken aangewezen als vertrouwensfuncties B.
5. Met betrekking tot informatie afkomstig van buitenlandse inlichtingen- en veiligheidsdiensten, die is onderworpen aan de derde-partij-regel³⁹ dan wel informatie die onderworpen is aan bindende bondgenootschappelijke of internationale afspraken, vindt het verstrekken van of het verlenen van inzage in deze informatie aan de commissie en het secretariaat, alsmede het citeren uit, verwijzen naar en publiceren van deze informatie door de commissie, slechts plaats indien van de desbetreffende buitenlandse dienst of partner daarvoor toestemming is verkregen.
6. Het secretariaat houdt een overzicht bij van aan de commissie en het secretariaat verstrekte of ter inzage gegeven informatie, met vermelding van het eventueel van toepassing zijnde geheimhoudingsregime. De commissie en het secretariaat hebben kennisgenomen van de verplichtingen met betrekking tot de omgang met gerubriceerde of gemerkte informatie in gebruik binnen het Ministerie.

Artikel 3. Informatieverzoeken

1. Teneinde de onderzoeksopdracht te kunnen uitvoeren, vraagt de commissie bij betrokken instanties informatie, gegevens en documenten op die persoonsgegevens kunnen bevatten. Te denken valt aan correspondentie en notulen waarin namen van personeelsleden en andere betrokkenen zichtbaar zijn. Hierbij zullen de bepalingen uit de Algemene verordening gegevensbescherming (AVG) in acht worden genomen.
2. Verzoeken door of namens de commissie om verstrekking van of inzage in informatie, waaronder het archief van de commissie van Onderzoek Wapeninzet Hawija zullen worden gericht aan een daartoe aangewezen contactpersoon bij de Projectdirectie Ondersteuning Commissies van het Ministerie. Aan een dergelijk verzoek wordt zo spoedig mogelijk gevolg gegeven en deze contactpersoon houdt overzichten bij van de verstrekte of ter inzage gegeven informatie en het eventueel daarop van toepassing zijnde geheimhoudingsregime.

Artikel 4. Gesprekken, verslaglegging, hoor en wederhoor

1. De commissie kan personen uitnodigen voor een gesprek op een door de commissie aangewezen locatie. Daarbij wordt onderscheid gemaakt tussen oriënterende (groeps-) gesprekken en formele gesprekken.

³⁹ De 'derde-partij-regel' (of *third party principle*) betreft de in het verkeer tussen inlichtingen- en veiligheidsdiensten gehanteerde regel dat gegevens die men van elkaar ontvangt, alleen voor eigen gebruik mogen worden aangewend en niet zonder vooraf verkregen toestemming van de verstrekende dienst aan derden mogen worden verstrekt.

2. Oriënterende (groeps-)gesprekken zijn informele achtergrondgesprekken met een algemeen, voorlichtend karakter, niet gericht op een specifieke situatie of aangelegenheid. Van deze oriënterende (groeps)gesprekken worden geen verslagen gemaakt. Personen die uitgenodigd worden voor een oriënterend (groeps)gesprek kunnen ook om een formeel gesprek verzoeken als dat hun voorkeur heeft.
3. Van de formele gesprekken wordt een (niet woordelijk) verslag gemaakt. Van de te interviewen persoon wordt medewerking aan het gesprek verwacht, waarbij openheid van zaken wordt gegeven en gestelde vragen conform ambtseed/belofte naar waarheid worden beantwoord. Aan de geïnterviewde wordt gevraagd vertrouwelijkheid met betrekking tot de inhoud van het gesprek met de commissie in acht te nemen.
4. De te interviewen persoon wordt in de uitnodiging geïnformeerd over de status (oriënterend of formeel) van het gesprek en waar het gesprek over zal gaan. Een uitnodiging van de commissie voor een gesprek is persoonlijk en geldt uitsluitend voor de te interviewen persoon. Bij de uitnodiging ontvangt betrokkene een kopie van het Instellingsbesluit en van dit protocol.
5. De te interviewen persoon heeft bij een formeel gesprek het recht zich tijdens het gesprek met de commissie te laten vergezellen door een door hem aan te wijzen derde persoon. Deze derde persoon dient de vertrouwelijkheid van het gesprek in acht te nemen en dient tevens een geheimhoudersverklaring te tekenen (zie bijlage 2). De derde persoon is geen deelnemer aan het gesprek.
6. Het gesprek wordt gevoerd door de commissie en/of het secretariaat en/of de onderzoeker(s).
7. Tenzij de te interviewen persoon daartegen bezwaar maakt, worden van het formele gesprek geluidsopnames gemaakt ten behoeve van de verslaglegging van het gesprek. Dit wordt bij aanvang van het gesprek gemeld. De geluidsopnames worden door de commissie vernietigd bij het verschijnen van het onderzoeksrapport. Het is de te interviewen personen niet toegestaan geluidsopnames te maken van de gesprek(ken) zonder daar tevoren melding van te maken.
8. Het gespreksverslag wordt voorgelegd aan de betrokkene voor verbetering van feitelijke onjuistheden en relevante aanvullingen. De betrokkene kan daarvoor binnen vijf werkdagen schriftelijk wijzigingsvoorstellen doen.
9. De commissie kan alvorens tot aanpassing over te gaan, met de geïnterviewde overleg plegen over de voorgestelde wijziging(en). Indien wijzigingsvoorstellen niet worden overgenomen, worden deze als bijlage bij het gespreksverslag gevoegd. De geïnterviewde ontvangt een exemplaar van het door de secretaris van de commissie vastgestelde verslag. De oorspronkelijke versie van dit verslag blijft onder beheer van de commissie.
10. Indien gespreksverslagen, aantekeningen en/of eventuele geluidsopnames van gesprekken gerubriceerde informatie bevatten, worden deze door de commissie overeenkomstig gerubriceerd en behandeld conform de richtlijnen die voor de desbetreffende rubricering gelden.

11. De gespreksverslagen worden niet gedeeld met derden. Ze maken geanonimiseerd deel uit van het na afronding van het rapport over te dragen archief, conform artikel 6 tweede lid van dit protocol. Bij het anonimiseren worden alle (bijzondere) persoonsgegevens en gegevens herleidbaar tot specifieke personen verwijderd.
12. Geïnterviewden worden tijdig geïnformeerd over de datum van de aanbidding van het rapport aan de opdrachtgever.

Artikel 5. Databeveiliging

1. Voor toegang tot vertrouwelijke informatie, gegevens en documenten draagt het Ministerie zorg voor een beveiligde digitale omgeving, Departementaal Vertrouwelijk (MULAN).
2. De onderzoeksinformatie van de commissie bevindt zich in deze beveiligde digitale netwerkomgeving van het Ministerie op een eigen afgeschermd deel hiervan. Het secretariaat van de commissie beheert dit afgeschermd deel.
3. Fysieke en digitale documenten en beveiligde usb-sticks die door derden aan de commissie zijn verstrekt, worden bewaard in een kluis waarvan alleen de commissie en het secretariaat een sleutel hebben. Poststukken die geadresseerd zijn aan de commissie worden onverwijld ongeopend aan het secretariaat verstrekt. Het secretariaat maakt daartoe afspraken.
4. Informatie, gegevens en documenten die derde partijen aan de commissie verstrekken kunnen ook worden aangeleverd via een specifiek commissie-mailadres bij het Ministerie. Daartoe heeft alleen het secretariaat van de commissie toegang. Ook informatie op een beveiligde usb-stick kan worden aangeleverd aan de secretaris van de commissie.

Artikel 6. Bewaring, opslag en archivering

1. Het archief van de commissie wordt na overhandiging van het eindrapport overgedragen aan het Ministerie volgens de vigerende archiefwet en -regelgeving.
2. Onderdeel van het archief van de commissie zijn geanonimiseerde gespreksverslagen. Deze worden verzegeld en conform instructie D/201 van het Defensiebeveiligingsbeleid behandeld. Het beheer vindt plaats met inachtneming van de vigerende archiefwet en -regelgeving en de door de commissie in dit protocol aangegeven vertrouwelijkheid.

Artikel 7. Openbaarmaking bevindingen en eindrapport

1. De commissie doet tijdens het onderzoek geen inhoudelijke mededelingen over het onderzoek. Zij rapporteert over het onderzoek in een eindrapport. Eventueel aan de commissie gerichte Woo-verzoeken worden niet in behandeling genomen en ter afdoening doorgeleid naar het Ministerie.
2. In het onderzoeksrapport worden geen namen van personen of andere direct naar personen herleidbare gegevens verwerkt. Mocht de commissie citaten willen gebruiken uit gesprekken, dan worden deze citaten met de daarbij horende context, met een verplichting tot geheimhouding, ter autorisatie voorgelegd aan de geïnterviewde die hier binnen vijf werkdagen schriftelijk op reageert. Indien de commissie het nodig acht in haar rapport te specificeren over welke actor binnen een organisatie zij het heeft, dan duidt de commissie medewerkers van organisaties in haar eindrapport uitsluitend aan met hun functienaam. Indien een functienaam van de medewerker direct herleidbaar

is naar een persoon, kan de commissie ter voorkoming van inbreuk op de persoonlijke levenssfeer de keuze maken een generieke functie aanduiding te gebruiken. Voor medewerkers die vanwege hun functie in de openbaarheid treden, kan de afweging anders uitvallen.

3. Gerubriceerde en gemerkte informatie die aan de commissie is verstrekt, zal niet worden opgenomen in het openbaar te maken rapport, danwel zodanig worden aangepast dat rubricering of merking niet meer van toepassing is, tenzij de rubricering of merking tussentijds is herzien of verwijderd.
4. Voor de vaststelling van het eindrapport legt de commissie haar conceptrapport – zonder conclusies en aanbevelingen – onder embargo voor aan haar opdrachtgever, de minister ter controle op feitelijke onjuistheden en/of onduidelijkheden. De commissie geeft deze de gelegenheid om binnen een termijn van vijftien werkdagen te reageren en schriftelijk eventuele correcties voor te stellen. Reacties die niet of niet volledig worden overgenomen, worden met de motivering daarvoor door de commissie vermeld in haar verantwoording bij het eindrapport. Zowel de reactie van de minister als de bovengenoemde motivering van de commissie worden als separate bijlagen toegevoegd aan het eindrapport.
5. De commissie kan ervoor kiezen om (delen van) het conceptrapport te laten tegenlezen door personen die de commissie daartoe zelf benadert. Deze personen dienen de vertrouwelijkheid van het document in acht te nemen en tekenen de geheimhoudingsverklaring.
6. Het eindrapport van de commissie wordt in zijn geheel openbaar gemaakt. De minister is verantwoordelijk voor de openbaarmaking van het eindrapport, met inachtneming van de van toepassing zijnde bepalingen uit de Wet open overheid.

Artikel 8. Verantwoording

De commissie registreert de bronnen (documenten, contacten, en andere gegevensdragers) die bij het onderzoek zijn gebruikt en stelt een onderzoekskader op, waarmee de beoordeling – zoals bedoeld in het Instellingsbesluit artikel 2 navolgbaar tot stand kan komen. Zij legt verantwoording af over de opzet en uitvoering van haar onderzoek in (een bijlage bij) het eindrapport.

Bijlage 1: Geheimhoudingsverklaring

Ondergetekende (naam en voorletters): _____

Geboren op (datum): _____

Naam commissie: Commissie van onderzoek terugvinden videobeelden F-16 Hawija (Irak)

Functies binnen commissie: voorzitter/ lid/ secretaris/ onderzoeker/ deskundige/ tegenlezer *)

*) doorhalen wat niet van toepassing is

Verklaart het volgende:

Integriteit

Ik begrijp dat ik als voorzitter/ lid/ secretaris/ onderzoeker/deskundige/ tegenlezer *) van een formeel ingestelde externe commissie van de rijksoverheid het publieke belang dien en dat dit werk een bijzondere verantwoordelijkheid met zich meebrengt. De samenleving moet op de rijksoverheid en dus ook op mij kunnen vertrouwen. Dat betekent dat ik mij steeds als een goed vertegenwoordiger van de commissie zal gedragen en zal handelen vanuit de integriteitswaarden:

- Onafhankelijk en onpartijdig;
- Betrouwbaar en zorgvuldig;
- Aanspreekbaar zijn op mijn verantwoordelijkheid.

Belangenverstrengeling

Ik beseft dat er op geen enkele manier sprake mag zijn van belangenverstrengeling. Als zich toch belangenverstrengeling voor kan doen, dan meld ik dit direct uit eigen beweging.

Geheimhouding en informatiebeveiliging

Ik ben op de hoogte gesteld van mijn verplichtingen met betrekking tot de geheimhouding van de aan mij toevertrouwde informatie. Ik ben mij bewust van mijn verantwoordelijkheid voor de beveiliging van informatie en informatiedragers. Ik ben mij er ook van bewust dat de plicht tot geheimhouding van informatie doorloopt na afloop van mijn werkzaamheden voor deze Commissie van onderzoek.

Ik heb kennisgenomen van de inhoud van dit protocol.

Ik ben mij bewust van de plicht om het Ministerie van Defensie te waarschuwen voor het geval ik in omstandigheden ben geraakt die de beveiliging van gerubriceerde of gemerkte informatie zouden kunnen schaden.

Ik heb kennisgenomen van de wettelijke bepalingen inzake geheimhouding van informatie en van de sancties die aan schending van de geheimhoudingsplicht zijn verbonden en ik heb de betekenis van die bepalingen begrepen. De meest relevante bepalingen zijn de artikelen 98, 98a, 98b, 98c en 272 van het Wetboek van Strafrecht.

Datum: _____

Handtekening: _____

Bijlage 2: Geheimhoudingsverklaring derde persoon

Verklaring van bekendheid met de geheimhoudingsplicht voor (Vertrouwens)functionarissen

Ondergetekende,

Naam : _____

Geboortedatum : _____

Geboorteplaats: _____

Verklaart hierbij dat hij/zij:

- op de hoogte is gesteld van de verplichting tot geheimhouding van de gerubriceerde Informatie die hem/haar ter kennis komen;
- de voorschriften welke zijn of zullen worden gegeven inzake de beveiliging van die Informatie getrouwelijk te zullen nakomen;
- die Informatie niet aan niet gerechtigden zal onthullen;
- kennis heeft genomen van de bepalingen in het Wetboek van Strafrecht inzake geheimhouding, te weten de artikelen 2, 3, 4, 5, 23, 98, 98a, 98b, 98c, 272 en 273 en dat hij/zij de betekenis en het belang van die bepalingen heeft begrepen.

Plaats : _____ Datum: _____

Handtekening :

Bijlage 4

VERKLARING OMTRENT VALIDATIE

Geachte Commissie Brouwer,

Op uw verzoek heb ik uw rapport en onderliggende documenten beoordeeld op de gehanteerde werkwijze, gevalideerd op het juist weergeven van de gangbare praktijk, op regelgeving en juist gebruik van militaire (vlieg)operationele terminologie. De volgende werkwijze is gehanteerd.

Ten eerste heeft de commissie Brouwer de gehanteerde onderzoeksmethode uiteengezet en toegelicht. Daarna zijn alle onderliggende stukken doorgenomen:

- eerdere onderzoeken: rapport Wapeninzet Hawija en het feitenrelaas opgemaakt in opdracht van de CDS
- alle door de commissie Brouwer opgevraagde stukken
- alle interviews uitgevoerd door de commissie Brouwer

Ondergetekende was tijdens het onderzoek beschikbaar voor de onderzoekers van de commissie Brouwer en heeft als Subject Matter Expert (SME) hun vragen beantwoord.

De reconstructie en analyse van de commissie Brouwer betreffende de teruggevonden F-16 videobeelden Hawija zijn gevalideerd op het juist weergeven van de destijds gangbare praktijk, regelgeving, en gebruik van militaire (vlieg)operationele terminologie. Waar nodig is de commissie geattendeerd op onjuistheden of onduidelijkheden die daarna zijn gecorrigeerd of verduidelijkt.

Ik ben tot de conclusie gekomen dat de commissie zeer zorgvuldig te werk is gegaan. Zij heeft in de basis eerdere rapportages gebruikt maar door zorgvuldig en zeer uitgebreid onderzoek feiten uit deze rapportages zelf geverifieerd en vele nieuwe feiten gevonden die essentieel waren voor juiste analyses en conclusies. Tijdens het onderzoek werden digitale opslaglocaties en bestanden zorgvuldig onderzocht op details die uiteindelijk een compleet beeld geven van herkomst en traject van de diverse beelden. Het is bijzonder dat nog zoveel detail beschikbaar was en is gevonden gezien de verstreken tijd, de destijds gangbare praktijk waar men moest werken met beperkte middelen en een summiere regelgeving. Het feitenrelaas en de reconstructie riepen geen vragen op en gaven duidelijk weer welke beelden zich waar bevonden en hoe ze daar zijn gekomen. De commissie heeft deze feiten gebruikt voor een grondige analyse en weergave van de gebeurtenissen die overeenkomen met de destijds gangbare praktijk en regelgeving en gebruik gemaakt van de juiste terminologie.

Met vriendelijke groet,

E.J. Cornelisse (Militair-vlieger b.d)

Experimenteel Testvlieger en Wapeninstructeur V

Bijlage 5

VERKLARING OMTRENT AVG

Resultaat AVG toets rapport Commissie-Brouwer

Bij de toets die ten grondslag ligt aan de verklaring omtrent AVG is de rechtsgrondslag om persoonsgegevens te verwerken ten behoeve van de werkzaamheden van de commissie beoordeeld. Vervolgens is het rapport getoetst aan de materiële normen inzake de verwerking van persoonsgegevens, waaronder het beginsel van minimale gegevensverwerking. Daarbij is het onderzoeks- en gespreksprotocol betrokken.

Bij de uitvoering van de toets die ten grondslag ligt aan de verklaring omtrent AVG is allereerst gekeken naar de benodigde rechtsgrondslag, bedoeld in artikel 6, eerste lid, onderdeel e, van de AVG, om persoonsgegevens te verwerken. De rechtsgrondslag voor de commissie om persoonsgegevens te verwerken is gelegen in het Instellingsbesluit Commissie van onderzoek teruggevonden F-16 videobeelden Hawija (Irak) van 14 mei 2025 (hierna: Instellingsbesluit) in samenhang gezien met artikel 2, eerste lid, van de Wet vergoedingen adviescolleges en commissies.

De commissie heeft als onderdeel van haar werkwijze maatregelen getroffen om de naleving van de beginselen uit artikel 5, eerste lid, van de AVG te waarborgen. Deze maatregelen zijn opgenomen in het Onderzoeks- en gespreksprotocol Commissie van onderzoek teruggevonden F-16 videobeelden Hawija (Irak) (hierna: het protocol). Zo volgt uit artikel 3, eerste lid, van het protocol in relatie tot artikel 2 van het Instellingsbesluit dat informatie, waaronder persoonsgegevens, wordt verzameld ten behoeve van de doeleinden van het onderzoek. Hiermee wordt helderheid verschaft dat in lijn met het doelbindingsbeginsel de informatie (enkel) wordt gebruikt voor het doel waarvoor het is verzameld. In artikel 4 van het protocol is voorzien in een werkwijze ten aanzien van gesprekken, verslaglegging, hoor en wederhoor, waarmee op dit punt mede invulling wordt gegeven aan het beginsel van juistheid. Om de integriteit en betrouwbaarheid van de persoonsgegevens te kunnen garanderen is voorzien in technische en organisatorische maatregelen. De organisatorische maatregelen bestaan uit een geheimhoudingsverplichting voor leden en secretariaat als ook regels omtrent de omgang met gerubriceerde informatie en het niet delen van gespreksverslagen. De technische maatregelen richten zich op databeveiliging. Om te komen tot dataminimalisatie in het onderzoeksrapport is een werkwijze opgenomen in het protocol. Tot slot is voorzien in een opslagbeperking, waaronder een concrete termijn waarna persoonsgegevens in gespreksverslagen moeten zijn geanonimiseerd en waar en onder welke voorwaarden de documentatie dient te worden gearchiveerd.

De hiervoor genoemde maatregelen zijn toereikend om in het licht van de werkzaamheden van de commissie aan de AVG te voldoen. Geen beoordeling heeft plaatsgevonden of gedurende het onderzoek van de commissie conform het protocol is gehandeld. Wel kan worden vastgesteld dat het onderzoeksrapport voldoet aan het beginsel van minimale gegevensverwerking en dat daarbij het protocol is gevolgd. In het onderzoeksrapport staan enkel persoonsgegevens die strikt noodzakelijk moeten worden geacht voor de rapportage. Deze zijn beperkt gebleven tot de achternamen van betrokken bewindspersonen en de achternaam van de voorzitter, waarnaar een onderzoekcommissie is vernoemd.

Deze AVG check is op verzoek van de Commissie-Brouwer uitgevoerd door bureau Hooghiemstra & Partners.

Bijlage 6

AANBIEDINGSBRIEF

HOOR/WEDERHOOR

Geachte heer Brekelmans,

Bijgaand treft u aan de voorlopige concepten van de hoofdstukken Feitenreconstructie en Analyse uit het rapport van de commissie Brouwer. Deze concepten zendt de commissie u toe in het kader van de bij de start van ons onderzoek met u afgesproken procedure wederhoor. De overige concept hoofdstukken uit het eindrapport, waaronder die welke ziet op de Conclusies, vallen buiten de procedure van wederhoor. Dit geldt ook voor paragraaf 4 (De Beschouwing) uit de Analyse, nu deze paragraaf in overwegende mate vooruitloopt op de te nemen conclusies in het rapport.

De procedure ziet uitsluitend op een reactie uwerzijds op de feitelijkheden zoals deze door de commissie in haar onderzoek tot nu toe zijn vastgesteld (de Feitenreconstructie). De commissie ontvangt uw reactie in dat geval graag als punten in een tabel opgenomen en niet (in revisie, door middel van opmerkingen) in de lopende tekst.

Dat ook het concept van het hoofdstuk Analyse gedeeltelijk wordt meegestuurd heeft dus niet de betekenis dat ook hierop een reactie van u door ons wordt verwacht. Het wordt meegestuurd omdat hiermee inzicht wordt geboden in de betekenis van de door de commissie vastgestelde feiten bij haar onderzoek. Hiermee willen wij bereiken dat tegemoet wordt gekomen aan de kwaliteit van de procedure wederhoor.

Bij concepten wordt het algemene voorbehoud gemaakt, dat tot de oplevering van het eindrapport aan u in januari 2026 nog door de commissie feitelijkheden en overwegingen in verbeterde of aanvullende zin kunnen worden opgenomen. Voor zover deze met betrekking tot de Feitenreconstructie ons inziens van substantiële betekenis zijn voor ons onderzoek zullen wij u hiervan, voordat wij u het eindrapport doen toekomen, op de hoogte stellen en u in de gelegenheid stellen hier nog een aanvullende reactie op te geven.

Het is niet toegestaan de concepten te verspreiden, in welke vorm dan ook, buiten de beperkte kring van door u aangewezen Defensie medewerkers die rechtstreeks betrokken zijn bij de procedure wederhoor. Evenmin kan door deze medewerkers buiten de zoëven aangegeven kring van personen over de inhoud van de concepten gesproken worden.

Uw schriftelijke reactie vernemen wij graag uiterlijk op vrijdag 12 december 2025. Deze zal in de vorm van een bijlage integraal onderdeel worden van ons eindrapport evenals onze beoordeling hiervan. Bij deze laatste zal de nadruk liggen op datgene uit uw reactie dat ons geen aanleiding geeft het concept van de Feitenreconstructie daarop aan te passen, uiteraard met de motivering daarvoor.

Hoogachtend,

Harm Brouwer

Voorzitter .

Bijlage 7

VERWERKING

HOOR-WEDERHOOR

#	§	Te corrigeren tekst	Onderbouwing reactie	Aard reactie	Overgenomen?	Toelichting Commissie-Brouwer
1	2.1.A	motoren/ shutdown engines	Moet engine shutdown zijn. Een F-16 heeft maar 1 motor.	Feitelijke onjuistheid	Nee	Het is onze commissie bekend dat de F-16 één motor heeft, maar het betreft een formatie van meerdere vliegtuigen.
2	2.1.D	CAOC	Suggestie: 'in Qatar' toevoegen mocht dit nog niet uit eerdere tekst blijken. Zie ook H3.2.1 (2e alinea)	Onduidelijkheid	Ja	Op meerdere plekken in de tekst 'in Qatar' toegevoegd om onduidelijkheid te voorkomen, want Combined Air Operations Centres (CAOC's) zijn inderdaad aanwezig in verschillende landen.
3	2.2.E	Begin juni 2015 werkt ... te komen.	In de zin staat dat de dienst onderzoek een eerste analyse van de wapeninzet deed. In werkelijkheid betrof dat een specifiek onderzoek naar de kinetische kracht van de secundaire ontploffing om daarmee te kunnen bepalen hoeveel explosief materiaal in het target was opgeslagen. Met de bestaande bewoording lijkt het dat de dienst een soort damage assessment zou hebben uitgevoerd. <i>Suggestie</i> om het specifieke karakter van de dienstanalyse te benoemen. <i>Zie ook H3.2.3:</i> Er staat dat de dienst na de wapeninzet Hawija een initiële analyse heeft uitgevoerd. In de context lijkt het of de MIVD een algehele analyse van de aanval heeft uitgevoerd. <i>Suggestie</i> is om op te nemen dat het een initiële analyse betrof van de kinetische waarde van de secundaire ontploffing.	Onduidelijkheid	Ja	Uit de gesprekken is tijdens het onderzoek helder naar voren gekomen wat de vraagstelling aan de MIVD was en deze was in lijn met de hier voorgestelde aanpassing. Daarom de suggestie overgenomen in zowel Hoofdstuk 2 als Hoofdstuk 3.

#	§	Te corrigeren tekst	Onderbouwing reactie	Aard reactie	Overgenomen?	Toelichting Commissie-Brouwer
4	2.2.E	Op 15 juni 2015 wordt ... op CRIMIS.	In de zin wordt verwezen naar 'het laatste bestand': onduidelijk is wat daarmee wordt bedoeld. Later wordt het bewegende beeld #8, mogelijk dat dit wordt bedoeld? Andere mogelijkheid is dat wordt bedoeld dat er meerdere bestanden in een map zijn gezet en dat dat voor het laatst is gebeurd op 15 juni 2015.	Onduidelijkheid	Ja	Op 15 juni 2015 is voor het laatst een bestand toegevoegd aan de map, waaruit onze commissie heeft opgemaakt dat de inhoud van de map in ieder geval niet voor die datum met de MIVD is gedeeld. Verduidelijkt door aanpassing van de eerst zin van deze alinea. Die zin luidt nu: 'Op 15 juni 2015 wordt binnen DOPS/DOC voor het laatst een bestand toegevoegd aan de map 'MIVD DVD branden' op CRIMIS.'
5	2.2.E	Hele alinea	De DVD is niet bij de dienst gevonden. Graag benoemen als er bewijs is dat de DVD daadwerkelijk is gebrand en aan de dienst is overgedragen. Als de dienst niet eerder dan 15 juni 2015 mogelijk beeld (#8) in handen had, dan kan dat ook expliciet worden benoemd	Onduidelijkheid	Nee	In het onderzoek is op CRIMIS een map met informatie voor de MIVD aangetroffen. In het onderzoek is de informatie uit de map niet bij de MIVD aangetroffen. Daarom heeft onze commissie bewust gekozen voor de volgende formulering in 2.2. E: 'Op 15 juni 2015 wordt binnen DOPS/DOC voor het laatst een bestand toegevoegd aan de map 'MIVD DVD branden' op CRIMIS.[...] Op grond van ons onderzoek is aannemelijk dat het materiaal in de map, zie Tabel 4 hieronder, door DOPS is gebrand op een beeldrager en zo is overgedragen aan de MIVD.' En in 3.2.3 voor de volgende formulering: 'Aannemelijk is dat op 15 juni 2015 de MIVD van DOPS de compilatie van 2 minuten en 17 seconden met daarin 26 seconden overvlucht heeft ontvangen, gezien het feit dat deze compilatie op CRIMIS in een map is geplaatst ten behoeve van de MIVD. Hiervan is echter geen herleidbare registratie binnen de MIVD teruggevonden.

#	§	Te corrigeren tekst	Onderbouwing reactie	Aard reactie	Overgenomen?	Toelichting Commissie-Brouwer
6	2.3	In het geval ... nader onderzoek.	Formulering behoeft nuancering (Aard en aanleiding OM -onderzoek en takenpakket hulpofficier)	Onduidelijkheid	Ja	Formulering genuanceerd. De eerste alinea is nu als volgt: 'In het geval van een wapeninzet wordt de binnen het detachement aanwezige hulpofficier van justitie, die afkomstig is van de Koninklijke Marechaussee (KMar), daarover geïnformeerd. Met de hulpofficier worden ook de initiële rapporten, zoals het MISREP en het AAR, en/of de beelden van de wapeninzet gedeeld. De hulpofficier spiegelt de bevindingen op basis van deze informatie aan de juridische kaders en komt zo tot een analyse van de wapeninzet. Deze analyse wordt gedeeld met het Openbaar Ministerie (OM) in Nederland, dat vervolgens besluit of vervolgonderzoek naar de wapeninzet nodig is.'
7	2.3	Op 5 juni ... zouden zijn gevallen	Er wordt hier een te nauwe definitie gehanteerd. Een Civilian Casualty Assessment Report (CCAR) ziet op het beoordelen van meldingen van mogelijke burgerslachtoffers in brede zin. Dus zeker niet enkel op het beoordelen van mediaberichten. Bijvoorbeeld meldigen van organisaties als Airwars, die zeker niet enkel mediaberichten gebruiken om hun meldingen uit op te bouwen. Graag nuanceren.	Feitelijke onjuistheid	Ja	Definitie als volgt uitgebreid: 'Dat is Amerikaans onderzoek waarin meldingen van mogelijke burgerslachtoffers worden beoordeeld.'
8	2.4	in samenwerking met Directoraat-Generaal Beleid (DGB)	DGB was toen nog <i>Hoofd directie Beleid (HDB)</i>	Feitelijke onjuistheid	Ja	Aangepast en voetnoot toegevoegd met de toelichting dat dat nu Directoraat-Generaal Beleid (DGB) is.

#	§	Te corrigeren tekst	Onderbouwing reactie	Aard reactie	Overgenomen?	Toelichting Commissie-Brouwer
9	2.5	Het Amerikaanse ... in te stellen.	Motie luidde anders. Het dictum vraagt niet om onderzoek in te stellen naar het AR 15-6 onderzoek. Het AR-15-6 onderzoek wordt in de motie in zijn geheel niet genoemd. Het dictum luidt: verzoekt de regering, de Onderzoeksraad voor Veiligheid te verzoeken op korte termijn onderzoek in te stellen naar de luchtaanval op Hawija, gericht op de vraag hoe bij deze aanval burgerslachtoffers konden zijn gevallen evenals welke lessen voor de toekomst naar aanleiding hiervan te trekken zijn.	Feitelijke onjuistheid	Ja	De alinea opent nu als volgt: 'Op 14 mei 2020 neemt de Tweede Kamer unaniem een motie aan die de regering verzoekt de wapeninzet Hawija te laten onderzoeken.'
10	2.5.A	Datzelfde geldt voor de Target Support Cell	Ook de MSC van Volkel benoemen.	Feitelijke onjuistheid	Nee	Niet overgenomen omdat de desbetreffende passage niet meer in de reconstructie is opgenomen. (De passage was een herhaling van waar de missiemap van de aanvalsvlucht van de wapeninzet Hawija beschikbaar was – zie 2.1.E.)
11	2.5. C.1	Daarvan ... daarop wijst.	Degene die binnen DOPS het dossier-Hawija in 2022 beheerde, neemt daarvan pas kennis wanneer degene die nu het dossier-Hawija beheert hem op 26 maart 2025 hierop wijst.	Feitelijke onjuistheid	Nee	Op 26 maart 2025 wordt diegene erop gewezen dat de originele overvluchtbeelden van 4 minuten en 25 seconden getraceerd zijn – nog niet van het feit dat de compilatie van 2 minuten en 17 seconden een compilatie is met daarin ook beeldmateriaal van de overvlucht.

#	§	Te corrigeren tekst	Onderbouwing reactie	Aard reactie	Overgenomen?	Toelichting Commissie-Brouwer
12	2.7	Op 22 februari 2024 ... overvlucht-beelden.	Deze tekst is niet volledig. Suggestie: 'De C4ISR-verbinding was tussen LWD en NASOC Breda. DOPS medewerker heeft de gegevens met een gegevensdrager over gezet op het Crimis systeem bij DOPS in Den Haag. Vanaf dat moment was de informatie ook in Den Haag beschikbaar.' <i>Zie ook H3.2.4 (1^e alinea)</i>	Volledigheid	Nee	Over de manier waarop de informatie uit de missiemap van de aanvalsvlucht van de wapeninzet Hawija voor DOPS in Den Haag beschikbaar kwam, lopen de herinneringen van betrokkenen uiteen. Omdat het geen cruciale informatie is in het licht van de onderzoeksopdracht van onze commissie, heeft onze commissie besloten alleen op te nemen dat en wanneer die informatie voor DOPS in Den Haag kwam.
13	3.1	F'16's	F'16's	Typefout	Ja	Aangepast.
14	3.1	... voor BDA's, bomb damage assessments ...	BDA's, Battle Damage Assessments	Typefout	Ja	Aangepast.

Bijlage 8

BRIEF INZAKE VERLENGING

Geachte heer Brekelmans,

Aan de Commissie van onderzoek teruggevonden F-16 videobeelden Hawija (Irak) (hierna: Commissie Brouwer) is de navolgende opdracht gegeven: ‘onderzoek te verrichten naar de teruggevonden videobeelden — de zogenaamde tweede BDA — gemaakt vanuit (een) Nederlands(e) F-16 toestel(len) in de ochtend van 3 juni 2015, gerelateerd aan de daaraan voorafgaande wapeninzet met Nederlandse F-16 toestellen tegen een ISIS autobommenfabriek in de stad Hawija (Irak) in de nacht van 2 op 3 juni 2015’.

Ons onderzoek bestaat uit een uitgebreide feitenreconstructie naar deze videobeelden. Daartoe is inmiddels aan de hand van gesprekken, documentstudie en diepgaand dataonderzoek veel informatie en beeldmateriaal verzameld. Op dit moment wordt dit materiaal geanalyseerd en de uitkomsten daarvan worden verwoord in een concept rapportage bestemd voor de fase van hoor en wederhoor met uw ministerie.

Ons onderzoek vraagt onze bijzondere aandacht voor zorgvuldigheid en compleetheid. Het is voor een verantwoorde (data)analyse noodzakelijk kennis te kunnen nemen van het complete feitencomplex. Van het in Uw opdracht opgestelde ‘Feitenrelaas’ is inmiddels kennisgenomen. De eerst eind van dit jaar ter beschikking komende relevante feiten van het persoonsgebonden onderzoek van de Commissie Nederlof en het aangekondigde addendum van de Commissie Sorgdrager zijn voor ons voor de vaststelling en analyse van dit feitencomplex belangrijk.

Het is in bovenstaand verband dat wij verzoeken U, conform artikel 4.3 van het instellingsbesluit van onze commissie de termijn van de oplevering van het rapport te verlengen. Wij verwachten dit rapport op 23 januari aan U te kunnen aanbieden.

Hoogachtend en met vriendelijke groet,

De Voorzitter Commissie Brouwer
H.N. Brouwer

Verstuurd namens de Voorzitter,

Met vriendelijke groet,

Kol dr Leonie Boskeljon-Horst
Secretaris Commissie Brouwer

Bijlage 9

AFKORTINGEN EN VERKLARENDE WOORDENLIJST

AAR	After Action Report
ATF ME	Air Task Force Middle East
ATO	Air Tasking Order
BDA	Battle Damage Assessment
CAS	Close Air Support
CAOC	Combined Air Operations Centre, geplaatst in Qatar
CCAR	CIVCAS Credibility Assessment Report
CENTCOM	(Amerikaanse) Central Command
CDS	Commandant der Strijdkrachten
C4ISR	Command, Control, Computers, Communication, Intelligence, Surveillance and Reconnaissance netwerk; De verbinding gecreëerd tussen de DOPS-functionaris die het dossier-Hawija beheerde, en de informatie gearcheeerd door vliegbasis Leeuwarden.
CRIMIS	Crisis Management Information System; CRIMIS is een standalone server van het Ministerie van Defensie bedoeld voor (communicatie tussen) DOPS en legerleiding. Daarop staat een mappenstructuur waarin informatie kan worden opgeslagen.
DGB	Directoraat-Generaal Beleid
DIMI	Dienst Missie Informatie
DJZ	Directie Juridische Zaken

DOC	Defensie Operatie Centrum in Den Haag
DOPS	Directie Operaties in Den Haag
DVR	Digital Video Recorder
Flight Lead	De piloot die bij militaire trainingen en missies in de lucht de leiding heeft over gecoördineerde en veilige vluchten van 2 of meerdere vliegtuigen die in formatie vliegen, waarbij de flightlead fungeert als centraal punt voor communicatie en besluitvorming
GLO	Ground Liaison Officer
HUD	Head Up Display
IO&E	Inspectie Overheidsinformatie en Erfgoed
IS	Islamitische Staat
KMar	Koninklijke Mareschaussee
LMFD	Left Multifunctional Display
MISREP	Mission Report
MIVD	Militaire Inlichtingen en Veiligheids Dienst
MSC	Mission Support Cell op vliegbasis Volkel (voor operationele doeleinden)
NGO	Non-Governmental Organization
OIR	Operation Inherent Resolve
OM	Openbaar Ministerie
PCDS	Plaatsvervangend Commandant der Strijdkrachten
POC	Point of Contact
RMFD	Right Multifunctional Display

SIB	Semi-statisch Informatie Beheer te Rijswijk
SITREP A	Situation Report; het dagelijkse situatierapport (SITREP A) dat van het detachement in Jordanië naar het Ministerie van Defensie gaat.
TSC	Target Support Cell op vliegbasis Volkel (voor opleidingsdoeleinden)
VBIED	Vehicle-Borne Improvised Explosive Device (een geïmproviseerd explosief apparaat verborgen in een voertuig dat gebruikt wordt om een explosie te veroorzaken, vaak in dichtbevolkte gebieden, met als doel schade, slachtoffers en terreur te verspreiden.
Wingman	De piloot die bij missies en trainingen in de lucht de flightlead ondersteunt.
WOO	Wet Open Overheid
WVS	Weapon System Video

